

**ELS JOVES DE MALLORCA
I LA LLENGUA**

JOAN MELIÀ I GARÍ

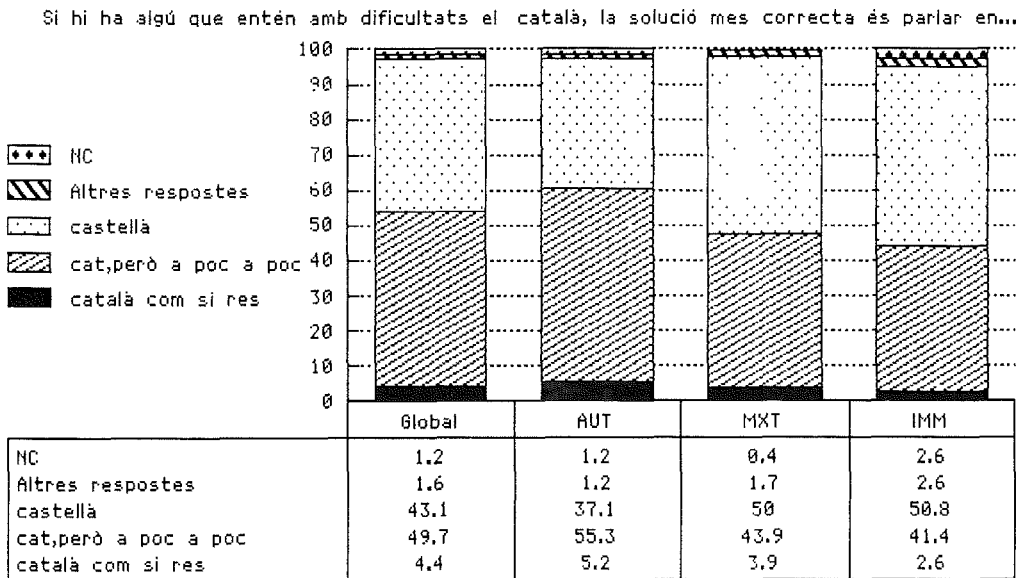
1996

7. Opinions sobre els comportaments

menys importants entre els grups de procedència familiar que les diferències que hi ha amb relació als usos, les quals són generalment sempre molt importants. El que cal destacar és que globalment hi ha una actitud favorable a l'ús del català, que en el grup AUT es distancia 23 punts de l'opció d'usar el castellà, i que en els grups MXT i IMM l'avantatge de l'opció que elegeix el castellà com a llengua de comunicació és només d'aproximadament 2 punts i 7, respectivament.

Actitud lingüística en reunions mixtes

Valors globals i segons el grup d'origen familiar (↑ T.968)

Si comparem aquests resultats amb la pràctica que acostumam a veure entre els alumnes, podem afirmar que hi ha una diferència important a favor d'una actitud teòrica més favorable al català que no l'actitud pràctica.

És probable que aquesta actitud teòrica majoritàriament favorable a l'ús de la llengua catalana sigui deguda a l'observació de situacions en què a la pràctica ja es produeix (classes en català, reunions de tutors, claustres, consells escolars, mítings polítics, etc.)

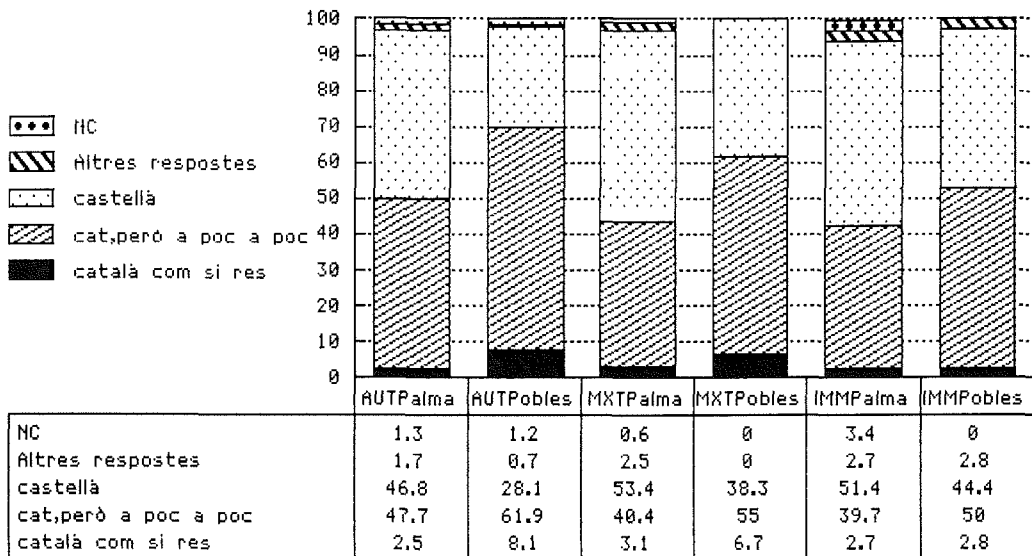
III. Actituds i representacions

b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Si a part de comprovar les variacions que hi ha a partir del grup de procedència familiar a què es pertany s'observa també el lloc de residència, podem constatar que es manté la tendència que fins ara ha estat general.

Actitud lingüística en reunions mixtes
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(↑ T.968)

Si hi ha algú que entén amb dificultats el català, la solució més correcta és parlar en...

En qualsevol grup dels pobles la tendència majoritària és la partidària de mantenir el català com a llengua de la reunió. En canvi a Palma, només es majoritària aquesta tendència en el grup AUT. De tota manera la diferència que hi ha entre aquestes dues variables que ens permet assegurar la interdependència entre lloc de residència i resposta només és en el grup AUT. Altra vegada el major contacte amb la llengua catalana condueix, en un cert grau, a actituds que hi són més favorables.

Entre els alumnes que assisteixen a centres més catalanitzats, siguin del grup que siguin, hi ha també la tendència a considerar millor l'actitud de continuar parlant en català. Encara que només és molt evident entre els alumnes del grup

7. Opinions sobre els comportaments

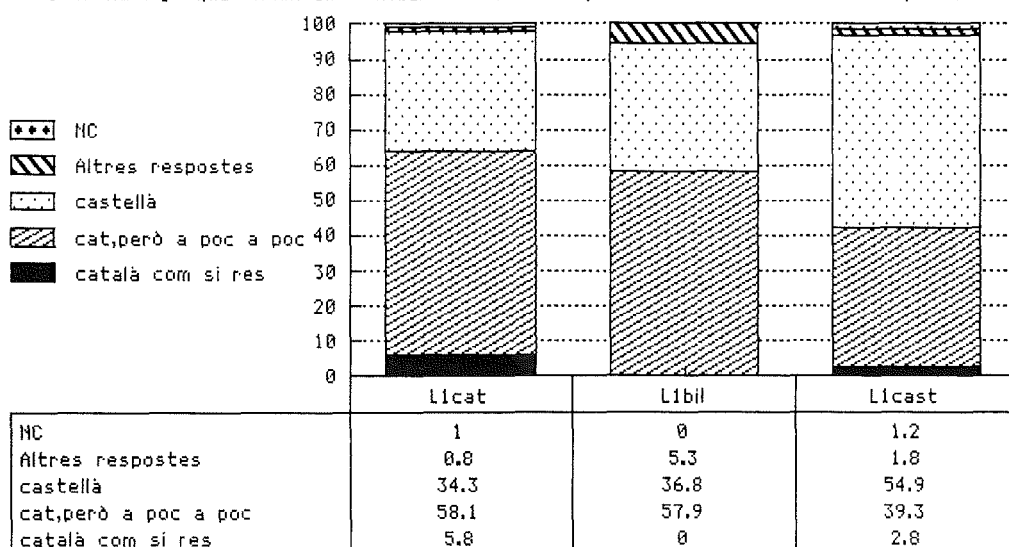
AUT de pobles; en els altres la tendència general és aquesta, però no en tots els grups d'origen i residència.

c) Segons la L1.

Si ara l'observació es fa agrupant els enquestats a partir de la L1, les respostes que s'obtenen són les que es representen en la gràfic següent:

Actitud lingüística en reunions mixtes Segons la L1 (↑ T.969)

Si hi ha algú que entén amb dificultats el català, la solució més correcta és parlar en...

La L1 és determinant a l'hora d'optar per una de les solucions plantejades en la situació esmentada; de tota manera cal tenir en compte que les diferències entre els de L1cat i els de L1bil són molt minses (en ambdós casos l'opció a usar el català es col·loca al voltant del 60%), mentre que els de L1cast es distancien i es col·loquen només en el 42%.

Tenint en compte els resultats que s'han obtingut en altres apartats de l'enquesta, aquests s'han de considerar molt favorables al català. Un altre cop ens trobam amb el fet que l'actitud teòrica és més favorable a la llengua catalana que les realitzacions pràctiques. Aquest fet sens dubte ens mostra que en part dels joves de Mallorca hi ha una consciència favorable

III. Actituds i representacions

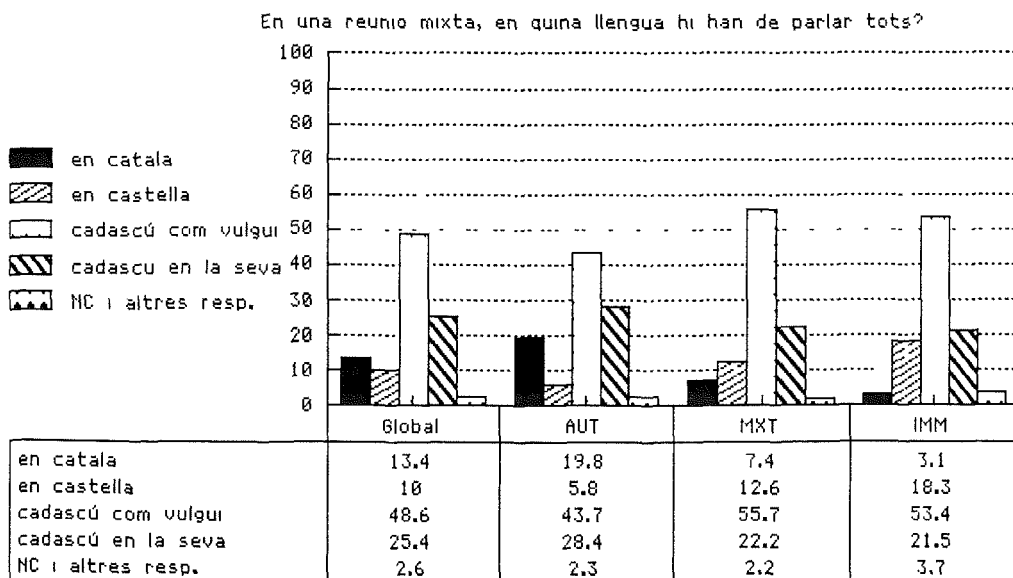
a la llengua superior a la pràctica, la qual cosa es pot traduir en una mala consciència, un sentiment de culpabilitat en part de la població. Això mateix deu passar en altres camps (ecologia, solidaritat, tercer món, racisme...) allò que es predica aconseguix despertar actituds teòriques i discursives a favor, però que no s'arriben a traslladar a la pràctica.

7.1.3. Ús de les llengües en reunions mixtes¹²⁷.

Quan en una reunió hi ha catalanoparlants i castellanoparlants¹²⁸, l'actitud que han d'agafar els participants apunten cap a solucions monolingües (amb la llengua pròpia del país, minoritzada; o amb a la llengua "comuna", majoritzada) o a solucions bilingües (basades en la lliure elecció; o basades en la fidelitat a la pròpia llengua).

Actitud lingüística en reunions mixtes

Valors globals i segons el grup d'origen familiar (↑ T.970)

127. Pregunta ACT2 del qüestionari.

128. Tots els assistents tenen el domini de les dues llengües.

7. Opinions sobre els comportaments

Globalment, l'opció amb més adeptes és la que dóna més llibertat als participants d'escollir la llengua que hi usaran i, després, però a molta distància, la que considera que cadascú ha de parlar la seva llengua. Les solucions monolingües (tant si són partidàries del castellà com si ho són del català), afecten molts pocs alumnes, encara que hi ha un lleuger avantatge a favor del català.

a) Segons l'origen familiar.

En tots els casos l'opció que queda més clarament diferenciada de les altres és la que dóna total llibertat d'elecció, que en alguns casos (MXT i IMM) assoleix més del 50% de respostes. El grup dels alumnes fills de matrimonis autòctons (AUT) és el que menys opta per aquesta solució i el que s'inclina més per la solució de fidelitat a la llengua pròpia de cadascú i per la necessitat d'usar la llengua pròpia de la comunitat. En aquesta darrera resposta se situa relativament a molta distància dels altres dos grups, però a menys en la solució d'optar exclusivament pel castellà. Els alumnes del grup AUT sembla que són els més conscients de la necessitat de mantenir la llengua pròpia, això mateix fa que hi hagi més partidaris de les solucions monolingües que en els altres grups. Així i tot s'ha de fer constar que les solucions bilingües tenen el suport d'aproximadament 3/4 de la població enquestada.

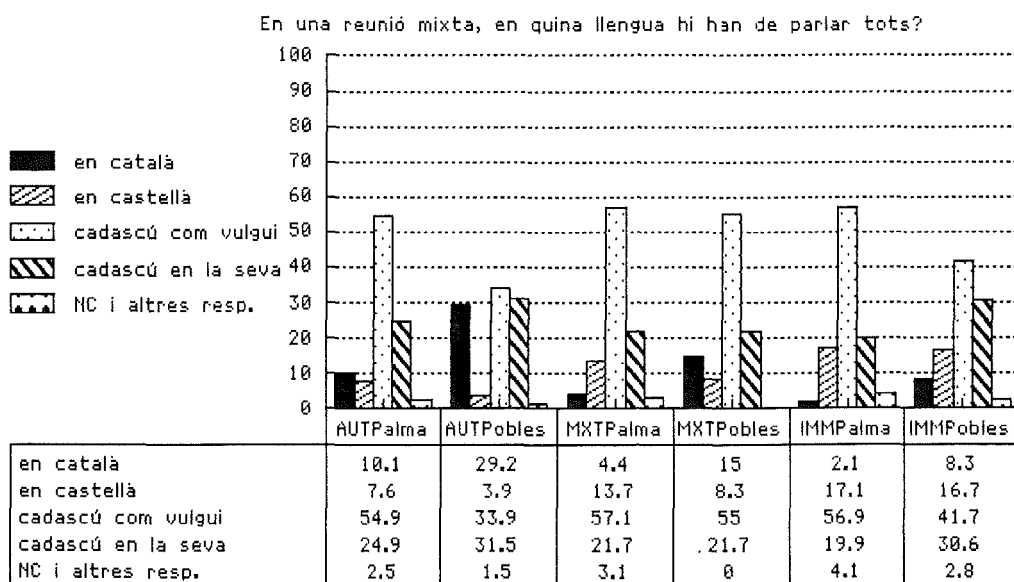
b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En tots els casos, els grups dels pobles manifesten estar d'acord amb un major ús de català, que no els que tenen residència a Palma; i, aquests, es mostren més inclinats que s'hi usi exclusivament el castellà. Però, en tots els casos la solució majoritària és la que considera que tots han de poder parlar en la llengua que vulguin.

III. Actituds i representacions

L'opció monolingüe a favor del català és sempre més freqüent en els grups dels pobles i, en canvi, la favorable a la llengua castellana ho és més a Palma, també en tots els grups. En el grup AUT de pobles les opcions d'usar només el català, d'usar cadascú la llengua que vulgui i d'usar cadascú la seva, pràcticament s'igualen, cosa que no passa en els altres grups, en què l'opció d'escollir cadascú la que vulgui sempre és la indicada per més del 50% dels enquestats, excepte en el grup IMM de pobles, on, a pesar de ser la majoritària, només se situa al 41%.

Actitud lingüística en reunions mixtes Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.971)

La residència als pobles ens dóna, altra volta, solucions més favorables a la llengua catalana, encara que només és clarament determinant en el cas dels fills dels matrimonis autòctons (AUT). Els AUT de Palma s'aproximen més als altres dos grups que als AUT de pobles. En aquest darrer cas, el grau de

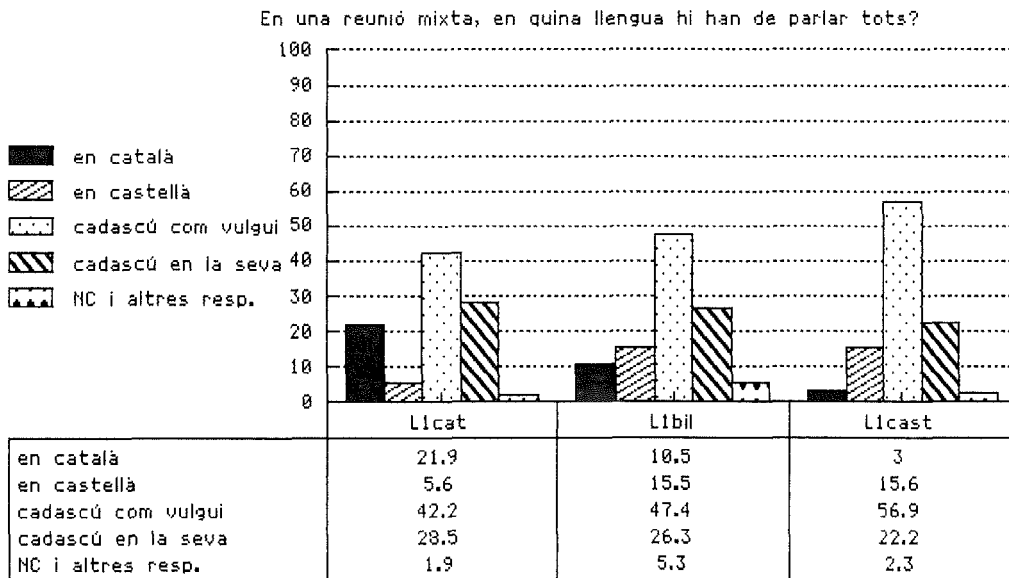
7. Opinions sobre els comportaments

catalanització del centre està relacionat amb el grau de resposta favorable a usar exclusivament el català¹²⁹

c) Segons la L1.

És clar que els catalanoparlants (L1cat) són, com era d'esperar, els que més es mostren favorables de l'ús exclusiu del català, a bastant de distància de la resta d'alumnes, i, encara que amb menys diferència amb relació als altres, més partidaris de mantenir-se fidels a la llengua pròpia.

Actitud lingüística en reunions mixtes. Segons la L1 (↑ T.981

En canvi els castellanoparlants (L1cast) són els que es declaren més favorables de la llibertat d'elecció individual de la llengua i més partidaris també de l'ús exclusiu del castellà, si bé a molta distància.

L'opció majoritària és la de la lliure tria de llengua, que, en gairebé tots els casos s'aproxima al 50%, si no el

129. Els AUT de Palma que responen que tothom hi ha d'usar el català són, segons el grau de catalanització del centre: 0,0% (del grau 0), 7,3% (1), 10,9 (2), 11,8 (3) i 23,5 (4) (↑ T.972-980).

III. Actituds i representacions

supera. La segona opció amb més partidaris és la que fa referència al manteniment de la fidelitat a la llengua pròpia.

7.2. L'OBLIGACIÓ DE PARLAR EN UNA DE LES DUES LLENGÜES

En les societats en què hi ha conflicte lingüístic, les persones poden ser o sentir-se, en determinades situacions, obligades a parlar-ne una.

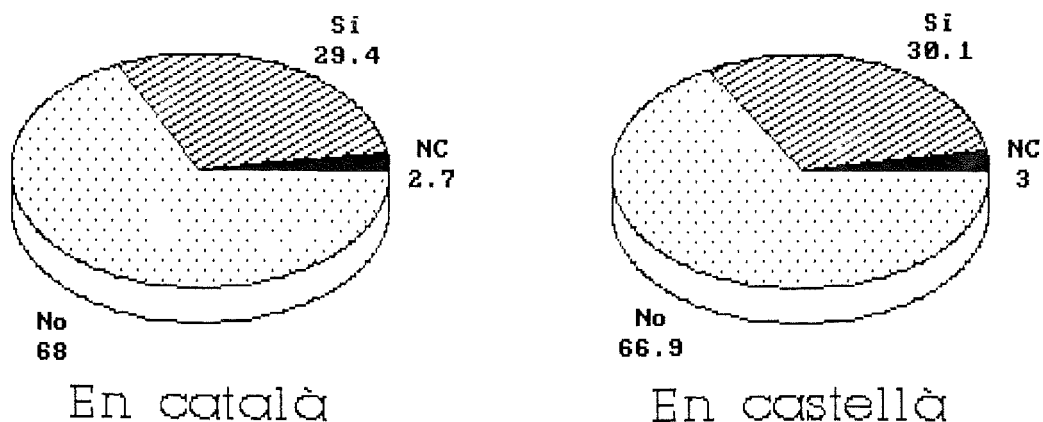
En la nostra enquesta hem tingut en compte aquesta possibilitat i hem formulat dues preguntes relatives al tema, en què es demana si s'hi han sentit i, en cas afirmatiu, en quines circumstàncies¹³⁰.

7.2.1. Valors generals.

Els alumnes que s'han sentit obligats a parlar en català són el 29,4% i els obligats a parlar en castellà, el 30,1%. Les proporcions són, doncs, molt semblants.

S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà

(↑ T.1002-1003)

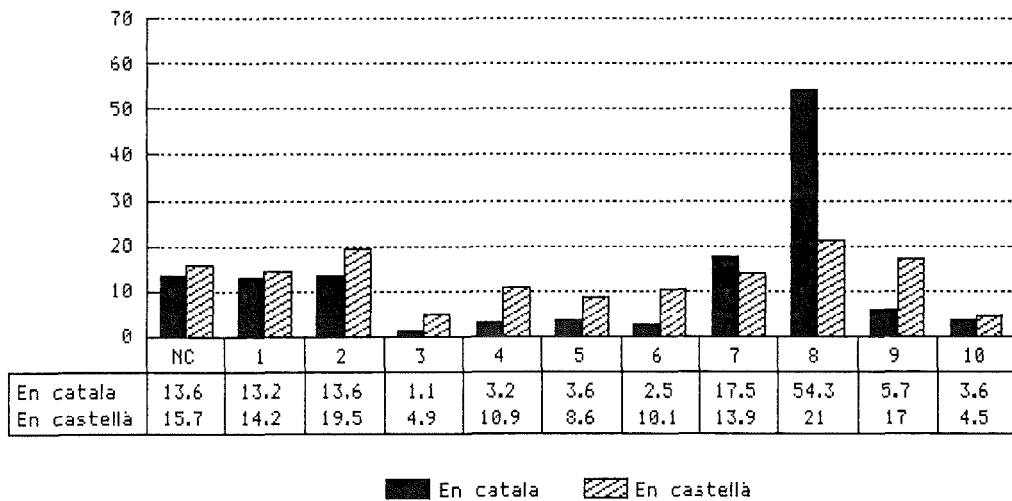

130. Preguntes 01 i 02 del qüestionari.

7. Opinions sobre els comportaments

El 43,3% d'aquests alumnes diuen que no s'hi han vist obligats mai, contra la seva voluntat, en cap llengua¹³¹; el 5,5% ho han estat en les dues¹³²; el 24,4% només s'han sentit obligats a parlar en castellà; i el 23,4%, en català (↑ T.1004). D'aquests resultats podem deduir, en línies generals, que pràcticament la meitat dels alumnes enquestats nascuts a terres de parla catalana no consideren que mai els hagin imposat una llengua, però un poc més d'una quarta part manifesten haver-se sentits obligats a parlar en castellà i una proporció semblant a fer-ho en català. Molts pocs diuen haver estat obligats a parlar en una i altra llengua.

Circumstàncies en què s'han vist obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1005)

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú m'hi parla; 3: Anant a cercar feina; 4: Anant de compres; 5: Al treball, amb clients, al telèfon; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors m'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen. 10: Altres respostes.

131. És a dir, els canvis de llengua que han d'haver fet al llarg de la seva vida no els consideren imposats, sinó voluntaris i naturals.

132. Es tractaria d'alumnes que manifesten que, en determinades ocasions, han hagut de parlar en una de les dues llengües quan ells haurien parlat en l'altra.

III. Actituds i representacions

Amb relació a les circumstàncies en què s'hi han vist obligats (i tenint en compte només els que han contestat afirmativament o els que no han contestat), la gran majoria d'alumnes en donen 3 o menys¹³³. Considerant només els que en donen fins a 3¹³⁴, podem veure que la circumstància més esmentada pels que s'han vists obligats a parlar en català és «Amb el professor de llengua catalana»; a continuació, però amb una diferència superior a 37 punts, s'hi situen: «Quan els professors m'hi parlen», «Quan algú m'hi parla» i «Amb familiars i amics». Les circumstàncies més esmentades pels obligats a parlar en castellà són «Amb els castellanoparlants», «Amb el professor de llengua espanyola», «Quan algú m'hi parla», «Amb familiars, amics», «Quan els professors m'hi parlen», «Anant de compres» i «En els contactes amb organismes oficials».

7.2.2. L'obligació de parlar en una determinada llengua i L1 dels alumnes.

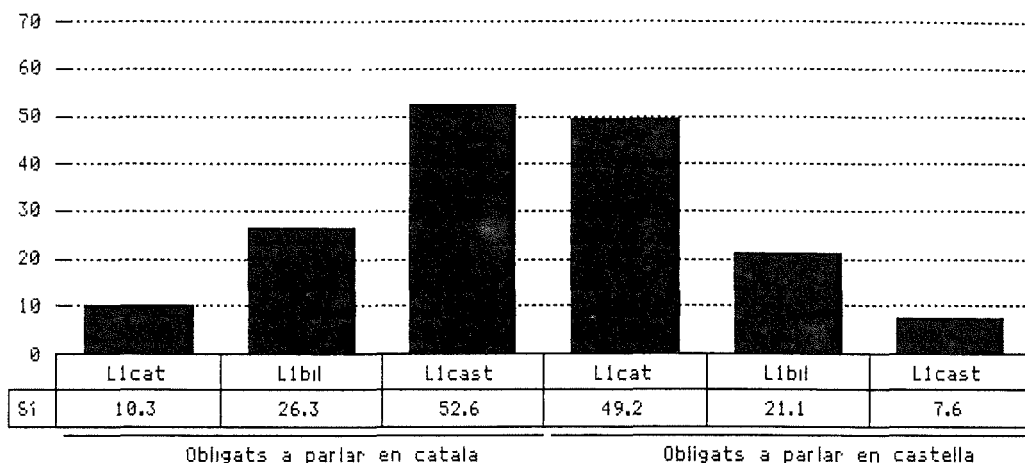
Sense tenir en compte els alumnes que no contesten quina és la seva L1 i els que diuen que és estrangera, el 18,6% dels que contesten que han estat obligats a parlar en català són de L1cat, el 77,7% de L1cast i el 3,7% de L1bil (↑ T.1009).

133. 3 respostes era el màxim que s'havia previst en el qüestionari i els que s'hi ajusten són el 93,3% dels que contesten que els han obligat a parlar en català i el 86,1% dels que contesten que els han obligat a parlar en castellà.

134. Consideram, per tant, que les respostes de la resta d'alumnes tenen una distribució proporcional a la dels que tenim en compte.

7. Opinions sobre els comportaments

Alumnes dels distints grups lingüístics que s'han sentit obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1008-1010)

Evidentment, la relació entre la llengua primera dels alumnes i l'obligació de parlar en català és clara.

Els alumnes que han estat obligats a parlar en castellà (exceptuant els que no donen L1 i els que diuen que és estrangera) són en un 86,2% de L1cat, en un 10,9 de L1cast i en un 2,9% de L1bil (↑ T.1011).

Es pot veure que els alumnes de L1cast tenen una sensació més alta d'haver estat obligats a parlar en català que no els de L1cat d'haver-hi estat en castellà, encara que la diferència només és de poc més de 3 punts. Igualment, entre els alumnes de L1bil hi ha 5 punts de diferència a favor d'una major obligació de parlar en català. Per tant, la sensació d'haver-se sentit obligats a parlar en català és més alta, tot i que amb poca diferència, que la d'haver-ho estat en castellà.

Aquest fet pot contrastar-se amb els valors que tenen els usos amb catalanoparlants i castellanoparlants. Els joves de L1cat, com hem vist repetides vegades en aquest treball, adopten molt més la llengua de l'interlocutor en parlar amb un castellanoparlant que no els de L1cast en parlar amb un catalanoparlant¹³⁵. Tot i així la sensació de sentir-se "obligats"

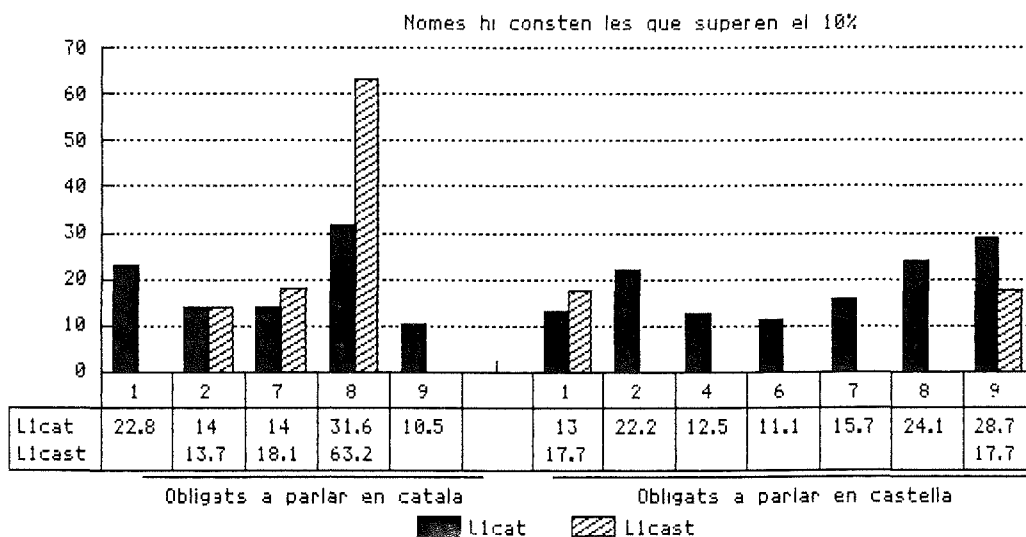
135. Només entre un 10,4% i un 21,1%, segons l'interlocutor, dels alumnes de L1cat mantenen la seva llengua amb castellanoparlants que entenen el català. En canvi els alumnes de L1cast la mantenen entre un 50,8% i un

III. Actituds i representacions

és més alta amb relació al català. Aquest fet mostra que el pas del català al castellà entre els catalanoparlants és molt més convencional i, per tant, molt menys entès com a obligació, que el canvi de castellà a català entre els castellanoparlants, que és molt més intencional i, en conseqüència, menys espontani.

Les circumstàncies més importants (només esmentarem les que superen el 10%) en què, els alumnes de L1cat i de L1cast¹³⁶, se senten obligats a parlar en català o en castellà en contra de la seva voluntat, els que s'hi senten, són les que consten en el gràfic següent:

Circumstàncies en què els alumnes de L1cat i de L1cast s'han vist obligats a parlar en català o en castellà
(↑ T.1012-1013)

1: Amb familiars. 2: Quan algú n'hi parla; 4: Anant de compres; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors n'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

L'obligació de parlar en català entre els alumnes de L1cast es concentra quasi exclusivament a l'àmbit escolar (la primera

65,9% amb catalanoparlants (v. capítol 6.1.4).

136. Els de L1bil són només 10 i no pot ser gaire orientativa la distribució que en fan; de tota manera, en línies generals, no se separa gaire de la dels altres dos grups.

7. Opinions sobre els comportaments

circumstància i la segona ho són, de només tres que superen el 10%). En canvi l'obligació de parlar en castellà entre els alumnes de Llicat, es reparteix molt més (hi ha fins a set circumstàncies que superen el 10% i la primera, precisament, és la més genèrica «amb els castellanoparlants»).

El fet que 41 alumnes tinguin necessitat de donar més de tres respostes a l'obligació de parlar en castellà, mentre que només són 19 en el cas del català, corrobora aquesta dispersió en un cas i concentració en l'altra (↑ T.1016-1017). En resum, podem dir, que els catalanoparlants són molt més pressionats a parlar en castellà per l'entorn que els castellanoparlants a parlar en català. El fet que els valors relatius dels que declaren sentir-s'hi siguin molt semblants en les dues llengües, es pot explicar perquè per a una bona part dels catalanoparlants el canvi de llengua, que segur que l'han de fer molt més sovint que els castellanoparlants, es veu com a cosa òbvia, normal; mentre que en els darrers, el canvi contrari, es percep molt més intencional i forçat.

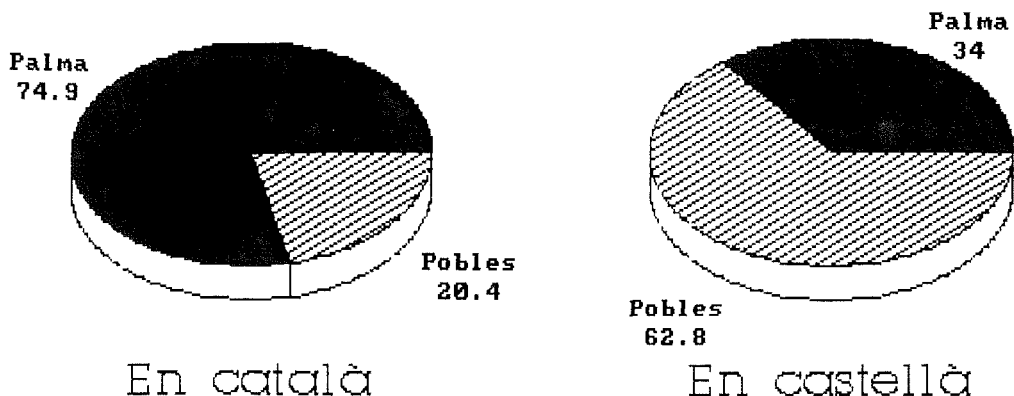
7.2.3. El lloc de residència i l'obligació de parlar en català o en castellà.

La gran majoria, tres quartes parts, dels alumnes que diuen haver estat obligats a parlar en català viuen a Palma, mentre que només són una cinquena part els que viuen a pobles. En canvi, dels obligats a parlar en castellà, la majoria resideixen a pobles.

És clar, per tant, que el sentiment d'obligació d'usar una llengua va molt lligat amb els contextos on és més rara la utilització normal d'aquesta llengua.

III. Actituds i representacions

Lloc de residència dels que s'han sentit obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1018-1019)

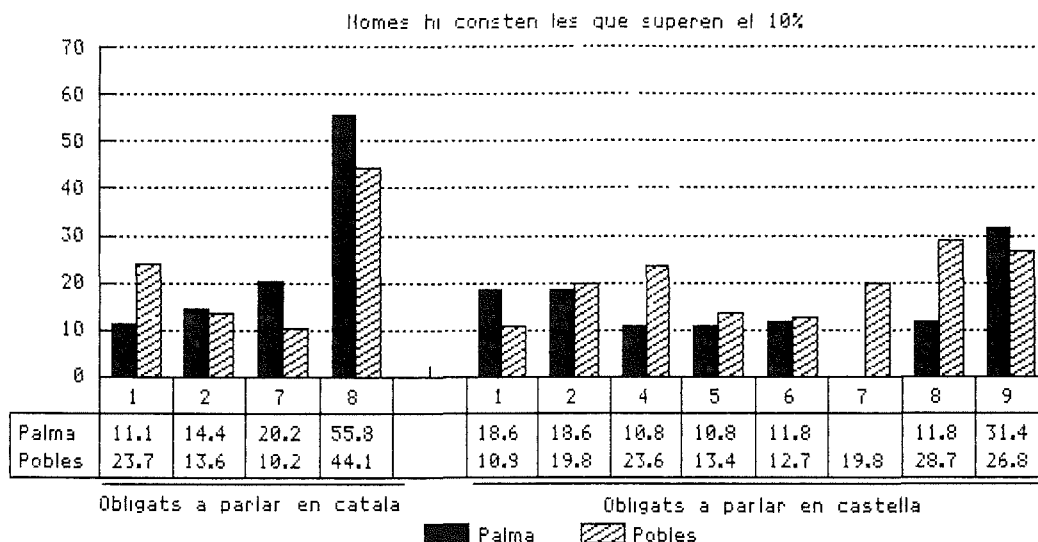

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú m'hi parla; 4: Anant de compres; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors m'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

La principal circumstància que els fa sentir obligats a parlar en català és, per als de Palma, quan són amb el professor de llengua catalana, seguida a molta distància per quan els altres professors hi parlen, quan algú els hi parla i amb els familiars i amics. Entre els alumnes de pobles, amb el professor de llengua catalana, amb familiars i amics, quan algú els hi parla i quan els professors hi parlen. En ambdós casos la importància de les mateixes circumstàncies és evident, però també queda clar que a Palma en bona part es concentren a l'escola (professor de llengua catalana i professors), i als pobles queda més dispersa.

7. Opinions sobre els comportaments

Circumstàncies en què els alumnes de Palma i dels pobles s'han vist obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1020-1021)

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú m'hi parla; 4: Anant de compres; 5: Al treball, amb clients, al telèfon; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors m'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

Els principals condicionants que els fan sentir obligats a parlar en castellà són, entre els alumnes de Palma, set: quan l'interlocutor és castellanoparlant, amb els familiars i amics, quan algú els hi parla, en els contactes amb organismes oficials, amb el professor de llengua espanyola, anant de compres i al treball, amb clients, al telèfon; entre els alumnes de pobles, són vuit: amb els professor de llengua espanyola, amb els castellanoparlants, anant de compres¹³⁷, quan algú els hi parla, quan els professors els hi parlen, al treball, amb clients, al telèfon, en els contactes amb organismes oficials i amb familiars i amics.

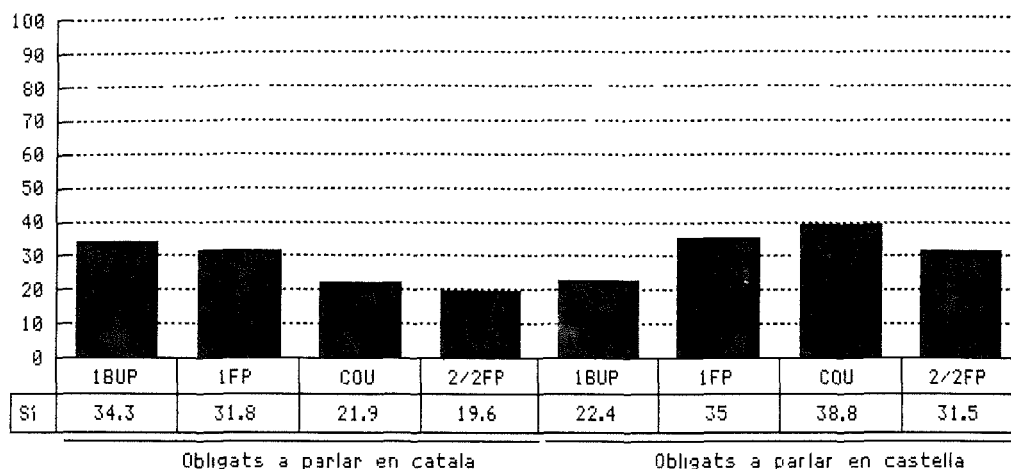
Queda clar, per tant, que l'obligació de parlar en castellà la imposen moltes més circumstàncies que no pas la de parlar en català. Sembla evident, doncs, que en conjunt l'obligació envers el castellà es troba en molts més entorns que no la de parlar català.

137. És possible que «anar de compres» vulgui dir anar a comprar a Palma.

III. Actituds i representacions

7.2.4. Obligació de parlar en català o en castellà segons els cursos.

S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà
Segons els cursos (↑ T.1022-1023)

Els alumnes més grans (de 2/2FP i de COU) són els que menys diuen haver-se sentit obligats a parlar en català. En canvi els alumnes de nivell inferior són els que consideren haver-s'hi sentit en més ocasions. Si analitzam aquests resultats dins cada grup de procedència familiar, la distribució es manté igual en tots tres, encara que, en alguns casos, les diferències entre cursos s'acurcen (↑ T.1024, 1026, 1028).

El major percentatge d'alumnes que diuen haver-se sentit obligats a parlar en castellà són els de COU, seguits pels de 1FP i els de 2/2FP. A més distància, a deu punts, se situen els alumnes de 1BUP, on només hi ha el 22,4% que ho afirmen. Per grups de procedència familiar, entre els alumnes del grup AUT el curs en què s'hi han sentit més és COU (54,1%), seguit pels altres amb el mateix ordre; en canvi en el grup de procedència mixta (MXT) i forana (IMM), el curs que diu haver estat més obligat és 1FP (31,3% i 9,4%) i el que menys 2/2FP (0%), tot i que en el darrer grup les diferències no són significatives (↑ T.1025, 1027, 1029).

Per tant, podem veure que el sentiment d'obligació de parlar en català, en contra de la pròpia voluntat, disminueix en

7. Opinions sobre els comportaments

els darrers cursos. En canvi, amb relació a l'obligació de parlar en castellà no segueix un procés tan clar.

7.2.5. L'obligació, entre els castellanoparlants, de parlar en català i l'ús que en fan.

Com hem vist, el 52,6% d'alumnes de Llcast diuen que han estat obligats a parlar en català i el 45,3% afirma el contrari.

Ara bé, per què n'hi ha que consideren que hi són obligats? És perquè són els que l'usen menys? O els que realment l'usen més són els que s'hi consideren obligats?

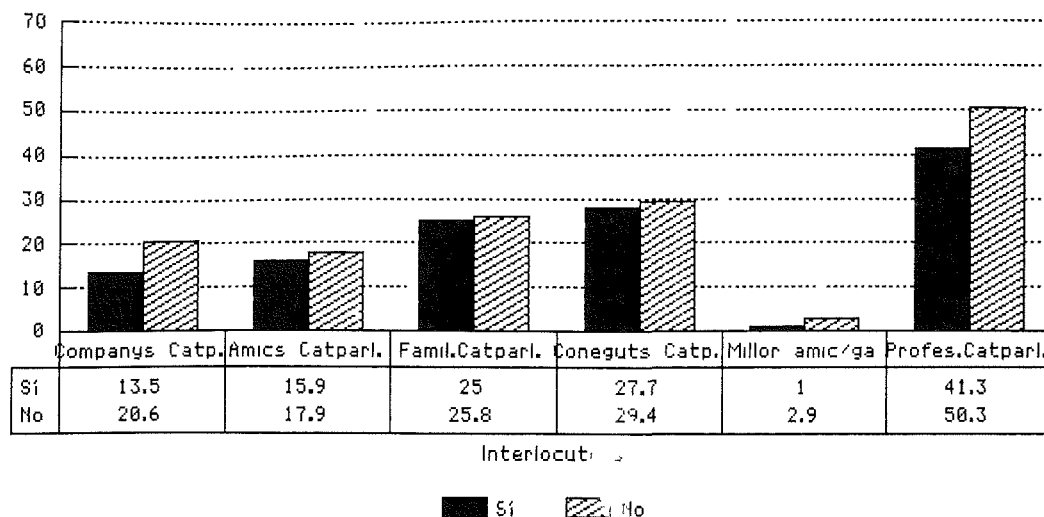
Si analitzam els usos en una sèrie de casos (família, coneguts i desconeguts catalanoparlants, situacions amb catalanoparlants), podem veure que hi ha diferències importants entre un grup i un altre.

a) En l'àmbit familiar (amb el pare, la mare i els germans), no hi ha pràcticament gens de diferència en l'ús del català, que pràcticament, com és lògic en un grup de Llcast, és insignificant. Així i tot, hi ha una tendència a fer-ne un ús superior els que diuen que no han estat obligats a parlar en català (↑ T.1030-1032).

b) Aquesta mateixa situació d'igualtat, encara que amb un ús un poc més significatiu, es dona també en l'entorn de persones conegudes, si bé les diferències, ja més clares, mostren, sobretot amb els catalanoparlants, un major ús del català entre els que no hi han estat obligats:

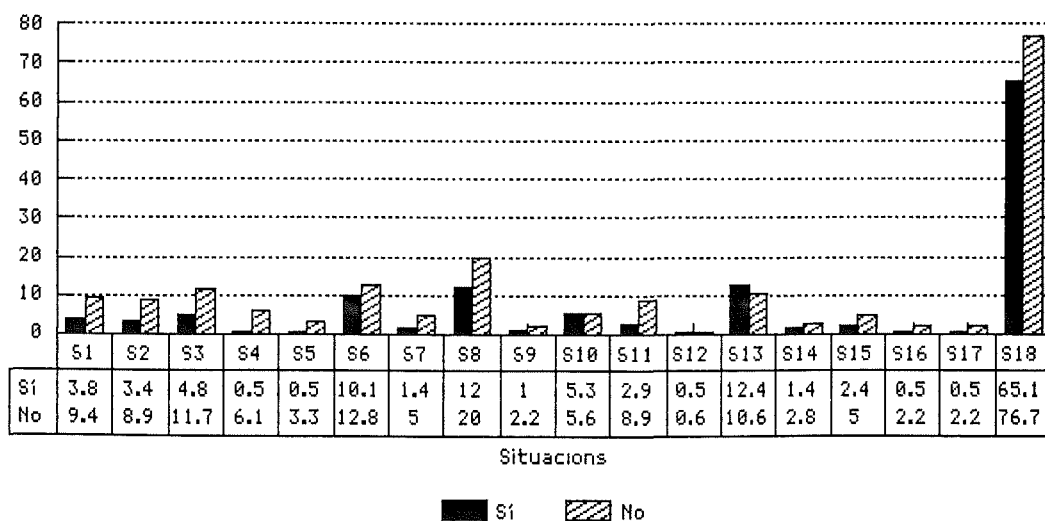
III. Actituds i representacions

Usos de català d'alumnes de L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català (sí) o no (no) (↑ T.1033-1038)

c) En altres tipus de situacions, on no se sap si l'interlocutor és catalanoparlant, ja hi ha més diferències, sobretot en alguns casos:

Usos de català d'alumnes L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català (sí) no (no) (↑ T.1039-1056)

Interlocutors: S1, Dependent/a d'una botiga; S2, Empleat/ada de banc; S3, Policia municipal; S4, Policia nacional; S5, Guàrdia civil; S6, Professor/a; S7, Cambrer/a; S8, Empleat/ada d'ajuntament; S9, Empleat/ada de pub o discoteca. Llengua usada: S10, si anassen a demanar feina; S11, amb un/a metge/essa; S12, en somiar; S13, per les expressions quan s'enfaden; S14, en fer comptes i operacions; S15, en animar l'equip; S16, en contar acudits; S17, per prendre els apunts d'una classe en llengua castellana; S18, en prendre els apunts d'una classe en llengua ().

7. Opinions sobre els comportaments

És simptomàtic que, per exemple, les diferències no siguin significatives amb un/a professor/a (S6), si anassen a cercar feina (S10). Això mateix també passa en situacions en què no hi ha un interlocutor real: en somiar (S12), quan s'enfaden (S13). I també en situacions en què l'ús de la llengua és molt marcat pel context: en els apunts d'una classe en llengua castellana (S17) i en una en llengua () (S18).

Amb desconeguts que parlen català, el 19,3% dels que diuen haver estat obligats a parlar en català ho fan en aquesta llengua, mentre que els que no hi han estat obligats ho fan en un 31,8% (↑ T.1057).

Queda clar, per tant, que entre els alumnes de Llcast que usen amb menys freqüència el català és més freqüent que pensin amb més facilitat que hi ha casos en què se'ls imposa la llengua. És a dir, els alumnes de Llcast que en situacions «lliures» usen més el català són els que consideren que mai no els han imposat parlar-hi.

7.3. LES ASSIGNATURES QUE MÉS AGRADEN I LES QUE AGRADEN MENYS ALS ALUMNES.

Entre els elements que poden ajudar a descriure l'actitud dels alumnes davant la qüestió lingüística, també hi ha la valoració que fan de l'assignatura de Llengua Catalana. De tota manera aquest judici no es pot interpretar directament com valoració de la llengua perquè, en l'opinió que els alumnes tenen sobre les assignatures, hi influeixen factors molt diversos (la relació particular del professor amb l'alumne o amb tot el grup-classe, l'èxit o fracàs acadèmic personal en

III. Actituds i representacions

l'assignatura, la interpretació o no de l'assignatura com una càrrega que no té res a veure amb el que ell vol estudiar --sobretot en els cursos superiors on la tria de matèries ja intervé molt--, etc.).

Així i tot hem cregut oportú tenir aquest aspecte en compte, perquè, la presència de l'assignatura de llengua catalana en els currículums escolars, ha estat presentada moltes de vegades com una imposició a la qual la major part dels alumnes en són contraris. De fet és l'única matèria que, amb freqüència des de fora del sistema escolar, veu qüestionada la seva presència obligatòria. Per altra banda, també és una assignatura relativament recent en els plans d'estudis, la qual va ser integrada com un afegit, com una suma d'hores i matèria, per tant clarament com un obstacle més per als alumnes¹³⁸.

7.3.1. L'assignatura que menys els agrada.

a) Valors globals.

La llengua catalana, com a assignatura que més poc agrada, és citada pel 13,2% d'alumnes de 1BUP, el 15,7% de 1FP, el 13,0 de COU i el 13,7% de 2/2FP.

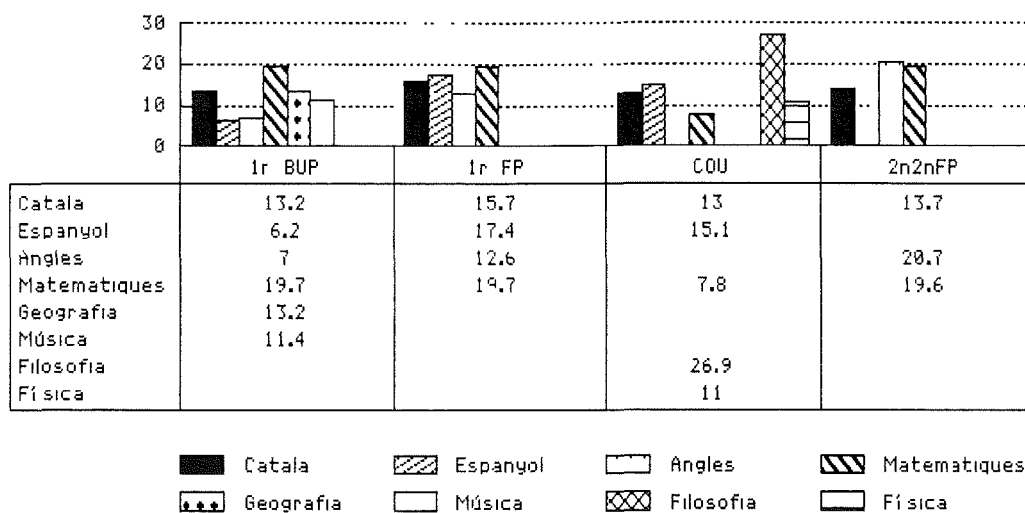
Per tant, una gran part d'alumnes, de tots els cursos, tenen assignatures menys valorades que la de llengua catalana.

138. Pregunta ASS del qüestionari. Encara que hi ha assignatures comunes i assignatures optatives, en el qüestionari no es recollí informació necessària per saber quants d'alumnes cursaven cada assignatura i obtenir-ne un índex real de l'acceptació i del rebuig. Per tant una assignatura comuna (com la Llengua Catalana, per exemple) té moltes més possibilitats que una d'optativa de sortir com la que més o menys agrada; mentre que, les optatives, pel fet que han estat escollides pels alumnes, difícilment poden sortir com les que menys agraden, i en canvi veuen augmentades les possibilitats d'aparèixer com les preferides. Per evitar al màxim aquest problema, en tot moment analitzam la valoració de les assignatures a partir dels diferents cursos, ja que, així, a cada un dels grups hi ha més coincidència d'assignatures que si es feia l'anàlisi globalment.

7. Opinions sobre els comportaments

A 1BUP assoleixen un valor més alt o semblant, com a assignatura que menys agrada, altres matèries també comunes a tots els alumnes: les Matemàtiques, la Geografia¹³⁹ i la Música. L'anglès¹⁴⁰ i la Llengua Espanyola, són valorades negativament per la meitat dels que ho fan de la Llengua Catalana.

Assignatures que menys els agraden. Segons el curs (↑ T.1058)

A 1FP són valorades negativament per més alumnes que els que ho fan de la llengua catalana altres assignatures també comunes: Matemàtiques i Llengua Espanyola.

A COU la Filosofia és l'assignatura que agrada menys a un nombre major d'alumnes, seguida de la de Llengua Espanyola; les dues són assignatures comunes. Les Matemàtiques i la Física, que són obligatòries només per a Ciències, assoleixen també uns valors bastants alts.

A 2/2FP, l'Anglès és la valorada més negativament per un major nombre d'alumnes, seguit de prop per les Matemàtiques.

139. En alguns centres a 1BUP no tenen Geografia, sinó Història (que assoleix aquí un valor del 4%). Per tant, la Geografia no és comuna a tots els alumnes.

140. És optativa amb Francès, encara que la gran majoria d'alumnes la cursa.

III. Actituds i representacions

En aquest grup no hi ha cap alumne que citi la Llengua Espanyola.

Podem veure, per tant, que a tots els cursos hi ha assignatures que són citades en més ocasions que el català com la que menys agrada.

Ja hem dit que la valoració de l'assignatura no sol fer-se tant a partir del que seria intrínsec a la matèria, sinó més aviat a partir d'altres factors, com poden ser el professor, la valoració que l'entorn dóna a l'assignatura, etc. Una prova n'és el fet que el tant per cent d'alumnes que citen aquestes assignatures que hem esmentat, varia molt d'un grup-classe a un altre (↑ T.1059).

b) Segons el tipus i ubicació dels centres.

Els diferents tipus de centre escolar a què assisteixen el alumnes i la seva ubicació (públic i privat; Palma i pobles¹⁴¹) sembla que influeixen en la valoració que els alumnes fan de l'assignatura de Llengua Catalana, tal com podíem suposar per les dades que hem obtingut en altres apartats d'aquest treball.

Els centres en què hi ha menys alumnes que citen la llengua catalana, com a assignatura que els agrada més poc, són els públics de la part forana, seguits dels públics de Palma i en darrer lloc els privats. Entre els públics de Palma, però, hi ha l'únic grup en què el nombre d'alumnes que citen l'assignatura de llengua catalana supera el 40% (68%)¹⁴². D'altra banda, entre els privats, dels tres grups que superen el 30%,

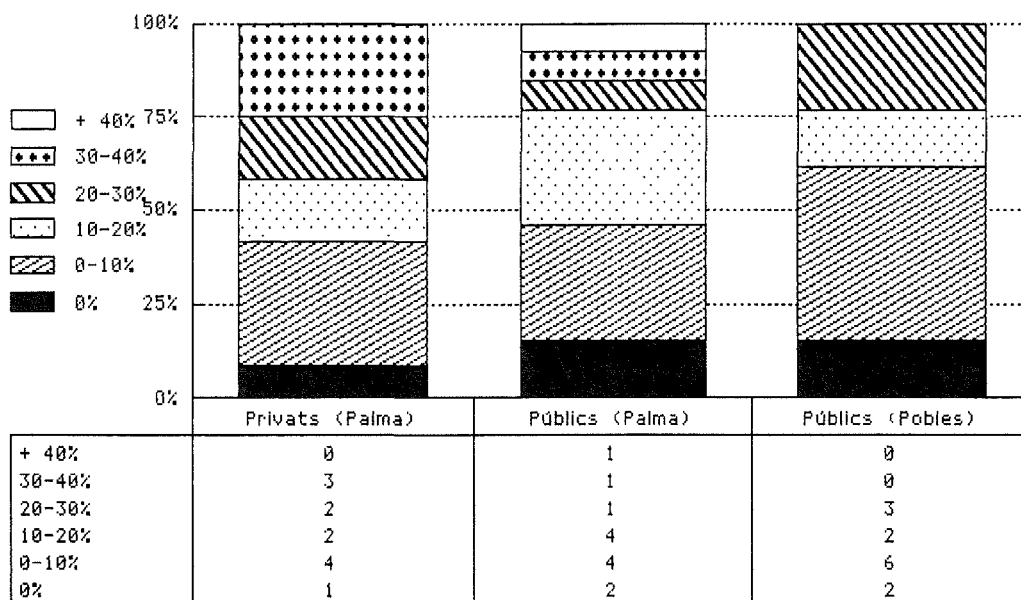
141. Tots els centres privats compresos en la mostra són de Palma.

142. Aquest grup és d'un centre que, a més d'estar situat en una zona marginal de la perifèria, entrà en funcionament l'any en què es va passar l'enquesta i, com sol passar en aquests casos, acollia alumnes rebotats d'altres centres.

7. Opinions sobre els comportaments

n'hi ha dos que pertanyen al mateix centre (un de primer i un de COU)¹⁴³.

Nombre de centres en què el percentatge d'alumnes que citen el català com l'assignatura que menys els agrada se situa entre els valors indicats (↑ T.1060)

En comprovar la relació que hi ha entre el grau de catalanitat del centre¹⁴⁴ i el tant per cent d'alumnes que donen el català com l'assignatura que menys els agrada, pot veure's que les mitjanes dels grups de catalanitat de 0 a 3 són molt semblants (al voltant del 16%), però baixa molt quan el grau de catalanitat és 4 (6,2%) o 6 (3,2%)¹⁴⁵.

Podem establir, per tant, que a partir d'un cert grau de catalanitat del centre (4), la no acceptació de l'assignatura baixa considerablement, encara que aspectes circumstancials, com els vists abans, poden fer variar aquesta relació.

143. En aquest cas, no és, evidentment, un centre de cap zona marginal i, a més, té una tradició de molts anys.

144. v. el capítol 5.2.

145. Grau de catalanitat 0: 14,5%; 1: 18,5%; 2: 17,3% (13,1%, si no tenim en compte el cas especial del centre que dona el 68%); 3: 16,2%. Hi ha set centres de grau 4 i un de 6. De 5, ja ho hem vist, no n'hi ha cap (↑ T.1062).

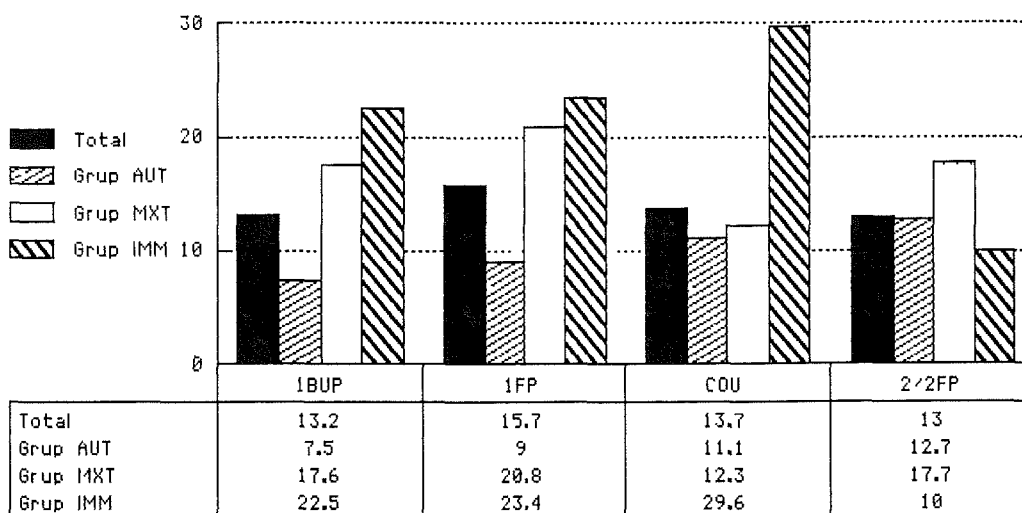
III. Actituds i representacions

c) Segons el grup d'origen familiar

A part del tipus de centre, les variables que en aquest treball ens serveixen de punt de referència, actuen de manera diversa sobre el grau d'acceptació de l'assignatura.

En primer lloc analitzarem les respostes a partir dels grups de procedència familiar:

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen (↑ T.1063-1065)

En el gràfic podem comparar les mitjanes generals de cada curs amb les que s'obtenen tenint en compte aquesta variable d'origen.

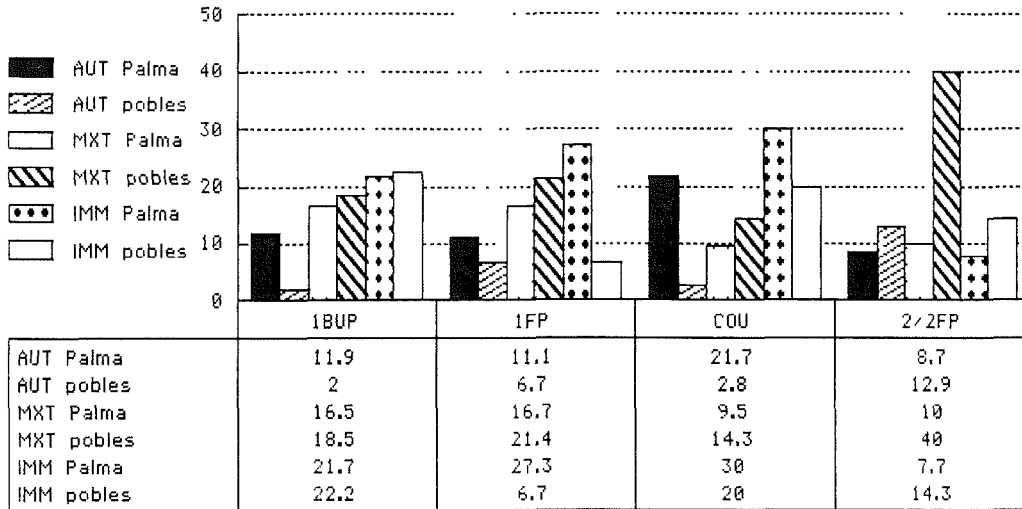
Els alumnes que tenen els pares nascuts als Països Catalans (AUT) són els que menys citen la Llengua Catalana com a assignatura que els agrada més poc. A continuació hi trobam els de pares de procedència mixta (MXT) i, en darrer lloc, els fills de pares nascuts fora de terres catalanes (IMM)¹⁴⁶.

Sembla, per tant, que hi ha alguna relació entre la classe de família a què es pertany i el grau d'acceptació de l'assignatura de Llengua Catalana.

146. Això es dona en tots els cursos que estudiam, excepte entre els alumnes de 2/2FP que són els d'aquest nivell que menys esmenten aquesta assignatura, només el 10%. El fet que només hi hagi 20 alumnes d'aquest grup d'origen que facin aquest curs fa que no hàgim de considerar com a significatiu aquest valor, ja que cada alumne representa un 5%.

7. Opinions sobre els comportaments

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència
(↑ T.1066-1071)

Si dins de cada un d'aquests grups, establim les diferències que hi ha entre els que resideixen a pobles i els que resideixen a Palma, podem veure que, aquest fet, sembla només tenir una influència clara en el grup AUT.

Entre els alumnes del grup AUT que viuen a Palma és més freqüent que aparegui citada l'assignatura de Llengua Catalana que entre els de pobles, amb diferències bastant considerables¹⁴⁷.

En canvi, succeeix al revés en el grup MXT, encara que les diferències són menors en quasi tots els casos. Hi ha més alumnes de pobles als quals l'assignatura que els agrada menys és la de català que no alumnes de Palma. La diferència més important és entre els alumnes de 2/2FP, on la proporció és de 4 a 1¹⁴⁸.

147. Hi ha una excepció, als alumnes de 2/2FP de pobles, aquesta assignatura, els desplaça més que als de Palma. Ja hem vist que en aquest grup, a causa del baix nombre d'individus que hi entren, hi havia un comportament estrany, que persisteix en tots els casos.

148. En aquests dos grups el nombre total d'alumnes és molt baix (10 i 5, respectivament), la qual cosa dona molt poc valor representatiu als resultats.

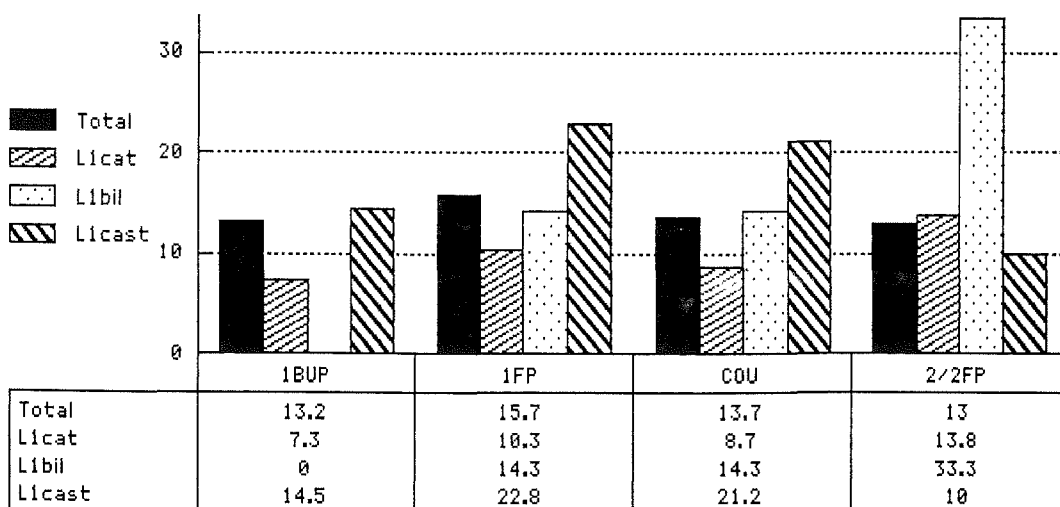
III. Actituds i representacions

En el grup IMM¹⁴⁹, entre els alumnes de 1FP i els de COU, el català com a assignatura més negativa apareix més freqüentment entre els alumnes de Palma. A 1BUP apareixen en proporcions semblants; a 2/2FP, una altra vegada n'és l'excepció, els alumnes de pobles la citen amb més freqüència que els de Palma.

d) Segons la L1.

La valoració de l'assignatura de Llengua Catalana com a assignatura que menys agrada presenta també variacions amb relació a la L1 dels alumnes. Els alumnes de Licat són, lògicament, els que menys citen aquesta assignatura com la que més els desplaça, amb no gaire oscil·lacions. De tota manera a 2/2FP és on més se cita. Els alumnes de Licast, són els que més citen el català com a assignatura que menys els agrada, amb l'excepció dels de 2/2FP, que se situen al 10%.

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons la L1 (↑ T.1072-1074)

149. Totes les subdivisions formades a partir del grup IMM tenen pocs individus, per tant els resultats no són gaire representatius.

7. Opinions sobre els comportaments

Els alumnes de Llibil, donen uns resultats diversos, sens dubte a causa del baix nombre d'individus (38) que pertanyen a aquest grup. A 1BUP, no n'hi ha cap que la citi; a 1FP i a COU els valors se situen entre els que donen els joves de Llicat i els de Llicast¹⁵⁰.

7.3.2. L'assignatura que més els agrada.

En la pregunta anterior les respostes negatives se centren sobre les assignatures obligatòries, és a dir comunes, i per tant els percentatges podien ser significatius o, com a mínim, orientatius. En canvi ara, quan es refereixen a l'assignatura que més els agrada, les respostes es dispersen molt i hi deu haver un bon nombre de respostes que se centren en optatives, és a dir en assignatures que només una part dels alumnes fan. Per això, en aquest cas els resultats no són, pensam, tan significatius.

La llengua catalana, en general, no és de les assignatures que agradin més, tot i que apareix citada amb freqüència, amb variacions d'un curs a l'altre (↑ T.1075).

A 1BUP el 2,5% d'alumnes diuen que l'assignatura que més els agrada és la Llengua Catalana. Per damunt seu hi ha les Ciències Naturals (18,2%), les Matemàtiques¹⁵¹ (17,7%), la Geografia/Història (14,7%), l'Educació Física (13,4%) i el Dibuix (11,7%). L'Anglès i la Llengua Espanyola se situen per damunt la Llengua Catalana (9,5% i 6,7%, respectivament). Per davall la llengua catalana s'hi situen la Religió (1,0%) i la Música (0,5%).

A 1FP, la Llengua Catalana és l'assignatura preferida pel 7,6% d'alumnes, però són més citades les Matemàtiques (16,6%),

150. A 2/2FP, altra vegada, es dona el cas excepcional, en què el valor supera de molt els altres (33,3%); però no ho podem tenir en compte perquè només hi ha 3 alumnes de Llibil que cursi aquest nivell.

151. La trobam, per tant als dos extrems: com la que agrada menys i una de les que més agraden.

III. Actituds i representacions

l'Educació Física (9,9%) i les Pràctiques (11,7%). Per davall, s'hi situen tota la resta, amb la Llengua Espanyola (6,7%) i l'Anglès (5,8%).

A COU, on el pes de les assignatures no comunes és molt elevat, la Llengua Catalana té l'1,8%, per davall només hi ha la Llengua Espanyola (1,4%) i les que no se citen. Les assignatures amb més acceptació són assignatures optatives: Matemàtiques (16,4%), Història de l'Art (14,6%), Física i Química (13,2%) i Dibuix (11,4%). La Literatura Catalana, que només era present en centres públics, es esmentada pel 3,7%; en canvi la Literatura Espanyola, present a tots els centres, només arriba al 2,3%.

A 2/2FP, la Llengua Catalana té el 2,2% de referències en aquest apartat. Les Matemàtiques arriben al 13,0%, l'Educació Física l'12,0%, la Comptabilitat el 14,1% i la Mecanografia el 17,4%. La resta d'assignatures tenen valors molt baixos, la diversitat d'opcions fa que sigui d'aquesta manera. La Llengua Espanyola i l'Anglès apareixen amb la mateixa freqüència (4,4%).

La poca freqüència d'aparició de l'assignatura de Llengua Catalana en aquesta pregunta, fa inútil un estudi que pretengui veure la relació entre aquesta resposta i les variables que hem anat prenent de referència.

De tota manera podem dir que en el grup AUT, a tots els cursos, el valors que donen són superiors a la mitjana¹⁵². A MXT, cap alumne no cita l'assignatura de Llengua Catalana com la que més li agrada, excepte en el grup de 1FP (6,3%). A IMM, a tots els grups és citada l'assignatura, excepte a 2/2FP, i per davall els valors de la mitjana, excepte a COU, on, curiosament, té un valor lleugerament superior al del grup AUT¹⁵³ (↑ T.1076-1078).

A partir de la L1 dels alumnes, també hi ha diferències notables. Els alumnes de L1cat donen sempre valors superiors a

152. 1BUP: 4,2%; 1FP: 11,7%; COU: 2,2%; 2/2FP: 3,6%.

153. 1BUP: 1,3%; 1FP: 1,6%; COU: 3,7%; 2/2FP: 0%.

7. Opinions sobre els comportaments

la mitjana¹⁵⁴. Els alumnes castellanoparlants de COU i de 2/2FP no citen en cap cas l'assignatura de Llengua Catalana com la que més els agrada i els de 1BUP i de 1FP la citen molt per davall de la mitjana¹⁵⁵. Entre els alumnes de Llibil, només els de 1FP citen l'assignatura de Llengua Catalana, on, sorprenentment (encara que hem de tenir en compte que són molt pocs alumnes), arriben al 14,3% (↑ T.1079-1081).

La variació de nombre d'alumnes que hi ha d'un centre a un altre que donen el català com a assignatura que més els agrada, varia, normalment, de 0 a 1¹⁵⁶ i la distribució no té res a veure amb el grau de catalanització del centre. De tota manera podem dir que els dos grups de grau 0 no en donen cap i el grup que en dóna més (4) és un d'un centre privat de grau 2.

7.4. CONCLUSIONS.

Els joves enquestats es mostren partidaris d'actituds que, en principi i sense entrar en les conseqüències lingüístiques posteriors, hauríem de considerar tolerants i gens conflictives.

Són partidaris que cadascú usi la llengua que vulgui i consideren que parlar amb una persona d'una altra llengua, per poc assegurada que estigui la comprensió, no ha de significar necessàriament passar a parlar en la llengua de l'interlocutor¹⁵⁷.

Tot i haver-hi constant contacte entre català i castellà, poc menys que el 50% diuen que mai no s'han sentit obligats a

154. 1BUP: 4,2%; 1FP: 11,2%; COU: 3,2%; 2/2FP: 3,5%.

155. 0,5% i 3,3%, respectivament.

156. Hi ha quatre casos que són 2, dos casos que són 3 i un cas de 4.

157. v. també en aquest sentit unes conclusions semblants a aquestes d'E. Boix (1993: 203-204).

III. Actituds i representacions

haver d'usar una de les dues llengües en contra de la seva voluntat.

Els alumnes que amb més freqüència se senten obligats a usar una o altra llengua són els que viuen en àmbits on aquesta llengua té menys ús. Així, els fills de matrimonis autòctons i els que viuen a pobles són els que menys se senten obligats a parlar en català; en canvi, els fills d'immigrants i els que viuen a Palma són els que més s'hi han sentit obligats.

Amb relació als cursos en què estan matriculats, és important destacar que els alumnes de cursos superiors (COU i 2/2FP) són els que menys diuen sentir-se obligats a parlar en català, a una distància important dels alumnes dels cursos inferiors. La major maduresa i la capacitat de veure, com a obligacions, els usos convencionals, poden, potser, explicar aquestes diferències.

Les circumstàncies que obliguen més a l'ús del català en contra de la voluntat dels joves es concentren bàsicament al voltant del món escolar (els professors, sobretot). En canvi, l'obligació de parlar en castellà és marcada per moltes més circumstàncies, de tot tipus, i la principal és, significativament, que l'interlocutor sigui castellanoparlant.

Els castellanoparlants que manifesten sentir-se obligats a parlar en català són els que menys l'usen en tots els casos que hem analitzat; en canvi, els que no s'hi han sentit obligats, sempre en fan un ús superior.

L'acceptació/rebuig de l'assignatura de Llengua Catalana¹⁵⁸ (a pesar que ha estat objecte d'atacs constants, des que s'im-

158. Les dades que ens ofereix l'enquesta en aquest apartat s'han de valorar amb moltes precaucions, pel diferent currículum dels alumnes (BUP i FP, per una banda, i primers i darrers cursos, per l'altra), per la diversitat de respostes que poden donar i per la multiplicitat de factors que solen actuar sobre l'alumne a l'hora de dir quina és l'assignatura que més li agrada, i quina la que li agrada menys. Per tenir una idea més clara de la valoració que fan de l'assignatura, segurament havíem d'haver fet la pregunta perquè no només agafàs les dues assignatures extremes, sinó que contemplàs la possibilitat de donar més d'una resposta, com hem previst en altres casos.

7. Opinions sobre els comportaments

plantà com a matèria obligatòria, per part de determinats grups) assoleix un grau real semblant al de la resta d'assignatures. Fins i tot, en molts de casos, el grau de rebuig de l'assignatura de Llengua Espanyola és superior. Com a assignatura més valorada, se situa a un nivell semblant al de les altres dues assignatures obligatòries de llengua (Llengua Espanyola i Anglès).

En la consideració d'assignatura que menys agrada sembla molt condicionada, sobretot en casos concrets, per altres circumstàncies que no hem pogut valorar. De tota manera podem dir que les variables L1 i grup d'origen familiar també hi tenen influència. En canvi, en aquest cas, la de lloc de residència no sembla tan clara.

Tot i que, en una situació de normalitat, els al·loglots probablement són els que més agraeixen l'aprenentatge escolar de la llengua pròpia de la societat on viuen, sobretot si els és necessari per viure-hi, en el nostre cas el rebuig de l'assignatura és més elevat entre aquesta classe d'alumnes. Això, sens dubte, és un argument més que corrobora la situació de marginalitat que té el català a Mallorca.

El major grau de presència del català en la vida acadèmica del centre sembla que també incideix favorablement en el valor positiu de les respostes a aquesta pregunta, sobretot quan aquesta presència és elevada.

En resum, la consideració que l'assignatura de Llengua Catalana té entre els alumnes sembla ser bastant homogènia amb la resta de matèries del currículum escolar, encara que sigui molt més fàcilment qüestionada, per sectors externs a l'escola, des d'òptiques ideologitzades.

La pertinença a grups més catalanitzats (de L1, d'origen familiar, de lloc de residència i de centre escolar), en general, sembla que implica adoptar unes posicions més favorables al català. De tota manera, aquestes variables no determinen d'una forma tan evident la resposta, com quan n'estudiam els usos.

III. Actituds i representacions

Les consideracions teòriques, amb relació a aquestes situacions analitzades, són sempre més favorables a la llengua catalana que els usos que, a la pràctica, els mateixos alumnes fan; per exemple, encara que la possibilitat de parlar en català amb interlocutors castellanoparlants és, del seu punt de vista, sempre majoritària (a causa que gairebé tots l'entenen), l'ús que en fan és molt majoritàriament en castellà.

8. OPINIONS SOBRE LA SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA A L'ACTUALITAT.

Tots els casos de conflicte lingüístic que s'han donat en el passat, excepte quan anaven precedits o acompanyats de genocidi, han estat processos de llarga durada. Actualment, tot i que sembla que es tendeix a sobrevalorar la rapidesa amb que s'efectua (Kremnitz 1993: 80), hi ha molts de factors que poden afavorir la velocitat de la substitució lingüística. Un d'ells és la facilitats amb què, els parlants de la llengua minoritzada, solen comptar per integrar-se lingüísticament en el grup de la llengua dominant.

Els comportaments lingüístics sempre solen anar relacionats amb les exigències de l'entorn, tant si són per seguir-les (usos convencionals) com si són per contradir-les (usos intencionals). L'entorn, o --millor dit-- la visió que en tenen, influeix sobre els usos lingüístics dels individus.

En aquest sentit és freqüent que, en situacions de conflicte lingüístic, hi hagi tendència, entre els parlants de la llengua minoritzada, per una banda, d'afegir-se al corrent que avança i substituir la seva llengua per l'altra. Però també pot donar-se que, quan els individus d'un grup vegin amenaçada la seva situació, radicalitzin la posició amb la finalitat de remarcar la

III. Actituds i representacions

vitalitat dels trets que els identifiquen com a grup, en el nostre cas la llengua seria un dels més evidents (Viladot 1993: 46-49). És important, doncs, saber quina idea tenen els parlants sobre el procés que segueix l'evolució del conflicte.

Amb freqüència, a l'àrea catalana hi ha hagut, polèmiques entre especialistes, precisament per determinar el sentit d'aquesta evolució, i sobre la conveniència o no de fer públiques anàlisis sociolingüístiques poc optimistes o d'encetar debats sobre determinats aspectes de normativa lingüística¹⁵⁹.

8.1. L'EXTENSIÓ SOCIAL DE L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA.

Més de la meitat dels alumnes enquestats (57,1%) consideren que l'ús social de la llengua catalana és en expansió; però cal tenir en compte també que més d'una tercera part (35,8%) opinen el contrari. Per tant, aquestes opinions oposades, tot i que no podem dir que estiguin equilibrades, afecten sectors quantitativament importants de la mostra.

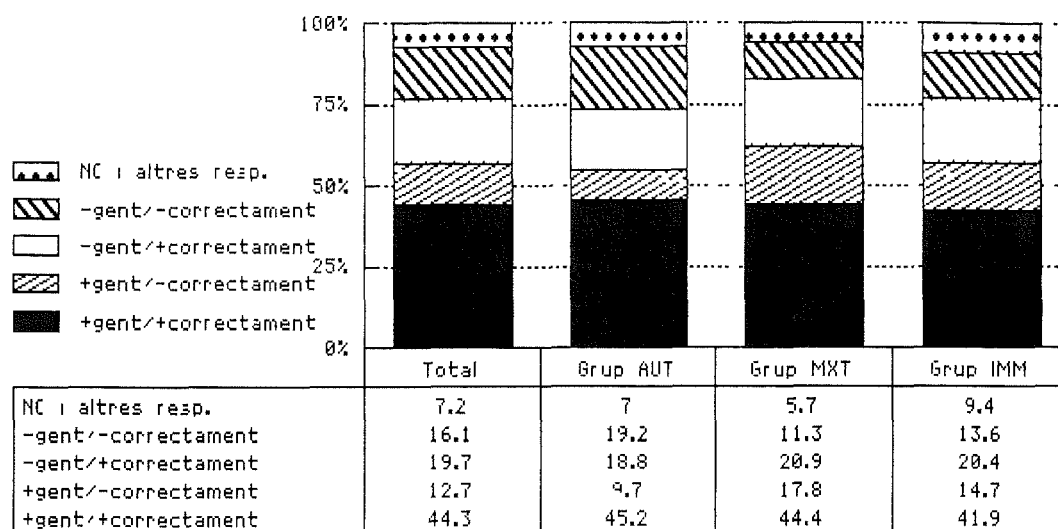
En canvi apareix molt més diferenciada l'opinió sobre l'evolució *qualitativa* de la llengua. Pràcticament dues terceres parts (64,0%) consideren que de cada dia es parla més correctament la llengua catalana, mentre que els que opinen el contrari representen només el 28,8%.

159. Ens referim a les originades, per exemple, amb el *Manifest d'Els Marges*, l'article *El futur de la llengua catalana* o les del català *light* o *heavy*.

Per analitzar quina és la visió que tenen els joves del conflicte lingüístic en què es troba la societat mallorquina, en el qüestionari, a més de les preguntes concretes que ja hem vist, n'hi ha dues (SIT1 i SIT2) perquè els alumnes donin la valoració global de la situació lingüística i del procés que, segons ells, segueix i dues més sobre el grau d'utilitat que té, segons ells, la llengua catalana (UT i UTF).

Extensió de l'ús del català

Valors globals i segons el grup d'origen familiar (↑ T.1082)

8.1.1. Segons el grup d'origen familiar.

Segons el grup de procedència familiar, els alumnes de famílies autòctones (AUT) són els que consideren en menor nombre que de cada dia són més els que parlen català; a l'altre extrem hi ha els fills de matrimonis mixtos, si bé les diferències són massa reduïdes perquè puguem parlar de relació clara.

A més, a tots els grups, al voltant del 29% consideren que de cada dia es parla més malament la llengua catalana i al voltant del 64% consideren que es parla més bé (↑ T.1082).

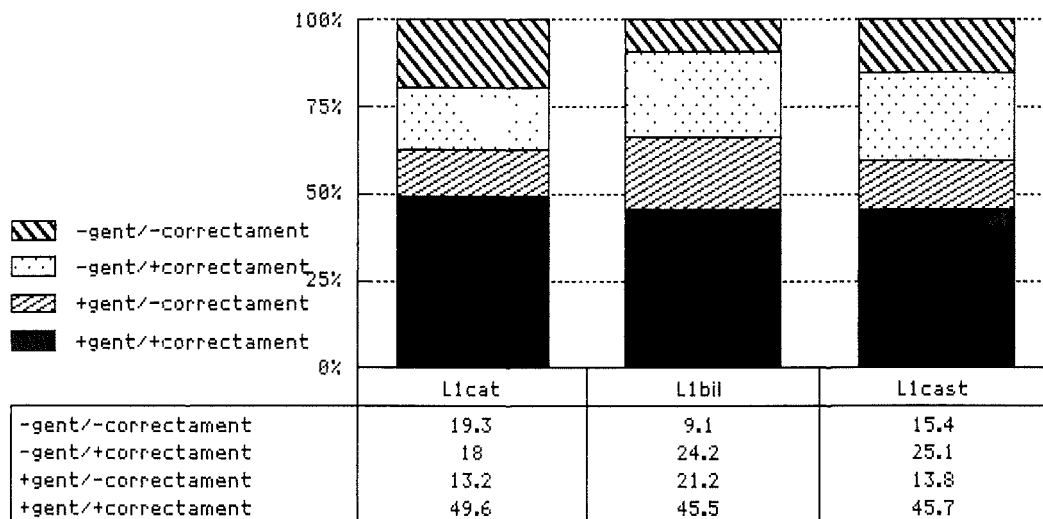
8.1.2. Segons la L1.

Si tenim en compte la llengua primera dels alumnes entre els distints grups també hi ha poques diferències. Els que menys

III. Actituds i representacions

creuen que està avançant són els de L1cast (59,5%)¹⁶⁰ i els que més creuen que està avançant són els de L1bil (66,7%). En aquest cas les diferències també són petites.

Extensió social de l'ús del català. Segons la L1 (↑ T.1083)

Cal esmentar que en el grup AUT hi ha una diferència important entre les respostes segons quina sigui la L1 dels alumnes (↑ T.1084-1085): els de L1cat i de L1bil majoritàriament diuen que cada dia hi ha més gent que la parla (respostes 1 + 2: 57,9% i 55,6%), en canvi els que donen aquestes respostes de L1cast se situen a 16 i 14 punts, respectivament (41,6%). Així mateix, els alumnes del grup IMM que són de L1cat (↑ T.1088-1089) donen molt majoritàriament (71,4%) les respostes que indiquen un increment del nombre de persones que parlen català¹⁶¹; els de L1cast donen valors molt semblants a la mitjana (55,9%)¹⁶². Tots els alumnes

160. Només consideram els alumnes que contesten 1, 2, 3 o 4 i que són de L1 catalana, castellana o d'ambdues.

161. Convé tenir en compte que només són 7 alumnes i, per tant, la representativitat és molt baixa; només pot servir-nos d'indici de la tendència.

162. Els de L1bil sols són tres. Dos donen la resposta 1; un, la 2.

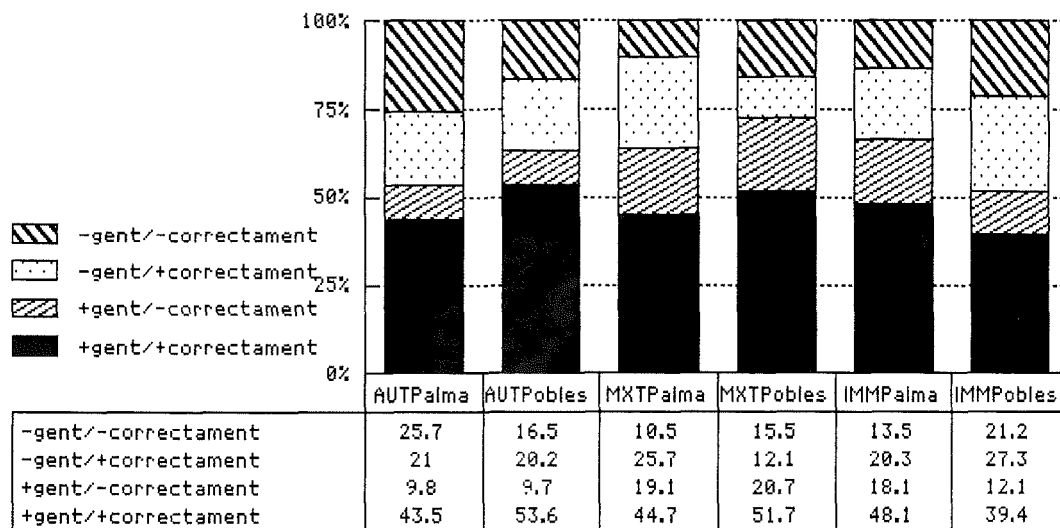
8. Opinions sobre la situació

del grup MXT (↑ T.1086-1087) donen pràcticament els mateixos valors, amb independència de la seva L1¹⁶³.

Aquestes dades permeten suposar que hi ha una relació entre la valoració que fan de la realitat i l'actitud que adopten: els alumnes del grup AUT que han adoptat com a L1 el castellà tendeixen més a creure que la llengua catalana perd parlants; en canvi els del grup IMM de L1cat pensen que de cada vegada n'hi ha més. Tenen, per tant, una visió que justifica la seva opció; són, però, els únics subgrups que s'allunyen dels valors mitjans.

8.1.3. Segons el lloc de residència.

Extensió social de l'ús del català
Segons el grup d'origen i la residència

El lloc de residència també marca algunes diferències entre les respostes a aquesta pregunta. En el grup d'alumnes de famílies autòctones (AUT), i també entre els de famílies mixtes (MXT), els que viuen a pobles tenen una visió més optimista de

163. L1cat: 67,9%; L1cast: 65,0%; L1bil: 63,6%.

III. Actituds i representacions

la realitat (quasi 10 punts per damunt) que la que tenen els que viuen a Palma; en canvi entre els fills d'immigrants que viuen a Palma és més freqüent trobar alumnes que creuen que de cada vegada hi ha més parlants que no entre els alumnes de pobles del mateix grup (hi ha 13 punts de diferència)¹⁶⁴.

El grup on hi ha un major nombre d'alumnes que creuen que de cada vegada hi ha més gent que parla català és el MXT amb residència a pobles (72,4%) i a l'extrem oposat s'hi situen els alumnes del grup IMM també amb residència a pobles.

De tota manera, en l'únic grup on són clarament significatives les diferències, sobretot per les dimensions de la mostra, és entre els fills dels matrimonis autòctons, on els residents a pobles que consideren que la llengua s'expandeix són un 10% més dels que viuen a Palma.

8.1.4. Segons els cursos.

En tots els cursos (↑ T.1091), el percentatge d'alumnes que considera que s'incrementa el nombre de persones que parlen català és molt semblant (entre el 64% i 65%), excepte a 1BUP, on es col·loca 10 punts per davall els altres cursos (56,8%). En els cursos superiors (COU i 2/2FP), a més, també hi ha coincidència parcial en el percentatge d'alumnes que donen la resposta 1, que , en ambdós casos, arriba al 50% (52,0% i 50,6%).

El curs en què estan matriculats els alumnes, per tant, no sembla que determini de cap manera la visió que tenen del procés d'expansió/retracció de la llengua catalana a Mallorca ni tampoc dels canvis *qualitatius* que s'hi produeixen, encara que convé remarcar el fet que la opinió més optimista (més gent la parla i millor) la tenen els alumnes dels cursos superiors.

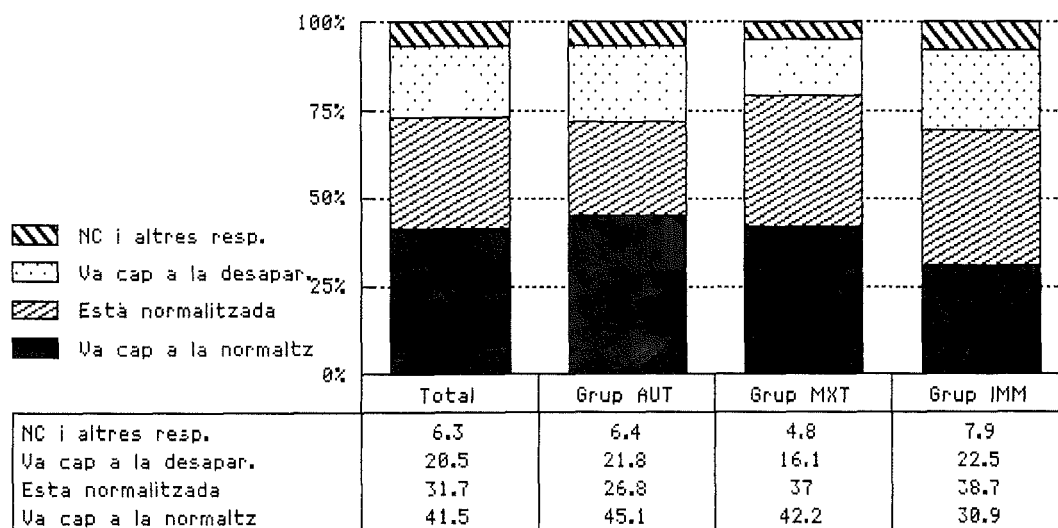
164. Cal tenir en compte que el nombre d'immigrants que viuen a pobles són molts pocs i, per tant, els valors poden mostrar resultats pocs significatius.

8.2. EVOLUCIÓ GENERAL DEL CANVI LINGÜÍSTIC.

Quant a la valoració global del procés que segueix la situació lingüística a Mallorca, la majoria d'alumnes (62,0%) considera que la llengua no està normalitzada i, els que pensen així, es subdivideixen entre els creuen que avança cap a la substitució (una cinquena part del total, 20,5%) i els que creuen que està en procés de normalització (41,5%). Els que pensen que la situació actual de la llengua és la normal se situen a poc menys d'una tercera part del total de la mostra (31,7%).

Evolució del canvi lingüístic

Valors globals i segons el grup d'origen familiar († T.1101)

Tenint en compte els grups de procedència familiar, en tots els casos sempre la majoria considera que la llengua catalana no està normalitzada a Mallorca. Així i tot, d'un grup a un altre hi ha diferències que són significatives.

Els fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT) són els que menys consideren que la llengua catalana estigui normalitzada, mentre que els fills d'immigrants (IMM) són els que més afirmen el contrari (la diferència és de 12 punts). La resta d'alumnes del primer grup, majoritàriament, creu que el procés que es viu a Mallorca actualment és d'avanç cap a la normalitza-

III. Actituds i representacions

ció i els altres, aproximadament un 50% menys, consideren que la llengua catalana avança cap a la desaparició. Una proporció quasi idèntica d'immigrants és també d'aquest mateix parer, però, en aquest grup, els que creuen que s'avança pel camí de la normalització no són gaire més, només un 8%. Entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) la creença més estesa és la de l'avanç cap a la normalització i, en canvi, molts pocs (només el 16%) creuen que la tendència sigui cap a la desaparició.

Cal destacar, d'aquests resultats, tres fets. En primer lloc, que el grup en què hi ha més catalanoparlants (AUT) és el que considera més poc normal la situació de la llengua a Mallorca; en canvi en el grup amb més castellanoparlants (IMM), se situen a l'extrem oposat; i en el grup en què hi ha, tal com hem vist en altres capítols d'aquest treball, més deserció lingüística (MXT) és on menys consideren el català en perill de desaparició.

8.2.1. Segons la L1.

A partir de la L1¹⁶⁵ dels alumnes les previsions de desaparició de la llengua catalana la fan una proporció semblant d'alumnes de tots els grups, aproximadament una cinquena part. Els que més consideren que la llengua segueix un procés de normalització són els alumnes de L1cat (46,3%), seguits només a quatre punts pels de L1bil i després, a deu, pels de L1cast.

Els joves de L1cast són els que més creuen que la llengua està normalitzada i a 10 punts, amb uns valors pràcticament idèntics, hi ha els altres dos grups.

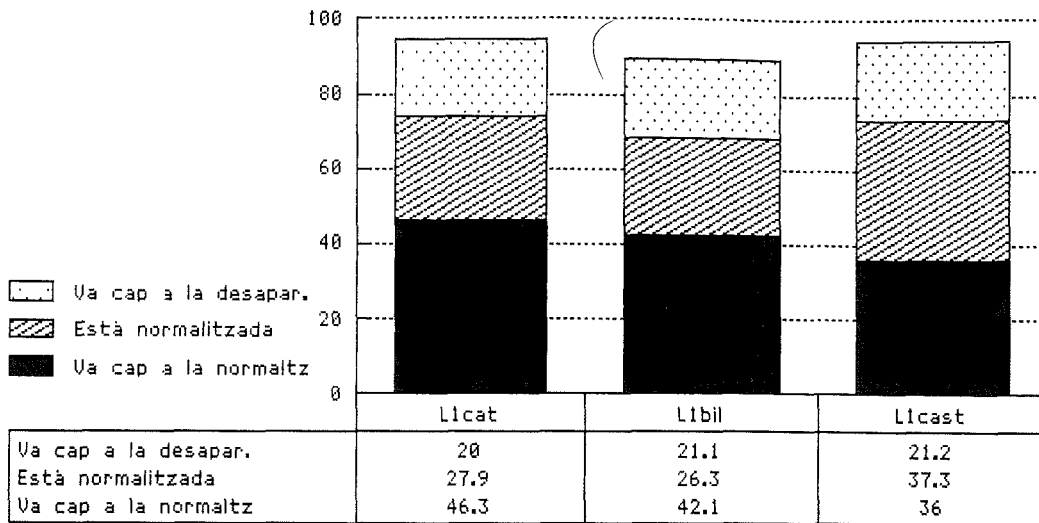
Aquestes dades corroboren el comportament ja vist quan tractàvem el grup de fills d'immigrants, que de fet són els que més aporten a aquest grup. Els que tenen la llengua castellana com a L1 són els que més consideren que la situació que té la llengua catalana és la normal (encara que són tants en aquest grups

165. Només tenim en compte els alumnes de L1cat, L1cast i L1bil que donen respostes àmpliament majoritàries: 1, 2 o 3. Els que no contesten i les altres respostes són representades per la diferència que hi ha entre 100 i la suma dels valors presents.

8. Opinions sobre la situació

com els que contesten que està en procés de normalització), mentre que els altres grups (i en aquest cas coincideixen els de L1cat i els de L1bil) són més els que pensen que està en un procés de normalització però que encara no hi ha arribat.

Evolució del canvi lingüístic. Segons la L1 (↑ T.1102)

Si creuem les variables de L1 amb el grup d'origen familiar (↑ T.1103-1108), podem veure que entre els fills de matrimonis autòctons catalanoparlants pràcticament la meitat (47,0%) creuen que està en procés de normalització i el 20,3% pensa que avança cap a la desaparició; en canvi els del mateix grup però de L1cast que creuen que està desapareixent són el 8% més (28,6%)¹⁶⁶, que són tants com els que creuen que la llengua està normalitzada; els que creuen que s'està avançant en la normalització superen en quasi 12 punts aquestes dues opcions (40,3%).

En els grups lingüístics de MXT hi ha poca diferència entre els valors que donen. Les diferències més considerables són les que estableixen els alumnes de L1bil que són els que menys creuen que la llengua està normalitzada (19,2%)¹⁶⁷, mentre que els

166. Només són 9 els alumnes que diuen tenir les dues llengües en aquest grup i, per tant, els valors no poden agafar-se com a representatius.

167. L1cat = 37,0%; L1cast = 39,9%

III. Actituds i representacions

que creuen que s'està avançant cap a la normalització (50,0%)¹⁶⁸ o cap a la desaparició (25,0%)¹⁶⁹ són els grups majoritaris.

Entre els set alumnes de L1cat del grup IMM, l'opció majoritària és la que considera que la llengua catalana està normalitzada (57,1%), però també és el grup on la idea que la llengua avança cap a la desaparició té més partidaris (28,6%); en canvi la creença que es normalitza només assoleix el 14,3%. Per als castellanoparlants d'aquest grup majoritàriament la llengua està normalitzada (39,0%) o està en procés de normalització (30,5%); només una quarta part creu que l'avanç és cap a la desaparició (23,2%)¹⁷⁰.

8.2.2. Segons el grup d'origen familiar i lloc de residència.

Les respostes dels alumnes segons el grup i el lloc de residència tenen un comportament divers, de tota manera coincideix en tots els grups que la creença que la llengua està normalitzada és més estesa entre els alumnes de Palma que entre els de pobles.

Entre els alumnes AUT, els de Palma creuen més que els de pobles que està en procés de desaparició i menys que està avançant cap a la normalització, encara que les diferències són petites. Si tenim en compte que els de Palma, majoritàriament de L1cat, viuen en un entorn que els empeny moltes de vegades a usar el castellà, no és estrany que hi hagi aquesta tendència, tot i que en els pobles aquest motiu pot ser-hi però el contrast deu produir-se més entre el seu poble i la ciutat que no entre la seva família i l'entorn social immediat, com deu succeir als de Palma.

168. L1cat = 44,4%; L1cast = 40,6%.

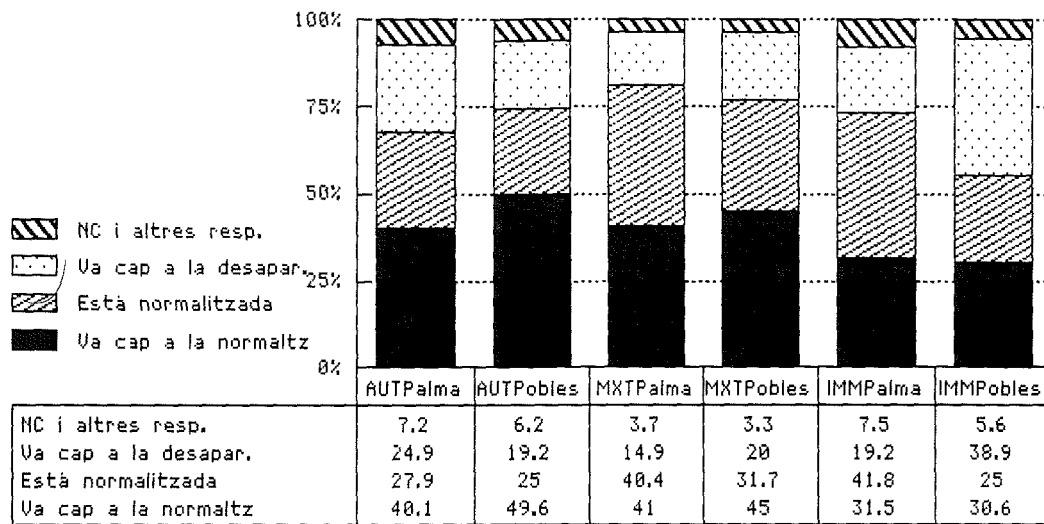
169. L1cat = 16,7%; L1cast = 14,7%.

170. D'aquest grup només tres es consideren de L1bil; dos opten per l'opció 1 i un per l'opció 2.

8. Opinions sobre la situació

Evolució del canvi lingüístic

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1109)

En canvi en els grups MXT i IMM els alumnes que viuen a pobles són els que més creuen que la llengua catalana segueix un procés que la durà a desaparèixer; entre els alumnes del grup IMM que viuen a pobles aquesta és l'opció majoritària (38,9%) i, pràcticament, duplica el valor que té en tots els altres grups.

Al grup MXT, però, també és entre els dels pobles que consideren més que el català avança cap a la normalització. En el grup IMM, en canvi, aquesta opció té uns valors molt semblants en ambdós casos.

8.2.3. Segons el curs.

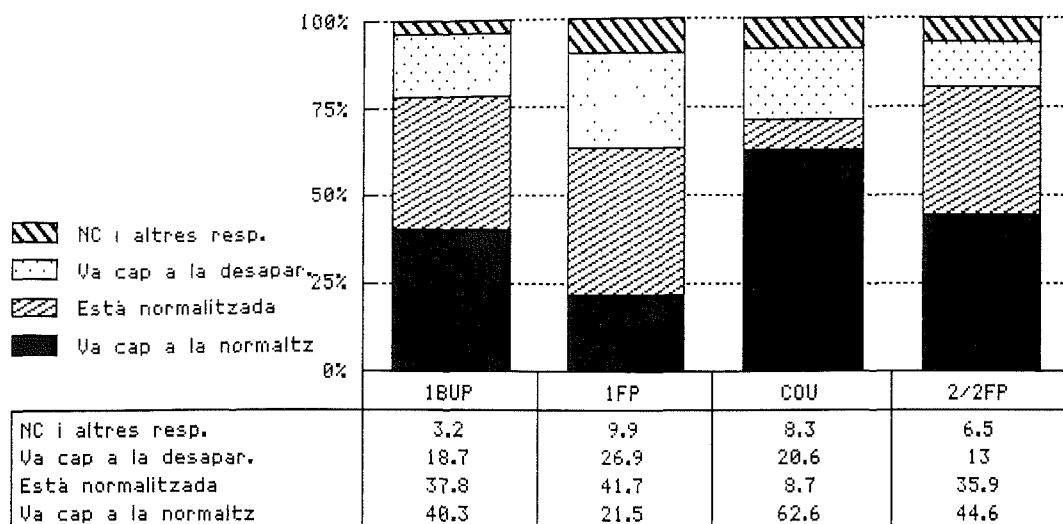
La valoració de la situació actual segons el grup en què estan matriculats presenta alguna variació important.

En tots els cursos l'opció 2 («Està normalitzada»), se situa al voltant del 38%, excepte a COU on només assoleix el 8,7%.

També pot ser indicatiu que els alumnes que més consideren la situació actual com a normal són els de 1FP.

III. Actituds i representacions

Evolució del canvi lingüístic. Segons el curs († T.1110)

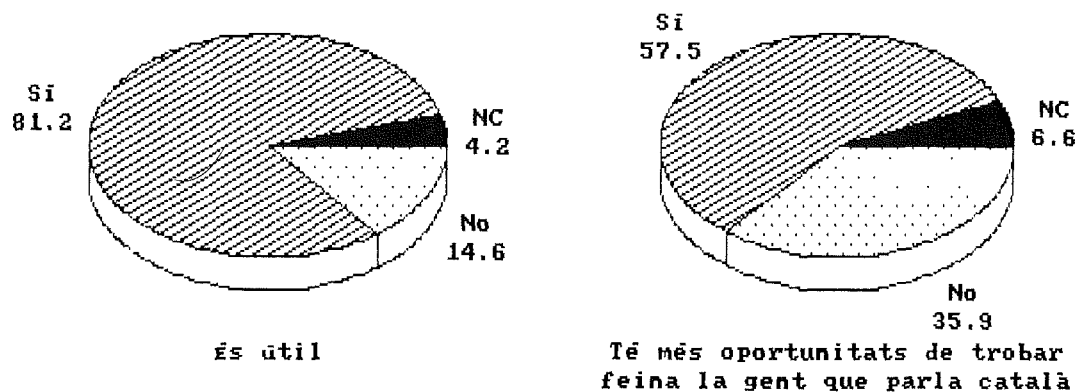
Així mateix, són també els alumnes de COU els que més creuen que el procés lingüístic que se segueix a Mallorca és el d'avanç cap a la normalització lingüística, amb 18 o més punts d'avanç sobre els altres cursos; el valor més baix en aquest aspecte es dona, altre cop, entre els alumnes de 1FP. I és també entre aquests alumnes on hi ha més estesa la creença que la llengua catalana segueix un procés que la conduirà a la desaparició.

8.3. LA UTILITAT DE LA LLENGUA CATALANA.

Una llengua minoritzada en la seva pròpia societat, amb el temps, pot passar a ser considerada inútil, o a tenir valor exclusivament emblemàtic, per a una bona part de la població, la qual deixarà d'usar-la, de transmetre-la als fills i, al final, de saber-la. En aquest punt, la situació de la llengua catalana a Mallorca, segons l'opinió dels enquestats, es distancia, de les característiques de llengua minoritzada. La gran majoria dels alumnes de la mostra consideren que la llengua catalana és una llengua útil.

8. Opinions sobre la situació

La utilitat de la llengua catalana (↑ T.1124)

Hi ha una diferència important en el percentatge d'acord amb aquest fet segons si la pregunta es fa referint-se a *utilitat* genèrica, sense concretar, o si es fa com a ajut per trobar feina. En el primer cas més del 80% dels enquestats donen respostes positives, mentre que en el segon cas se situen per davall el 60%. Per tant, el conjunt dels enquestats contempla un concepte d'«utilitat de la llengua» molt més ampli que la de facilitar aconseguir ocupació¹⁷¹.

8.3.1. El català, llengua útil.

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

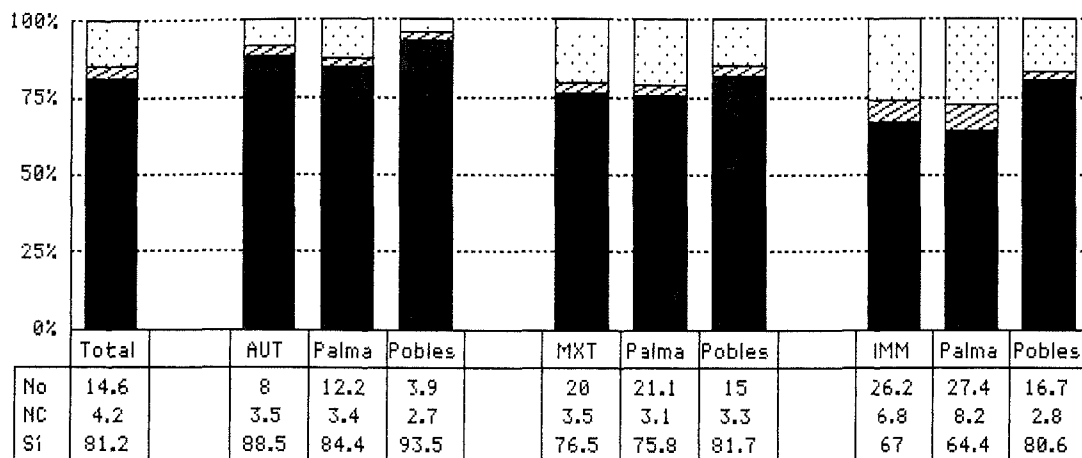
La valoració de la utilitat de la llengua varia segons el grup de procedència familiar. Entre els alumnes fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT), la negació de la utilitat del català no arriba al 10%, mentre que entre els fills dels immigrants (IMM) els que ho fan són més de la quarta part. Entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) els valors se situen enmig dels

171. Sembla que s'hauria d'esperar que tots els que contesten que el català ajuda a aconseguir feina han de contestar que és útil. Això és així en el 85'5% dels casos, però hi ha el 12,8% dels que han dit que no és útil que diuen que ajuda a trobar feina i el 44,5% que diuen que no és útil la hi troben per a la feina (↑ T.1125). Com s'entén? Entenen de manera diferent la *utilitat*? Potser creuen que es tracta d'una exigència laboral injustificada.

III. Actituds i representacions

altres dos grups, encara que més pròxims a IMM. Les diferències entre un i altre grup són prou àmplies perquè puguem parlar de relació entre el tipus de família de l'alumne i la valoració de la utilitat de la llengua catalana.

La llengua catalana és útil. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.1124-1126)

■ Sí ▨ NC ▤ No

En el grup amb més alumnes catalanoparlants és més estesa la idea de la utilitat de la llengua catalana. Aquest domini pot explicar-se, sens dubte, perquè hi ha una motivació afectiva a l'hora de respondre (contesten sobre la utilitat de la seva llengua). Però també hi ha de pesar que és percebuda com a llengua útil principalment per aquells que més l'usen de forma habitual; en canvi no és tan útil per als que l'usen més ocasionalment, o gairebé mai, i per això són més reacis a veure-hi utilitat.

Si aquesta segona causa de les diferències és certa, també les respostes dels alumnes han de variar segons quin sigui el lloc de residència. Els alumnes de pobles, en contacte amb un entorn en què l'ús de la llengua catalana és bastant més general que a Palma, han de donar un major nombre de respostes positives que els que viuen a ciutat. En el gràfic es pot veure que aquesta és la tendència que domina. En tots els grups de procedència

8. Opinions sobre la situació

familiar la valoració de la llengua catalana com a llengua útil és més elevada entre els alumnes de pobles.

Com ha ocorregut en molts altres aspectes, els valors a favor de la llengua catalana dels pobles de qualsevol grup són molt semblants o més alts que els de Palma del grup d'origen familiar amb un membre català més. De tota manera, només podem afirmar que les dues variables que ara tractam estan clarament relacionades amb els alumnes del grup AUT.

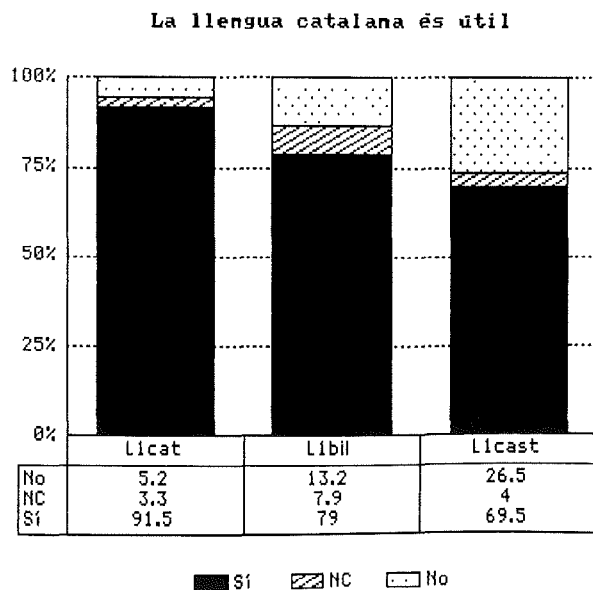
b) Segons el curs.

El nivell de consideració de la llengua catalana com a llengua útil no sembla estar relacionada amb el curs en què estan matriculats els alumnes. La diferència entre els valors extrems només és de 6 punts. Així i tot cal, esmentar que COU és el curs en què hi ha més alumnes que la consideren una llengua útil, seguit per 1FP, 1BUP i 2/2FP (↑ T.1127).

c) Segons la L1.

En canvi, la llengua primera dels alumnes sí que està estretament relacionada amb el grau d'utilitat que donen al català (↑ T.1128). Així i tot, la llengua catalana és considerada llengua útil per una gran part dels alumnes, independentment de la L1 que tinguin.

El 91,5% dels alumnes de L1cat la consideren útil. Entre tots els grups d'anàlisi que fem, aquest valor només és

III. Actituds i representacions

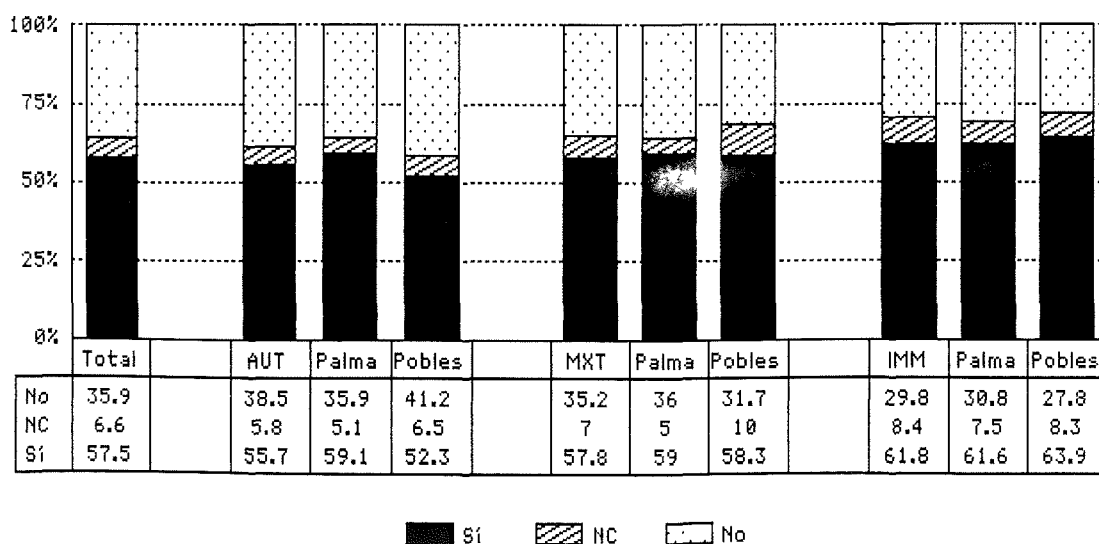
superat per un altre, els fills de matrimonis autòctons que viuen als pobles, la qual cosa corrobora el que afirmàvem sobre les causes que podien explicar l'elecció que els alumnes fan. Com també ho confirma el fet que entre els alumnes de L1cast, el 26% considera que no és una llengua útil i que sigui un valor superat pels alumnes immigrants de segona generació que viuen a Palma. Lloc de residència i grup de procedència familiar són variables concordants en molts d'aspectes amb la L1 amb relació a l'ús i consideració de la llengua.

8.3.2. Utilitat de la llengua catalana per aconseguir feina.

Com ja hem vist, el nombre d'alumnes que consideren que el català és útil per aconseguir feina és menor que el dels que consideren que és útil, sense especificar per a què. La diferència se situa al voltant dels 23 punts.

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

El català és útil per trobar feina. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència († T.1124-1129)

8. *Opinions sobre la situació*

En aquest cas l'origen familiar no mostra discrepàncies de resposta gaire considerables. Però en la distribució de respostes es capgira la tendència: els alumnes que més respostes favorables donen a la utilitat de la llengua són els del grup de fills d'immigrants, precisament on menys catalanoparlants hi ha. En canvi els de famílies autòctones, amb una tant per cent de catalanoparlants més elevat, són els que menys valoren el coneixement de la llengua com a mitjà que facilita aconseguir feina.

Aquest canvi de sentit en la gradació de respostes favorables a la llengua catalana també es manté en la variable del lloc de residència. Els alumnes de poble, els que més dominen el català en tots els grups de procedència familiar, en general, valoren menys positivament la utilitat del coneixement de la llengua catalana per a aconseguir feina. La diferència més gran es dona en el grup AUT (7 punts) i la més petita en el MXT (1 punt). En el grup IMM la diferència és de 2 punts i, en aquest cas, és major entre els alumnes de pobles¹⁷².

No podem dir que estiguin relacionades les variables origen familiar i lloc de residència amb la resposta a aquesta pregunta, però el canvi de tendència que s'hi produeix pensam que sí.

b) Segons el curs.

Els curs en què estan matriculats els alumnes no influeix la visió que tenen de la utilitat de la llengua catalana per facilitar aconseguir feina. La diferència entre els valors extrems se situa en els 5 punts (↑ T.1130).

c) Segons la L1.

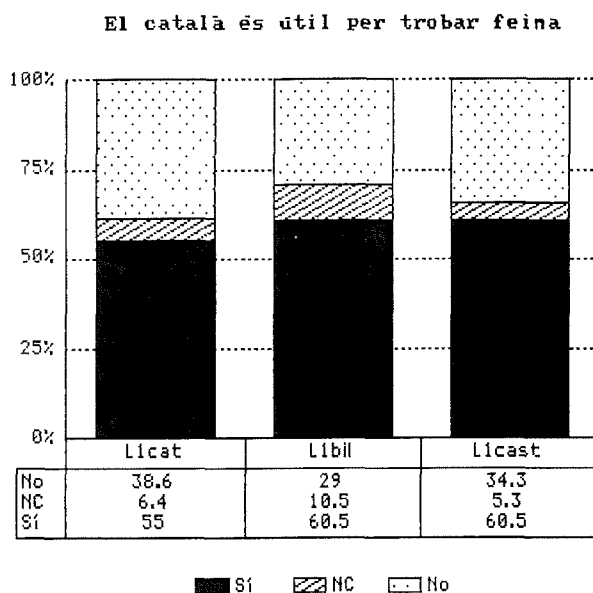
Els alumnes que tenen el català com a L1 són els que menys consideren que el català ajuda a aconseguir feina. En canvi els altres dos grups de L1 atorguen un valor superior i molt sem-

172. Cal tenir en compte que el baix nombre d'individus d'aquest grup facilita l'aparició de respostes inesperades.

III. Actituds i representacions

blant a aquest fet. Les diferències, però, són petites i no fan possible que puguem parlar de relació entre aquestes variables (↑ T.1131).

Així i tot, com hem dit abans, és significatiu el canvi de tendència que hi ha hagut en la gradació de respostes a favor de la llengua catalana: sempre en el grup de Licat la resposta a favor del català ha estat més favorable que en els altres grups i aquí passa al revés¹⁷³.

8.3.3. Les variacions de les dues utilitats.

Als mateixos resultats arribam en comparar les diferències que hi ha de resposta positiva entre la primera i la segona pregunta en tots els grups. Mentre presenta una variació molt gran, de més d'un terç, entre els fills de matrimonis autòctons, és molt més reduïda entre els fills d'immigrants.

Si tenim en compte, a més del grup de procedència familiar, el lloc de residència, podem veure que les diferències més grans entre una resposta i l'altra continuen apareixent en els grups més catalanitzats i les més petites en els que ho són menys.

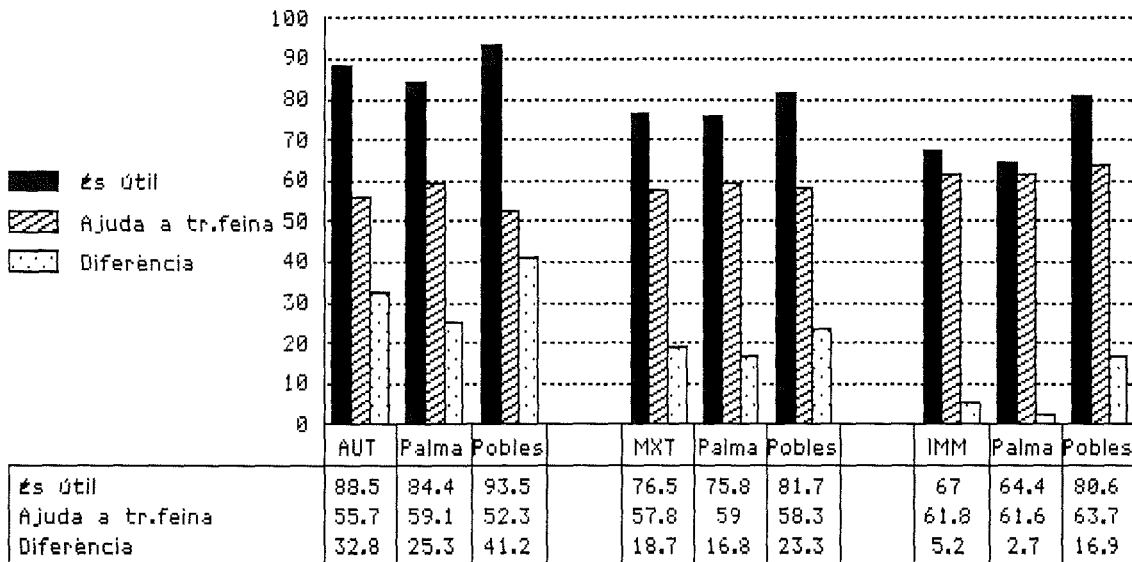
En el grup AUT de pobles la diferència se situa en els 41,2 punts, mentre que a IMM de Palma, a l'altre extrem, només és de 2,7 punts.

173. Aquesta menor valoració del català com a llengua útil per aconseguir feina que en sentit general també és dona entre els alumnes de famílies autòctons de Sabadell, en canvi en els altres dos grups els dos valors són més semblants (Erill et al. 1992).

8. Opinions sobre la situació

Si aquesta comparació es fa a partir de la L1 arribam a les mateixes conclusions. Entre els de L1cat és de 36,6 punts, en el grups de L1bil la meitat (18'4) i una quarta part entre els de L1cast (9,1).

Diferència entre la utilitat de català i la facilitat de trobar feina. Segons el grup d'origen i el lloc de residència

És evident, per tant, que el que està realment relacionat amb el grup d'origen familiar i el lloc de residència és, més que les respostes a les preguntes, les diferències de resposta positiva entre una i altra. D'això en podem concloure que sembla que els grups més catalanitzats tenen una concepció molt més àmplia de la utilitat de la llengua de la que tenen en els grups menys catalanitzats i, en algun d'ells, arriben pràcticament a confondre utilitat amb possibilitats de trobar feina, si podem dir això a partir dels resultats observats.

8.4. CONCLUSIONS

La majoria d'alumnes participa de la idea que de cada vegada hi ha més gent que parla en català i que el parlen millor, la

III. Actituds i representacions

qual és bastant estesa entre bona part de la població. Aquesta percepció és majoritària entre tots els grups que estudiem.

Així i tot, la creença d'un increment de la qualitat de la llengua és més estesa que no la de l'augment de parlants. Sobre l'increment d'ús hi ha posicions contradictòries i és lògic que entre la gent no especialista també es produeixin; però sembla més inesperat que creguin en un augment qualitatiu, si no és que cal replantejar el significat de *qualitat* lingüística, perquè és comunament acceptat que el català actual pateix, sobretot entre les generacions joves, una degradació dels trets diferencials (no sols lèxics, sinó també d'àrees més difícils de restablir: fonètica, sintaxi...) més accelerada que en tota la seva història (Prats et al. 1990: 68-75). Per tant, el que entenen per parlar més «correctament», probablement només ho apliquin a certs aspectes lèxics.

En la majoria de casos les variables que hem tractat amb més freqüència al llarg d'aquest treball, tenen poca relació amb la representació que els alumnes es fan de l'evolució de l'ús de la llengua.

Sembla clar que el grup d'origen, tot sol, no hi influeix. La residència als pobles, potser, determina una visió més lleugerament optimista de l'expansió de la llengua catalana, excepte entre els fills d'immigrants¹⁷⁴, però amb diferències menors que en altres ocasions.

La L1 tampoc no influeix de manera clara sobre aquesta percepció, en general; així i tot, hi ha dos subgrups que sembla que, en aquest punt, es diferencien de la resta: a) els de Llcast que són fills d'autòctons (és a dir, els que han abandonat la que era la llengua de la família), que donen uns valors a favor de l'expansió del català més baixos que els mitjans; i b) els catalanoparlants fills d'immigrants (és a dir els que han sofert un procés d'integració), que donen uns valors sensible-

174. Cal dir que hi ha molts pocs immigrants que visquin als pobles i que, per tant, ofereixen, en aquest cas, una variació deguda als casos particulars que entren en la mostra més que un comportament generalitzable a tots els de les mateixes característiques.

8. Opinions sobre la situació

ment més alts) a aquesta mateixa variable. És a dir, els que han abandonat el català són els que veuen la seva evolució més negativament, en canvi els que l'han integrat són els que en tenen una visió més optimista.

Les diferències de cursos tampoc no són gaire significatives, en tot cas podem dir que els alumnes dels cursos superiors (COU i 2/2FP) se'n fan una representació lleugerament més optimista. Es possible que el seu aprenentatge de la llengua es transmeti cap a una generalització de l'experiència.

D'altra banda, la majoria d'alumnes no considera que la llengua catalana a Mallorca tengui una situació de normalitat; uns interpreten que s'hi va acostant i altres que el procés que segueix menarà a l'extinció del català. En aquest cas sí que es veu el possible efecte d'algunes de les variables que hem considerat bàsiques en el nostre estudi.

Els alumnes fills d'autòctons, els que majoritàriament tenen la llengua catalana com a pròpia, són els que menys es conformen amb la situació actual i molt àmpliament creuen que no està normalitzada, però són optimistes i pensen que s'hi va acostant. En canvi, els alumnes del grup que més castellanoparlants té (IMM), estan majoritàriament d'acord que la situació actual és normal per al català, creuen, per tant, que el tracte que rep és l'adequat. En el grup de procedència mixta, destaca el fet que és on menys estesa hi ha la idea que avança cap a la substitució; precisament això es dona en el grup en què de manera més evident es produeix una major deserció lingüística intergeneracional. Els contactes dels individus de cada grup amb altres de grups diferents deu tenir part de protagonisme en l'explicació d'aquest fenomen. És significatiu, doncs, per tant el comportament dels tres grups.

A partir dels grups de L1, podem veure que els catalanoparlants tenen un comportament semblant al que hem vist com a propi del grup AUT; els castellanoparlants, com és lògic, paral·lel al del grup IMM; i els bilingües, en aquest cas, tenen una resposta pràcticament idèntica a la dels catalanoparlants.

III. Actituds i representacions

Els alumnes que viuen als pobles tendeixen a creure menys que els de Palma que la situació del català és normal. És probable que una part d'explicació es pugui trobar en el fet que, aquests, quan abandonen el medi més pròxim (el poble) i entren en contacte amb la ciutat s'adonen del retrocés de l'ús social de la llengua i això els du a creure en la situació d'anormalitat; mentre que per als de Palma els referents exteriors són els pobles, on l'ús del català sol ser superior; per tant, és possible que en aquest pas d'ús major a menor i de menor a major es pugui fonamentar la disparitat de criteri.

Els alumnes de COU consideren molt més que els altres col·lectius que la situació del català no és normal i, a més, que el procés que se segueix avança en el sentit correcte per a aconseguir-ho. És possible que la diferència amb els altres cursos tenguí a veure, per una part, amb la major maduresa intel·lectual d'aquest col·lectiu i, també, en el fet que en el programa d'aquest curs hi ha continguts de sociolingüística que pot donar-los una major actitud crítica davant la realitat immediata.

Podem dir, per tant, que les idees sobre la qualitat de la llengua i l'increment o disminució de parlants es reparteix de manera molt equilibrada entre els diversos grups tractats. En canvi, hi ha importants variacions, des d'aquests mateixos punts de vista, amb relació al fet que el català estigui o no normalitzat o estigui en vies d'aconseguir-ho.

Pel que fa a la utilitat, la majoria d'alumnes valora que, a Mallorca, la llengua catalana és útil, tant en sentit genèric com si aquesta utilitat s'aplica a tenir més possibilitats de trobar feina, encara que en aquest cas descendeix prop d'un terç el nombre dels que la hi consideren. Això vol dir que, per als enquestats, la utilitat té un abast que no sempre coincideix amb l'aplicació laboral. A més, també una part d'alumnes creuen que el català no és útil i en canvi diuen que qui sap parlar-lo té més possibilitats de trobar feina; això pot implicar que considerin injustificat (ja que no és útil) que per als que saben català sigui més fàcil accedir al món laboral.

8. *Opinions sobre la situació*

En tots els grups de procedència familiar consideren en grau superior la utilitat genèrica del català que la utilitat de saber-lo parlar per trobar feina. De tota manera, la diferència entre una i altra valoració és molt més gran en el grup d'autòctons que en el grup de fills d'immigrants; per tant, aquest concepte d'utilitat concordant amb l'interès laboral es dona molt més en el grup de procedència immigrant que en la resta.

En els grups amb més component autòcton hi ha una consideració major de la utilitat de la llengua catalana, quan la pregunta es fa de manera general sense especificar a quina utilitat es refereixen: els que l'usen més, doncs, són els que la consideren més útil i, per tant, els que en tenen menys necessitat són els que la consideren menys útil, com també passa a altres indrets dels Països Catalans¹⁷⁵. En canvi la utilitat que té per aconseguir feina és valorada igual en tots els grups, sobretot perquè es produeix una caiguda en l'autòcton i el mixt i un manteniment pràcticament total en el grup d'immigrants de segona generació, que tendeixen a passar, en aquesta consideració, davant els altres dos grups. Precisament, doncs, el grup que més domina la llengua creu més que no li serveix per trobar feina; en canvi, el grup que menys la domina (i té, cal tenir-ho present, els progenitors en edat laboral) tendeix a considerar-la més útil laboralment.

175. v. Erill et al. 1992: 66.

9. OPINIONS SOBRE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.

Sobre qualsevol situació lingüística intervenen factors socials que la fan canviant. De vegades, el sentit d'influència de part d'aquests factors obeeixen a una voluntat conscient i anunciada de modificar l'estatus social d'una llengua determinada. En altres casos, la incidència sobre aquest estatus no és anunciada ni cercada voluntàriament; sinó que és a conseqüència de decisions preses sobre altres dominis (per exemple, el foment de moviments migratoris). En el primer cas se sol parlar de política lingüística *explícita*; en el segon, d'*implícita*. Mentre que des de sempre hi ha hagut polítiques lingüístiques implícites, les explícites són molt més recents (Kremnitz 1993: 75-98).

D'altra banda, la política lingüística pot ser pensada per enfortir socialment una llengua, però també per debilitar-ne d'altres (si no és que sempre ambdós efectes són complementaris). En tots els casos, però, el tipus de política lingüística aplicada en una societat incideix també en el guany o pèrdua de prestigi social de les llengües que afecta.

Les disposicions sobre política lingüística explícita pot motivar respostes amb arguments lingüístics, a favor o en contra, en el si de la societat; mentre que les implícites, que no tenen repercussions lingüístiques immediates, solen passar més

III. Actituds i representacions

desaparcebudes i els resultats, de vegades, són interpretats com a inevitables.

D'altra banda, la política lingüística no se circumscriu a l'actuació de les institucions polítiques, sinó que hi intervenen moltíssims més organismes (empreses, associacions, etc.). És freqüent que les polítiques que persegueixen la supressió d'una llengua, actuïn més en la línia implícita. En canvi, les que pretenen frenar el procés de substitució de la llengua autòctona, solen ajustar-se més a mesures de tipus explícit. Sobretot en aquest darrer cas, els individus són imprescindibles per a l'èxit d'una política lingüística; la qual, per això, «a més de la força haurà de poder oferir unes altres motivacions més atractives, i, a més a més, operar amb molta paciència» (Kremnitz 1993: 129)

9.1. ELS FACTORS QUE AFAVOREIXEN LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.

Els membres d'una societat tenen una idea aproximada sobre quins són els elements que més en condicionen l'evolució i, normalment, solen ajustar els seus comportaments, a favor o en contra, a les exigències que aquests factors determinen. Les actuacions lingüístiques, lògicament, no en queden al marge.

Per cenyir-se al que determina la societat cal que hi hagi una reflexió, conscient o no, del parlant sobre la situació. De vegades pot concretar-se en la imitació d'altres comportaments; però, fins i tot així, cal fer una selecció dels models a imitar.

En aquest sentit, sembla oportú estudiar quins factors consideren essencials en el procés de normalització lingüística els membres de la societat en conflicte¹⁷⁶.

176. La pregunta (ENL), en el qüestionari ofereix una sèrie de respostes (l'escola, els mitjans de comunicació, les institucions polítiques, la família, els partits polítics, l'empresa privada) i deixa la possibilitat d'afegir-ne d'altres. Els alumnes podien donar-ne com a màxim tres i les havien d'ordenar d'acord amb la importància que els atorgaven.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

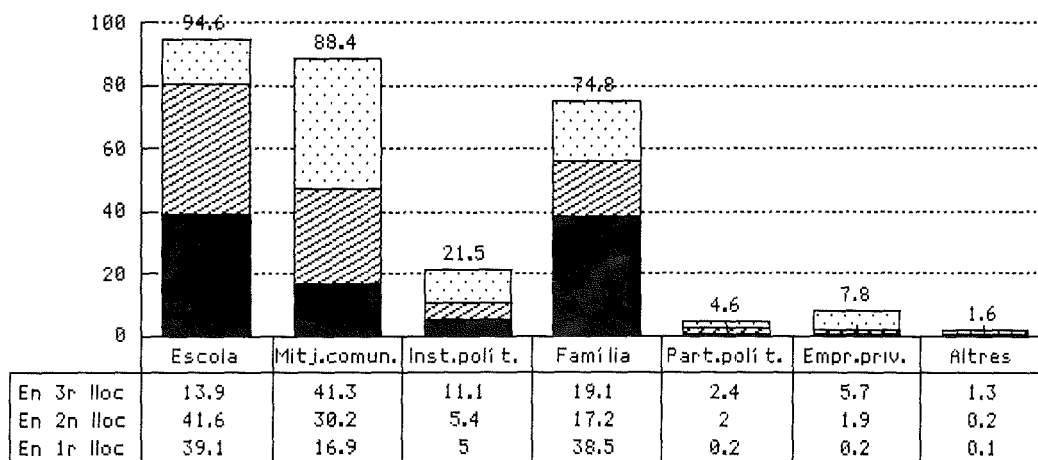
9.1.1. Valors globals.

Segons els enquestats, el factor que té més importància és l'escola, que apareix citada pel 94,5% dels alumnes que contesten la pregunta. A més, és el que en més ocasions es dona en primera i en segona posicions.

A continuació el factor més valorat és el referit als mitjans de comunicació. El citen el 88,4% dels alumnes, encara que en la posició que apareix amb més ocasions és la tercera. Segueix la família, amb un 74,8% dels alumnes, tot i que apareix com el segon més citat en primera posició, molt a prop de l'escola. De la resta d'elements només n'hi ha un que superi el 10%: les institucions polítiques (21,5%).

Factors que afavoreixen la normalització lingüística

(↑ T. 1150)

En 1r lloc
 En 2n lloc
 En 3r lloc

La combinació que apareix en més ocasions (26,5%) és *Família-Escola-Mitjans de comunicació*; i la segona (11,4%) *Escola-Mitjans de comunicació-Família*.

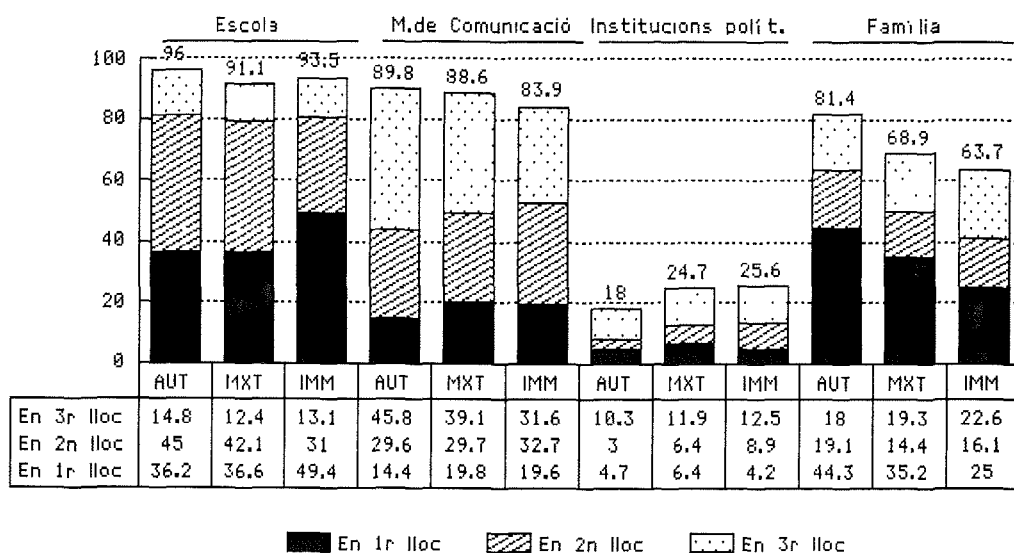
Aquesta distribució d'importància entre els factors que hem vist aquí gairebé no es veu afectada per cap de les variables que analitzam. És a dir, els alumnes tendeixen a valorar-los de la mateixa manera amb independència del grup a què pertanyen.

III. Actituds i representacions

9.1.2. Segons el grup d'origen familiar.

Si tenim en compte la procedència dels progenitors dels alumnes podem veure que no hi ha gaire diferències entre el que pensen els alumnes dels distints grups.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística Segons el grup d'origen familiar (↑ T. 1152-1154)

Els fills de matrimonis autòctons citen amb el mateix ordre els tres factors principals, encara que amb una freqüència superior a la mitjana (↑ T. 1115). Així i tot, el que més els diferencia dels altres dos grups és la importància que donen a la família, amb un increment considerable (és el factor que en més ocasions se cita en primer lloc). La resta d'elements, en aquest grup, se situen per davall la mitjana; en quart lloc el més citat és el que fa referència a les institucions polítiques i només ho és pel 18% d'alumnes. La combinació més citada és *Família-Escola-Mitjans de comunicació*, (31,7%), seguida d'*Escola-Mitjans de comunicació-Família* (11,8%).

Els mateixos factors, i amb el mateix ordre, són els que citen els fills de matrimonis mixtos i els fills d'immigrants (↑ T.1155). Així com els dos primers (l'escola i els mitjans de

9. Opinions sobre la normalització lingüística

comunicació) tenen uns valors molt semblants a la mitjana¹⁷⁷, cal destacar el descens considerable que experimenten els valors de la família amb relació al grup de procedència autòctona. La família tampoc no és l'element més citat en primer lloc, ja que és superat per l'escola en ambdós grups, molt lleugerament entre els alumnes del grup MXT i amb molta més distància al grup IMM. Entre la resta de factors cal considerar que les institucions polítiques són citades per una quarta part dels alumnes dels dos grups i que cap altre supera el 10%. La combinacions més citades són també les mateixes que en el grup anterior i amb el mateix ordre, encara que la primera en menor freqüència¹⁷⁸.

En aquests resultats podem veure que en el grup en què els pares són dels Països Catalans, les respostes queden molt més concentrades en els tres factors principals (escola, mitjans de comunicació i família) que en els altres dos grups. Aquesta concentració no es manifesta únicament en l'augment considerable de la família, sinó també en l'increment, encara que proporcionalment menor, dels altres dos factors principals. Això fa que en el grup AUT la resta d'elements són molt menys tenguets en compte (en total representen el 29,7%; en els altres dos grups: 39,6% i 45,2%). Per tant, en el grup de major catalanitat els factors considerats més importants són menys que en els grups més poc catalanitzats.

El fet de viure a pobles o a Palma, en aquest cas, no sembla tenir gaire incidència sobre les respostes; els marges de variació entre els quatre principals factors, tant en valors totals com en parcials, en pocs casos superen els tres punts¹⁷⁹.

177. Escola, 91,1% i 93,5%; Mitjans de comunicació, 88,6% i 83,9%, respectivament.

178. *Família-Escola-Mitjans de comunicació*, 24,3% i 15,5%; *Escola-Mitjans de comunicació-Família*, 10,9% i 12,5%.

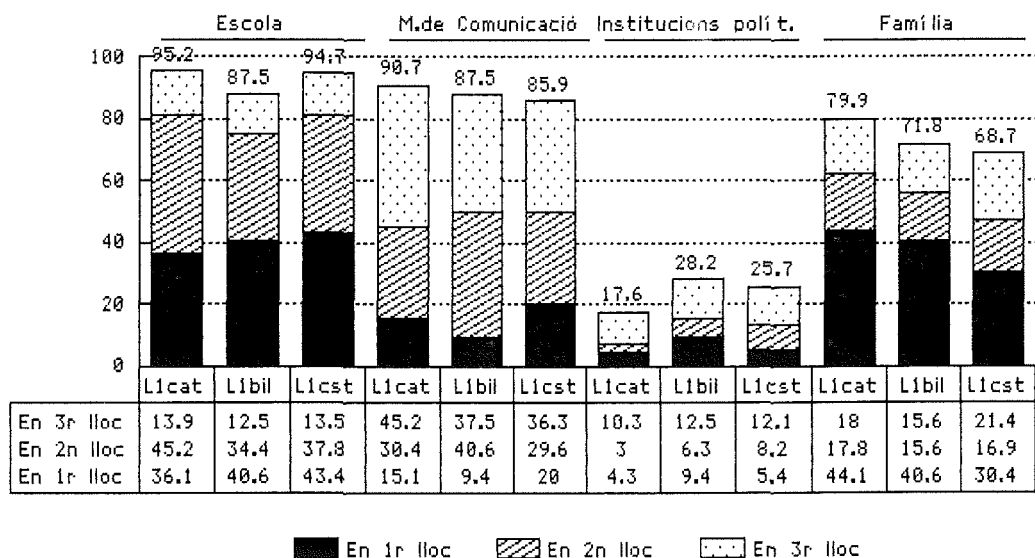
179. v. Taula 1156. Només ho hem comprovat en els grups G1 i G2 (v. Taula 1157), perquè a IMM, amb molts pocs individus que visquin als pobles, qualsevol comparació, quan les respostes poden ser tantes, no té gaire valor.

III. Actituds i representacions

9.1.3. Segons la L1 dels alumnes.

Si en lloc de tenir en compte el grup de procedència familiar, observam la L1 dels alumnes, podem veure que no hi ha gaire diferències de comportament entre els alumnes de L1cat i el que tenen els alumnes del grup AUT, evidentment; els valors són pràcticament idèntics i el més citat en primer lloc és, també, la família.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística Segons la L1 (↑ T. 1160-1162)

Els valors del grup de L1cast se situen molt pròxims als dels grups de fills de matrimonis mixtos i d'immigrants. El factor més citat en primer lloc és l'escola. Les institucions polítiques assoleixen també un nivell important ja que són esmentades per la quarta part dels alumnes.

En el grup dels alumnes de L1bil, l'escola i els mitjans de comunicació assoleixen el mateix tant per cent i van seguits de la família; ara bé, la família se cita en primer lloc en tantes ocasions com l'escola. Les institucions polítiques tenen també un nombre de referències superior a la quarta part. Ja sabem que aquest grup és molt reduït (32 casos) i, per tant, cal tenir

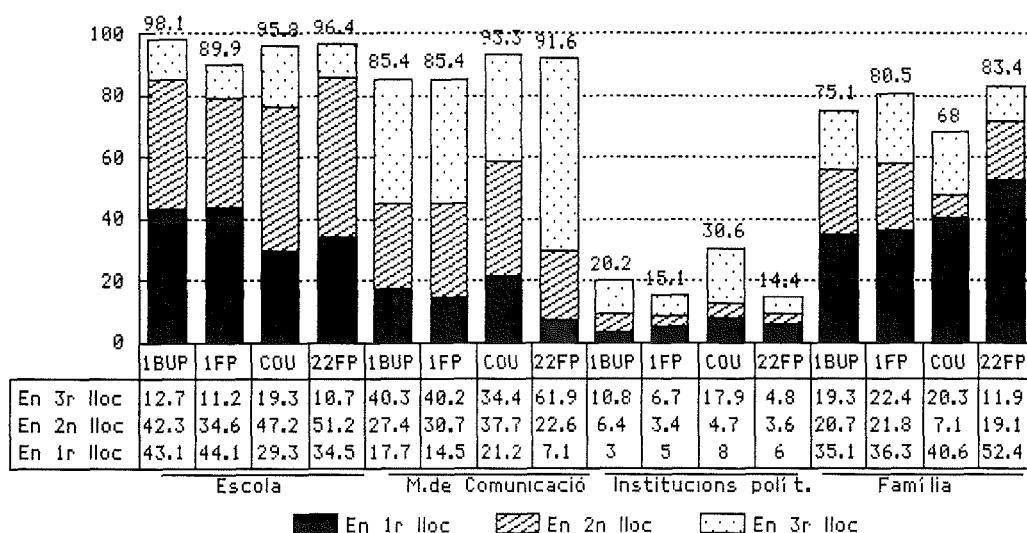
9. Opinions sobre la normalització lingüística

moltes precaucions abans de generalitzar el valor d'aquests resultats.

9.1.4. Segons el curs.

L'ordre dels quatre factors més citats continua essent el mateix que el que hem vist fins ara en tot el conjunt de la mostra.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística
Segons el curs (↑ T. 1164-1167)

Cal fer referència, però, que a COU és on es concedeix menys importància a la família, tot i que, juntament amb 2/2FP, és l'únic lloc en què es citat en més ocasions com a element principal. A COU també és de destacar que les institucions polítiques arriben a assolir el 30,7%, bastant lluny del 20,2% de 1BUP i dels altres dos grups, als quals duplica.

III. Actituds i representacions

9.2. LA LLENGUA CATALANA A L'ESCOLA.

Ja ens hem referit a la importància que té l'escola en l'aprenentatge i el prestigi social de les llengües. Totes les polítiques lingüístiques solen tenir molt en compte aquest àmbit, tant si és per assegurar-hi la presència de determinada llengua com si és per impedir que hi accedeixi. A més, acabam de veure que l'escola és el factor que els enquestats consideren més essencial en el procés de normalització lingüística.

En el capítol 7 hem vist que és acceptada a la pràctica la llengua catalana com a assignatura per la majoria de l'alumnat. Ara analitzarem com es concep des d'un punt de vista teòric aquesta presència al sistema escolar¹⁸⁰.

9.2.1. Llengües a aprendre a l'escola.

a) Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar.

a.1) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Tot i que les respostes són obertes, es concentren bàsicament en tres possibilitats: a) L'aprenentatge d'una llengua; b) L'a-

180. Al qüestionari hi ha, amb aquest objectiu, dues preguntes que pretenen copsar aspectes bàsics del projecte lingüístic que els alumnes consideren que hauria de tenir l'escola. Una fa referència a l'ensenyament de la llengua i l'altra a quina ha de ser-ne la llengua vehicular. Convé recordar que en el moment en què es passa l'enquesta:

a) L'ensenyament del català i del castellà com a assignatures, des d'un punt de vista legal com a mínim, està equiparat, encara que es procedeix d'una situació en la qual només s'ensenyava el castellà (i d'aquesta època en queden restes com que l'ensenyament del català és una imposició, que l'assignatura "Llengua" és el castellà, etc.).

b) La llengua vehicular majoritària és el castellà. L'ús del català és excepcional, tant des del punt de vista real com del legal, encara que en els centres públics, sobretot de la part forana, l'ús del català sigui important.

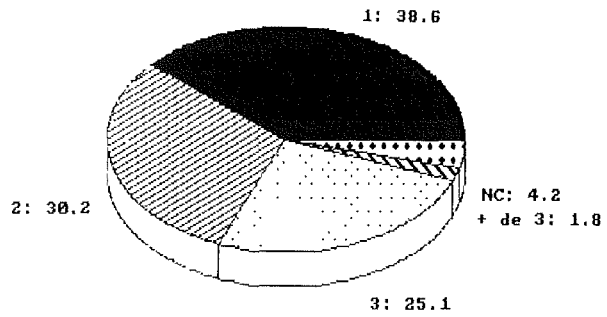
c) L'ensenyament d'una tercera llengua com a assignatura, en la majoria de casos l'anglès, és normal a tot l'ensenyament secundari. A més, també ha estat publicat, des de les mateixes institucions autonòmiques, en repetides ocasions la necessitat d'assegurar l'aprenentatge d'un idioma estranger, fent-ne ús com a llengua vehicular.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

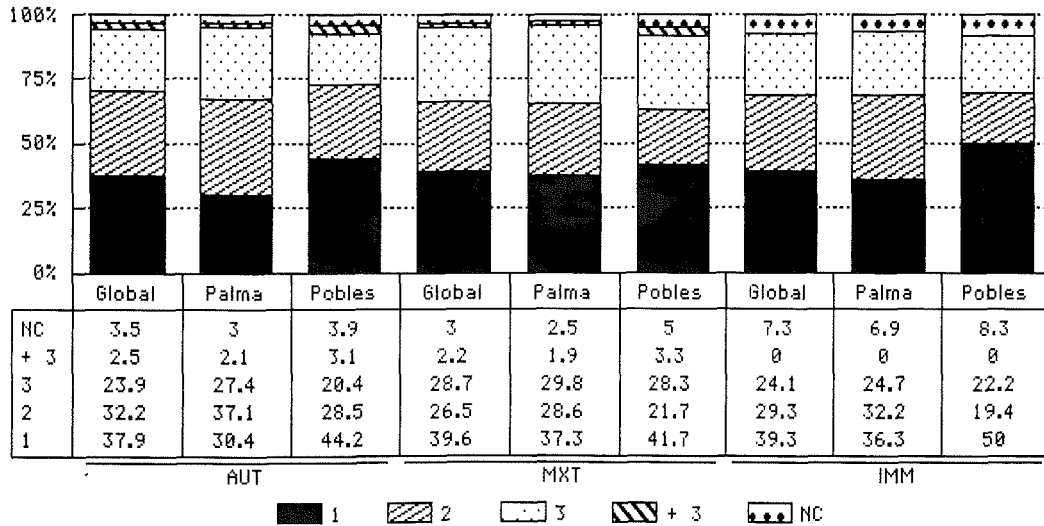
aprenentatge de dues llengües; c) L'aprenentatge de tres llengües (↑ T.1169).

La influència del grup de procedència familiar a què es pertany no és apreciable sobre la variació d'aquestes respostes.

Però, en canvi, podem observar que en el grup dels fills de matrimonis autòctons i de fills d'immigrants hi ha una diferència clara entre els que viuen als pobles i els de Palma.

Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
 (↑ T.1170)

Els partidaris d'assegurar una sola llengua als pobles arriben al 44'2% i al 50,0%, respectivament, mentre que a Palma només són el 30'4% i el 36,3; en canvi, com és lògic, s'inverteixen els valors dels partidaris de dues o tres llengües. Entre els fills de matrimonis mixtos, la tendència és la mateixa, però les diferències només són de 4 punts.

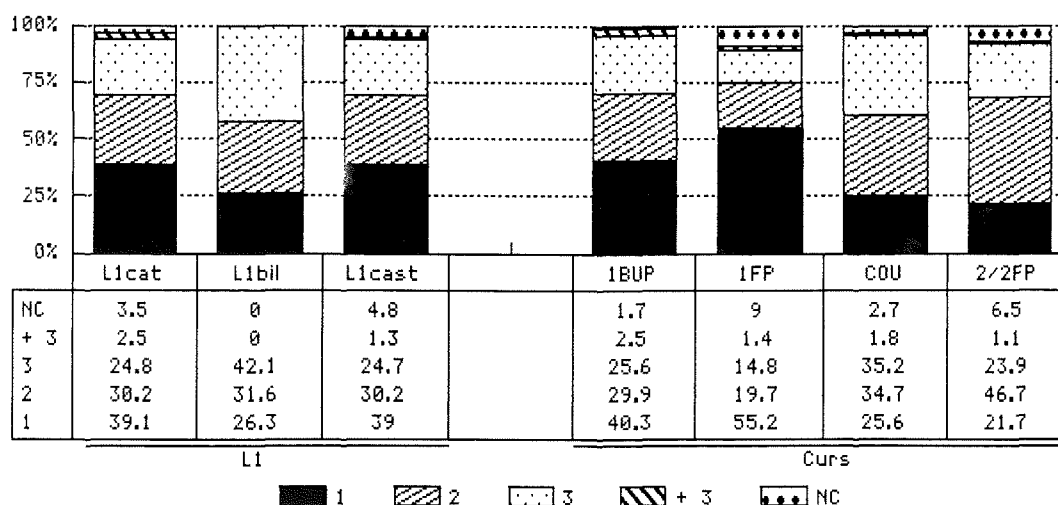
III. Actituds i representacions

a.2. Segons la L1.

Tenint en compte altres variables podem veure que hi ha algunes diferències quan dividim els enquestats segons la L1 o segons el curs a què estan matriculats¹⁸¹.

Els alumnes de L1cat i els de L1cast es reparteixen de manera idèntica en les tres respostes. En canvi, entre els 38 alumnes de L1bil, la distribució s'inverteix i el major nombre d'alumnes que coincideix és el dels que donen tres respostes. Encara que el nombre d'alumnes d'aquest grup sigui molt baix no podem deixar de comentar aquestes diferències que es produeixen entre els que es consideren totalment bilingües i la resta. Els que es declaren bilingües són més partidaris d'aprendre més llengües que els que es declaren monolingües. Això pot ser degut a raons diverses; per exemple, al fet de donar poca importància a la identificació personal amb una llengua i major als aspectes practicistes de l'aprenentatge d'idiomes.

Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar
Segons la L1 i segons el curs (↑ T.1174-1175)

181. Només hi observam les respostes majoritàries: 1, 2 o 3 llengües.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

a.3. Segons el curs.

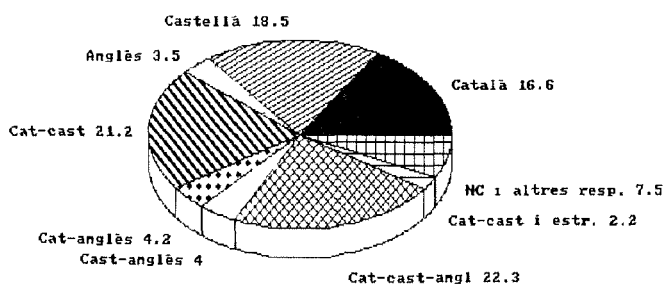
Els alumnes de 1FP són els més partidaris d'assegurar amb l'escolarització una sola llengua i els menys de fer-ho amb dues i amb tres. Una tendència molt semblant, encara que menys extrema, és la que es dona entre els alumnes de 1BUP. Els alumnes de COU són els que s'inclinen més a assegurar l'aprenentatge de tres llengües, encara que amb poca diferència sobre els partidaris d'ensenyar-ne dues i a prop de deu punts dels que volen una oferta monolingüe. Els alumnes de 2/2FP, es decanten clarament per l'opció bilingüe; a una distància de més de vint punts se situen els que només en volen una i els que en volen tres.

D'aquestes dades podem extreure que l'opció amb més partidaris és la d'ensenyar una sola llengua, sobretot impulsada pels alumnes de cursos més baixos. En segon lloc hi ha l'opció de dues llengües i, en tercer lloc, la de tres. Però, les opcions plurilingües sumades assoleixen un nivell més alt que la monolingüe. I, a més, com podrem comprovar a continuació, així com els partidaris d'opcions plurilingües majoritàriament coincideixen en els llengües que citen, entre els que només en citen una es divideixen, bàsicament, entre els que només volen castellà i els que només volen català.

b) Les llengües que l'escola ha d'ensenyar.

La resposta on hi ha un nombre major de coincidències entre els alumnes és la que demana l'aprenentatge de tres llengües (el català, el castellà i l'anglès), les quals, de fet,

són les que en aquests moments s'ensenyen majoritàriament a totes les escoles. A continuació, a només un punt, s'hi situa la bilingüe *català-castellà* i després les monolingües: *castellà*

III. Actituds i representacions

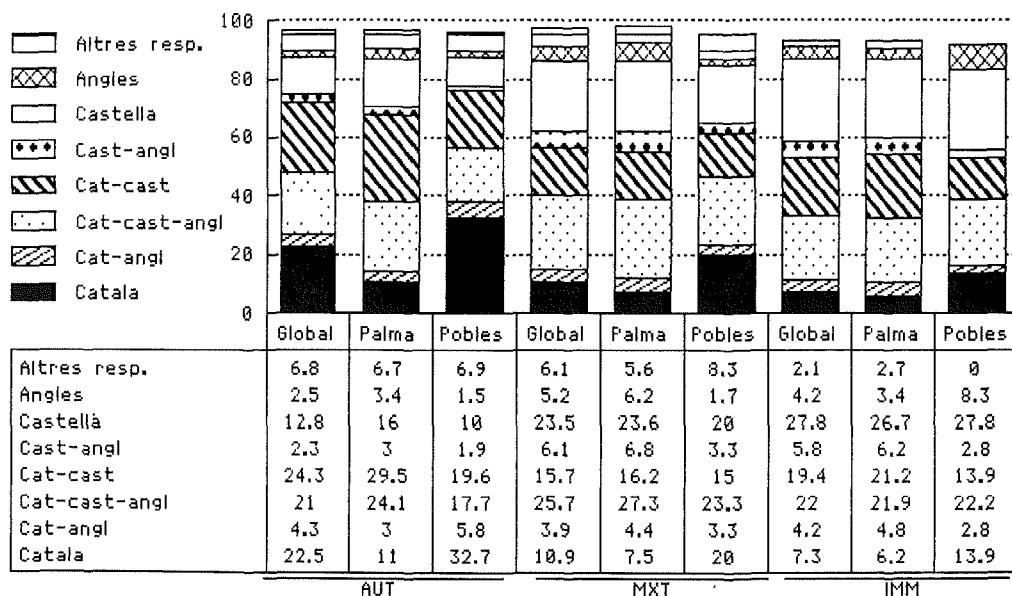
i català. Les respostes diferents a aquestes se situen a molta distància (no n'hi ha cap que superi el 5%) (↑ T.1176).

b.1. Segons el grup d'origen familiar.

Tenint en compte els grups de procedència familiar, podem veure que, encara que no hi ha diferències quan es tracta de la quantitat de llengües elegides, n'hi ha pel que fa a quines són aquestes llengües.

Llengües que l'escola ha d'ensenyar

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1177)

L'opció en què hem vist que hi havia més coincidència (*català-castellà-anglès*), és l'única de les majoritàries que es distribueix de manera més o menys semblant entre els tres grups, amb una lleugera major presència (prop de 4 punts) entre els fills de matrimonis mixtos (MXT), i per tant amb més proporció d'alumnes Llibil. L'opció *català-castellà* assoleix els valors més elevats entre els fills de matrimonis autòctons (AUT): 9 punts més que a MXT i 5 més que a IMM. De fet, però, en tots els grups

9. Opinions sobre la normalització lingüística

aquestes dues opcions plurilingües sumades tenen uns valors molt semblants, lleugerament superiors en el grup autòcton¹⁸².

Si les diverses opcions plurilingües es distribueixen de manera regular entre tots els grups, les monolingües ho fan més desigualment. La tria monolingüe «castellà» a AUT afecta poc més del 10% d'alumnes, mentre que en els altres dos grups es duplica. En canvi, amb l'opció monolingüe «català» passa al revés; mentre a AUT afecta més d'una cinquena part d'alumnes, en els altres dos grups no arriba a la meitat.

En aquests valors es pot veure que en el grup on hi ha predomini de catalanoparlants (AUT) hi ha una major inclinació cap a totes les opcions amb presència del català; així i tot el decantament a favor del castellà en els altres dos grups és més acusat, sobretot entre els alumnes fills d'immigrants.

b.2. Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En el mateix gràfic podem veure també algunes variacions que es produeixen segons el lloc de residència dels alumnes dels distints grups d'origen.

Entre els fills dels matrimonis autòctons l'opció majoritària és la bilingüe *català-castellà*, que esdevé 10 punts més alta entre els de Palma que entre els de pobles. La segona opció és la que dona només el català, que és superior en 22 punts entre els alumnes de pobles). L'opció trilingüe *català-castellà-anglès* ve a continuació, encara diferenciada entre Palma i pobles però amb no tanta claredat (24,1% i 17,7%, respectivament). Totes les altres opcions se situen a nivells molt baixos, si bé cal notar que els alumnes de Palma que elegeixen exclusivament el castellà són més que els que elegeixen només el català.

L'opció majoritària entre els fills de matrimonis mixtos és, com hem dit, la trilingüe *català-castellà-anglès* que es distribueix de forma bastant equilibrada entre Palma i pobles, només

182. AUT: 45,2%; MXT: 41,3%; i IMM: 41,4%.

III. Actituds i representacions

hi ha quatre punts de diferència. La resta d'opcions més importants (la monolingüe *castellà* i la bilingüe *castellà-català*) encara estan més igualades. Hi ha, però, una discrepància important en l'opció que presenta únicament el català: 7,5% a Palma i 20,0% als pobles. Entre els alumnes del grup MXT de pobles l'opció *català* se situaria amb un percentatge idèntic a la que té l'opció *castellà*, en segona posició i a poca distància de la primera (l'opció trilingüe). La resta de respostes són relativament poc importants.

Entre els alumnes del grup IMM, l'opció majoritària és la monolingüe *castellà* i només hi ha un punt de diferència entre Palma i pobles. La segona opció, que també es distribueix equilibradament entre les dues residències, és la trilingüe *català-castellà-anglès*. Després en segueixen dues que es reparteixen desigualment: hi ha una proporció major d'alumnes de Palma partidaris de l'opció bilingüe *català-castellà* (21,2%) que als pobles (13,9%); i, en canvi, els alumnes de pobles partidaris d'assegurar només l'aprenentatge del català són, en valors relatius, el doble (13,9%) que els de Palma (6,2%). Les altres opcions són poc importants.

b.3. Segons la L1.

Les dues opcions plurilingües són clarament majoritàries sobre les dues monolingües, amb independència de la L1, però principalment, com ja hem vist abans, entre els alumnes de L1bil. En aquest grup l'opció trilingüe és la que té més adeptes (34,2%) i la segona, a 11 punts, la bilingüe (23,7%); les altres dues opcions, les monolingües, tenen valors bastant per davall: el castellà, així i tot, amb el 15'8% duplica el valor del català, 7'9%.

Entre els alumnes de L1cat l'opció majoritària és la monolingüe catalana (24'0%), que té un valor molt semblant a les plurilingües. L'opció amb menys partidaris, entre les quatre que con-

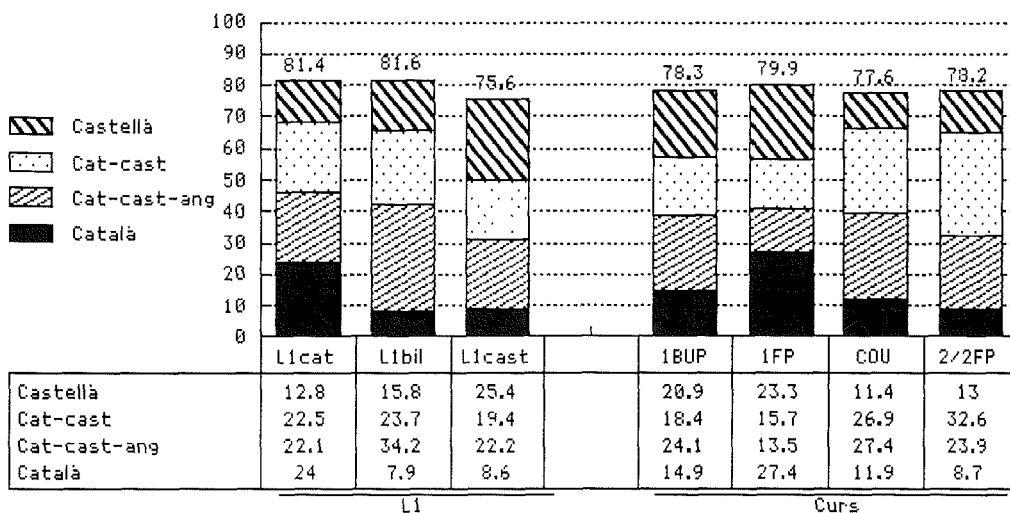
9. Opinions sobre la normalització lingüística

sideram, és, lògicament, la que prescindeix del català, la qual té, així i tot, el 12,8%, quasi tants com entre els bilingües.

Els alumnes de L1cast tenen una distribució semblant als anteriors, però, naturalment amb un canvi de posició per a la llengua catalana i la llengua castellana. L'opció majoritària és la monolingüe castellana (25,4%), que és un punt i mig superior a la que tenia el català entre els de L1cat. Tenen valors molt semblants l'opció trilingüe i la bilingüe. L'opció monolingüe catalana només arriba al 8,6% i se situa, per tant, 4 punts per davall el valor que els de L1cat donaven al castellà.

Llengües que l'escola ha d'ensenyar

Segons la L1 i segons el curs (↑ T.1181-1182)

b.4 Segons el curs.

Com es pot veure en el gràfic anterior hi ha variacions en les respostes també segons el curs en què estan matriculats. Els cursos inferiors tendeixen més a les solucions monolingües que els cursos superiors, on predominen les solucions plurilingües. A 1FP és on més destaquen les respostes monolingües a favor del català i del castellà.

III. Actituds i representacions

A 1BUP hi ha la mateixa tendència, però més suavitzada. La resposta majoritària és la referida a la proposta trilingüe, seguida, però, de molt a prop de la monolingüe castellana i de la bilingüe. Mentrestant la resposta que indica exclusivament el català només és subscripta pel 15% dels enquestats.

A COU destaquen clarament les dues respostes plurilingües. La que compta amb el suport majoritari és la que considera que s'han de dominar tres llengües (27,4%), però la bilingüe té un valor pràcticament idèntic (26,9%). A l'altra extrem les solucions monolingües també són molt pròximes entre elles.

A 2/2FP, els valors es distribueixen de manera molt semblant a com ho feien a COU, però les solucions no són tan equilibrades. La proposta majoritària és, en aquest cas, la bilingüe (32,6), seguida de la trilingüe, però a pràcticament 10 punts (23,9). Aquesta inclinació cap a la proposta *català-castellà*, en el terreny de les solucions monolingües també es dona, i ara a favor del castellà (13,0% davant el 8,7% del català).

9.2.2. Llengües vehiculars a l'escola.

Fins ara hem vist quines eren les llengües que, a parer dels enquestats, l'escola havia d'assegurar que els alumnes aprenguessin.

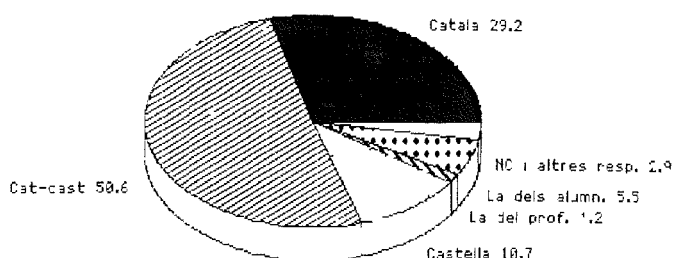
Sembla lògic que les llengües que s'han d'aprendre a l'escola hi siguin, a més de com a assignatures, com a llengües vehiculars¹⁸³.

183. En les respostes que el qüestionari ofereix als alumnes (pregunta LVE), a més de tenir la possibilitat d'una resposta lliure, s'hi reflecteixen una sèrie de possibilitats seguint diversos criteris: a) Elecció de la llengua al marge de qualsevol circumstància particular de la classe (a.1. Una sola llengua de les dues oficials que hi ha; a.2. Les dues llengües oficials); i b) Elecció de la llengua a partir d'alguna circumstància de la classe (la llengua dels professors o la de la majoria de l'alumnat).

9. Opinions sobre la normalització lingüística

a. Valors globals.

En una primera aproximació al conjunt de la mostra, podem veure que la tria majoritària (el 90%) s'ha fet al marge de circumstàncies específiques de la classe que puguin condicionar la llengua vehicular a usar (↑ T.1183).

Els alumnes, per tant, es decanten molt majoritàriament per una resposta que tendeix més a la concepció d'un model *territorial* que no pas a la d'un de *personal*, si és que ens podem referir amb aquests termes a la doble diversitat de respostes que es presentaven en el qüestionari.

En segon lloc podem veure que l'opció majoritària és la que considera que hi han de ser habituals les dues llengües (català i castellà), la qual supera el 50% del total. Per tant hi ha una clara opció a mantenir la situació actual, tot i que s'hi indiqui un major avanç del català, ja que hi ha molts de centres en què aquest model encara no es practica i, en canvi, centres on només s'hi ensenyi en català és pràcticament impossible trobar-ne.

La segona opció més escollida és la que afirma que la llengua habitual hauria de ser la llengua catalana; la donen prop d'una tercera part dels enquestats. L'opció *castellà* se situa només a poc més del 10%.

En aquesta pregunta ens trobam en un dels pocs casos en què l'opció a favor del català se situa per damunt l'opció *castellà*. Potser, la valoració que en fan en aquest cas és que es tracta d'una mesura que afecta una decisió *institucional*, la planificació escolar; per tant sembla que hi ha la idea clara que les institucions, en el procés de normalització lingüística, han d'estirar per davant l'avanç de la societat.

III. Actituds i representacions

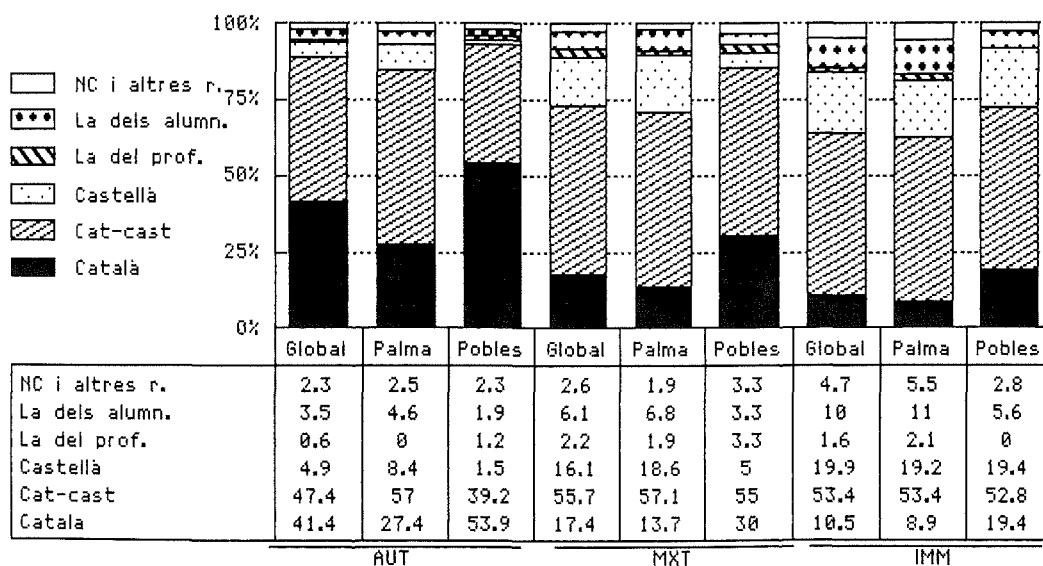
b. Segons l'origen familiar.

L'anàlisi per grups de procedència familiar, té una distribució relativament semblant de l'opció bilingüe, al voltant del 50%, amb un lleuger avantatge, com sempre, entre els alumnes fills de matrimonis mixtos. Però la gran diferència és en les opcions monolingües. Entre els que pertanyen al grup AUT, tot i que encara mantenen l'opció bilingüe en primer lloc, l'exclusivitat del català arriba al 41,4% mentre que l'opció «castellà» només se situa al 4,9%.

En el grup MXT, l'opció a favor de la llengua catalana i la de la llengua castellana tenen uns valors molt semblants, amb un avantatge d'un punt per al català. És la primera vegada que, en aquest grup, l'opció a favor del català és superior a la castellana.

Llengua vehicular de l'escola

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1184)

Entre els fills d'immigrants (IMM), la segona opció és la que pretén l'exclusivitat del castellà (19,9%) i la del català baixa fins al 10,5%. Quasi al mateix nivell se situa l'opció que condiciona l'ús de la llengua a la majoria dels alumnes de la classe (10,0%), que és la vegada en què aquesta opció assoleix un nivell més elevat i, per tant, en què més s'inclinen pels drets

9. Opinions sobre la normalització lingüística

individuals sobre els territorials. És de destacar que precisament aquesta tendència es doni en el grup on hi ha més castellanoparlants i que més es localitza a Palma.

c. Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En el mateix gràfic podem veure que l'opció bilingüe es manté en tots els casos com a majoritària i sempre per damunt del 50%. L'única excepció és dona entre els alumnes del grup AUT que viuen als pobles, on la primera posició l'ocupa l'opció monolingüe a favor del català (53,9%) en detriment, principalment, de l'opció castellà (1,5%), i també de l'opció bilingüe (39,2%).

El comportament dels alumnes en aquesta pregunta és la que ja ha estat observada en altres moments d'aquest treball. Els fills de pares nascuts ambdós als Països Catalans que viuen a Palma es comporten igual que els fills de matrimonis mixtos de pobles; els fills d'immigrants que viuen a pobles tenen un comportament semblant als dels fills de matrimonis mixtos que viuen a Palma. És a dir, Palma neutralitza l'efecte d'un progenitor català. Simplificant podríem dir que viure a Palma és equivalent a substituir un progenitor autòcton per un d'immigrant.

d. Segons la L1.

L'opció bilingüe sobretot destaca entre els que diuen tenir les dues llengües com a L1 (abans ja passava això amb el grup MXT).

Entre els que diuen tenir el català com a L1, l'opció «llengua ()» se situa al 45,7%, igualat amb la bilingüe (45,3%), i deixen totes les altres opcions amb valors molt baixos; el castellà està en el 3,1%.

Els que tenen el castellà com a L1 fan prevaler aquesta opció (20,4%) per damunt la de la «llengua ()» (9,6%), però molt per davall la bilingüe (56,2%) i són els que més es decanten a favor

III. Actituds i representacions

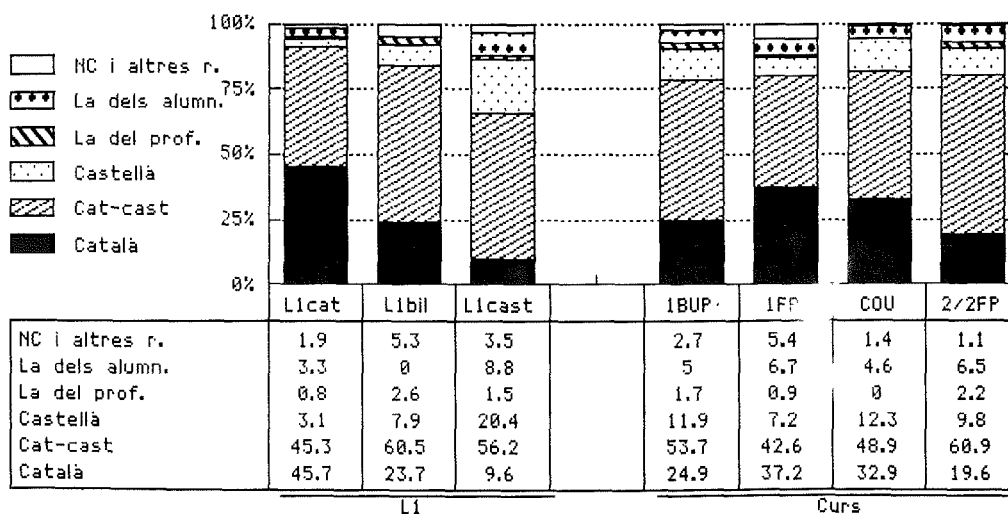
de la majoria de la classe (8,8%), la qual cosa prova el que hem dit abans en relació amb el grup de fills d'immigrants, sobretot residents a Palma.

En el grup que declaren tenir les dues llengües com a L1, ja hem dit que la tria de l'opció bilingüe era molt elevada. En aquest grup també és més alta la defensa del català com a llengua habitual de l'escola (23,7%) i a dos terços de distància se situa el castellà (7,9%).

En tots els casos el dret del professor a expressar-se en la seva llengua és molt menystingut.

Aquesta és una de les poques situacions en què la fidelitat dels catalanoparlants a l'opció catalana és més elevada que la dels castellanoparlants a la seva llengua. L'assumpció que l'escola ha de ser en la llengua pròpia del país, o amb les dues oficials, és molt més elevada del que es podria esperar a partir de les respostes que havíem obtingut fins ara.

Llengües vehiculars de l'escola
Segons la L1 i segons el curs († T.1185-1186)

9. Opinions sobre la normalització lingüística

e) Segons el curs.

L'anàlisi d'aquesta pregunta per cursos ens mostra que l'opció majoritària és sempre la bilingüe, que adquireix el valor més baix a 1FP (42,6%) i el més alt a 2/2FP (60,9%)

La segona opció més elegida és la monolingüe «llengua ()» que té en els dos grups anteriors els extrems, però ara invertits (1FP: 37,2%; 2/2FP: 19,6%).

La tercera opció és la monolingüe «castellà» que precisament té el punt més elevat a COU (12,3%) i el més baix a 1FP (7,2%). Així i tot, s'ha de considerar molt baix en tots els grups.

L'opció de la llengua majoritària dels alumnes de la classe té un valor molt semblant en tots els cursos i, sempre, molt baix. Els altres valors encara són més baixos.

En tots els cursos, a pesar d'aquesta diferència apreciable amb relació a l'opció «llengua ()», la suma de les opcions bilingüe i monolingüe catalana assoleixen un nivell pràcticament idèntic, com es pot observar en el gràfic anterior¹⁸⁴.

9.3. EQUIPARACIÓ OFICIAL DEL CATALÀ I DEL CASTELLA.

Els estats plurilingües, pel que fa al tractament de les llengües, poden optar per diversos models, classificables en dos grups, segons si pretenen donar un tractament igualitari a totes les llengües que hi pertanyen o donar un tracte preferencial a alguna o algunes.

184. El grau de catalanització del centre en què estudien (molt relacionat en quasi tots els casos amb el grup de procedència i amb la residència) té importància en la tria. De tota manera aquesta tendència no pot ser sempre tinguda en compte per aquest fet i pel baix nombre d'alumnes que queda en algun subgrup. Així i tot, n'hi ha dos (AUT de pobles i MXT de Palma) en què la relació sembla més clara. AUT pobles: grau de catalanització 0 respostes 1 (català) més 3 (totes dues) = 66,7%; 1 = 91,7%; 2 = 93,1%; 3 = 91,6%; 4 = 94,8%; 6 = 96,0%. MXT Palma: 0 = 66,7%; 1 = 66,0%; 2 = 70,8%; 3 = 75,0%; 4 = 91,7% (↑ T.1188-1190).

III. Actituds i representacions

La Constitució espanyola, hereua de les èpoques de prohibició del català i de les altres llengües no castellanes, ha optat per la via desigualitària, la qual s'evidencia en molts d'aspectes, que bàsicament se centren en el fet que prescriu uns deures de tots els ciutadans envers la llengua castellana que no reconeix a les altres i en la consideració d'aquesta llengua com l'única oficial del conjunt de l'estat.

Aquesta situació, a causa del llarg període de temps en què només s'ha reconegut oficialment l'existència del castellà, pot no ser percebuda pels ciutadans i, encara més, pels joves que han nascut en una època en què la presència del castellà esdevenia part de la quotidianitat dels mallorquins.

La ruptura de la desigualtat podria produir-se en dos sentits: per l'expansió del model de plurilingüisme oficial a tots els territoris de l'estat o per l'expansió del monolingüisme territorial a partir de les llengües pròpies. En el qüestionari hi ha dues preguntes que fan referència explícita a aquestes dues situacions¹⁸⁵.

EQUIPARACIÓ DE L'OFICIALITAT DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ († T.1202-1203)

	NC	Si	No
LAEE. Model escolar bilingüe per a tot l'estat (...al territori propi del castellà hauria de ser obligat l'estudi d'una altra llengua de l'estat)	3,7	32,2	64,1
LOM. Oficialitat única del català a Mallorca	4,3	38,9	56,8

Les dues preguntes aborden la qüestió d'un model lingüístic igualitari des de perspectives diferents (la d'extensió d'un cert bilingüisme a tots els territoris o la de l'acceptació de monolingüismes oficials).

185. La primera (LAEE, en el qüestionari) al·ludeix al tractament escolar diferenciat que es fa en el conjunt de l'estat espanyol, pel qual uns alumnes tenen l'obligació d'estudiar una llengua més que la que és pròpia del territori on viuen, i uns altres, no. La segona pregunta (LOM) planteja el tractament del català com a llengua oficial de Mallorca. Una, per tant, fa referència a l'expansió del bilingüisme escolar a tot l'estat i l'altra a l'ampliació del monolingüisme a partir de la llengua pròpia del territori.

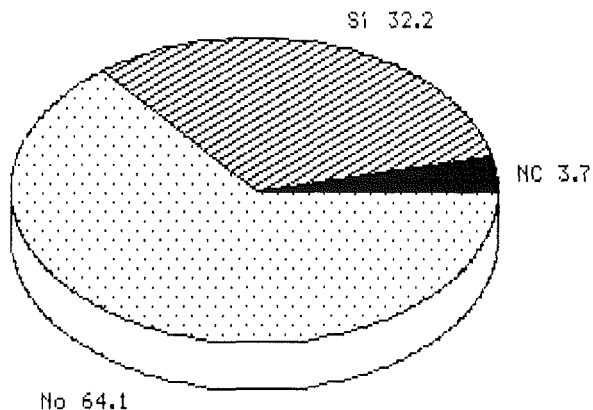
9. Opinions sobre la normalització lingüística

La proporció d'opinions favorables i desfavorables a les dues preguntes són molt semblants en ambdós casos; però, així i tot, la que tendeix a fer créixer el monolingüisme, i que només afecta la pròpia comunitat, té més partidaris que la que pretén ampliar el bilingüisme, en el camp educatiu, i que té els efectes immediats fora del propi territori.

Tampoc no hi ha coincidència en el fet de considerar les dues propostes acceptables o no¹⁸⁶. Això, pot indicar, probablement, que en les respostes afirmatives i negatives hi concorden dos pensaments segons a quin fet atorguin preferència: a) al model lingüístic (bilingüe o monolingüe); o b) a la igualtat de tots els membres de l'estat (o tots monolingües o tots bilingües).

9.3.1. Model escolar bilingüe per a tot l'estat.

Una àmplia majoria dels enquestats no estan d'acord amb el fet que els alumnes que viuen en territori castellà hagin d'incorporar en el seu currículum escolar l'estudi d'una altra llengua de l'estat.

Si tenim en compte que la majoria considerava que l'escola de Mallorca havia d'assegurar el coneixement del català i del castellà, ens trobam amb la paradoxa que aquests joves accepten una major càrrega acadèmica per a ells de la que consideren que han de tenir altres estudiants del mateix estat. És probable que en aquest fet hi intervingui la valoració que fan de la utilitat de cada una de les llengües i l'acceptació tàcita del model desigualitari en vigor.

186. Només el 53,8% dels partidaris de la primera proposta ho són de la segona i només el 65% dels contraris de la primera ho són de la segona (↑ T.1204).

III. Actituds i representacions

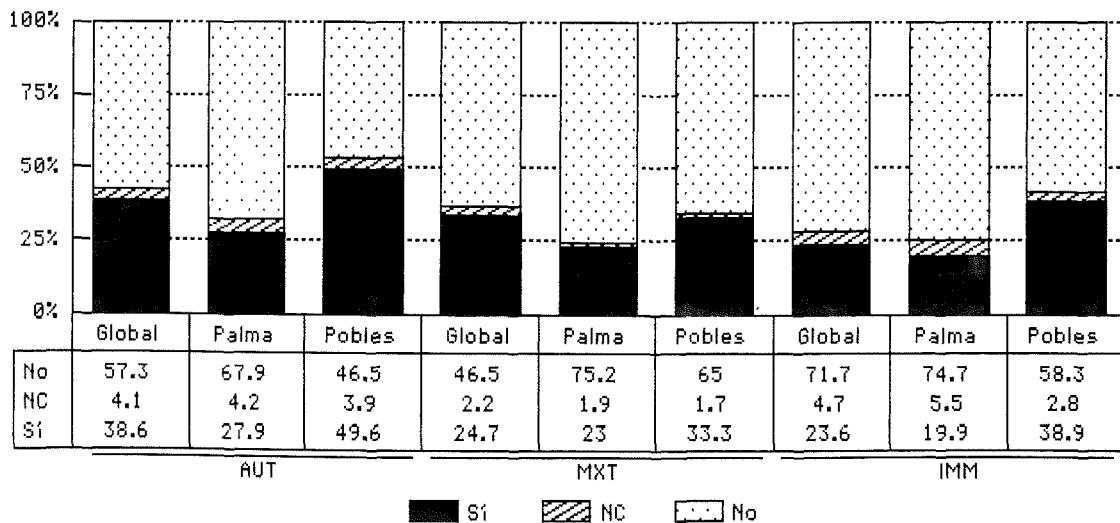
a) Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

El desacord amb l'obligatorietat d'aprendre a les escoles de territori castellà una altra llengua de l'estat continua essent majoritari, sigui quin sigui el grup de procedència familiar a què pertanyin els enquestats; encara que és major en els grups amb un o dos progenitors immigrants; és a dir, en els que tenen més participació familiar d'origen forà, generalment dels territoris que serien afectats per aquesta mesura.

Aquest desacord prova, en certa manera, una acceptació de la situació actual, que també es manifestava en els resultats que obteníem a la pregunta sobre quines havien de ser les llengües que l'escola havia d'assegurar que els alumnes aprenguessin i a la que demanava quina havia de ser la llengua vehicular, ja que les respostes més majoritàries eren les que incloïen les dues llengües que ara són oficials.

Acord amb un model escolar bilingüe per a tot l'estat

(↑ T.1205)

Cal destacar, però, que hi ha una diferència, a favor de la mesura, de més de 10 punts entre les respostes dels fills dels matrimonis autòctons (AUT) i les dels altres dos grups (MXT i IMM).

9. Opinions sobre la normalització lingüística

Podem dir, per tant, que en el grup amb més participació autòctona hi ha una major tendència a reclamar una situació igualitària a nivell d'estat. Aquesta tendència es confirma en analitzar, dins de cada grup, com es distribueixen les respostes tenint en compte, també, el lloc de residència.

En tots els grups la resposta afirmativa a la pregunta és bastant més elevada entre els alumnes de pobles que entre els de Palma. La diferència menor és d'11 punts en el grup amb pares de procedència mixta. En els altres dos grups, els partidaris de la proposta que viuen als pobles pràcticament són el doble dels que viuen a Palma; en aquest cas, la relació entre el lloc de residència i la resposta a la pregunta formulada sembla evident.

En preguntes anteriors, sobretot quan estan relacionades amb els usos, ja hem vist que en un grup de poble en què algun progenitor és immigrant (o tots dos) les respostes favorables al català sempre solen ser més altes, o semblants, a les del grup de Palma amb un progenitor català més. En aquest cas, però, qualsevol grup de pobles té un percentatge de respostes afirmatives superior a qualsevol grup de Palma. Aquesta diferència és deguda bàsicament al fet que la resposta afirmativa entre els immigrants de segona generació que viuen als pobles és molt més elevada del que caldria esperar pel nivell que té entre els de Palma o per com es comporten en preguntes similars; en aquest cas, fins i tot, és superior a la resposta afirmativa donada pels fills de matrimonis mixtos de pobles¹⁸⁷. És probable, doncs, que el lloc de residència (l'entorn més o menys catalanitzat), generalment, sigui més determinant que l'origen familiar en aquest tipus de qüestions.

En un sol grup (AUT amb residència a pobles) el nombre d'alumnes que es mostren partidaris de l'extensió del bilingüisme escolar a tot l'estat són més que els que hi estan en desacord.

187. Així i tot, convé tenir en compte que el nombre d'alumnes d'aquest grup és massa reduït per poder generalitzar a partir dels resultats que dona.

III. Actituds i representacions

b) Segons el curs.

La distribució d'aquests valors per cursos ens dóna com a resultat que entre els cursos inferiors (1BUP i 1FP) hi ha més partidaris de fer extensiu el bilingüisme escolar a tot l'estat que no pas als superiors (COU i 2/2FP). A més aquesta distribució és paral·lela en tots els grups d'origen familiar; així i tot convé tenir en compte que en algun grup (sobretot de 2/2FP) el nombre d'alumnes que en formen part és massa reduït per poder ser tinguts en compte els resultats com a significatius. Els valors que adquireix la resposta afirmativa en aquests casos, són representats a la taula següent¹⁸⁸:

MODEL ESCOLAR BILINGÜE PER A TOT L'ESTAT. SEGONS EL CURS († T.1212-1215).

	1BUP	1FP	COU	2/2FP
Total	32,1 [402]	40,8 [223]	28,3 [219]	20,7 [92]
AUT	40,2 [214]	46,0 [111]	32,6 [135]	32,7 [55]
MXT	23,2 [108]	39,6 [48]	22,8 [57]	0,0 [17]
IMM	22,5 [80]	32,8 [64]	18,5 [27]	5,0 [20]

c) Segons la L1.

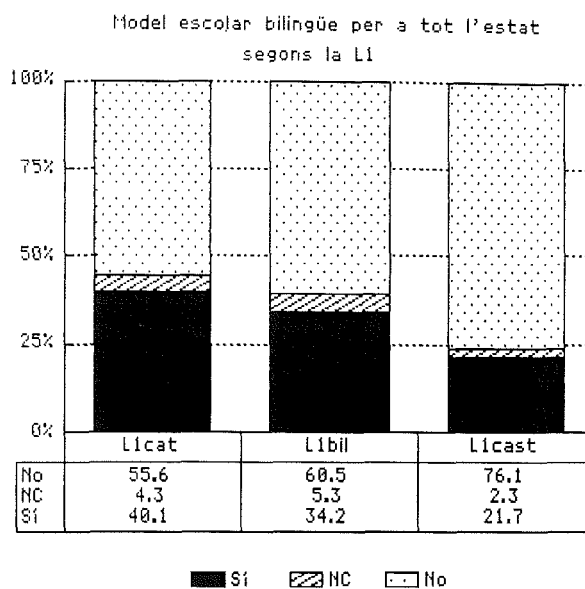
La llengua primera dels alumnes presenta una forta relació amb l'opció triada en aquesta pregunta. Tenint en compte únicament els alumnes de les opcions de L1 més nombroses (*català*, *castellà* i *català i castellà*), els valors són els representats en el gràfic († T.1216).

L'opció més escollida continua essent la d'oposició a la proposta formulada. Així i tot entre els alumnes de L1cat l'acord és molt més alt que entre els alumnes de L1cast. Els alumnes bilingües se situen enmig dels altres dos grups.

188. Entre els claudàtors hi ha el nombre d'alumnes amb les característiques que la fila i la columna indiquen. El percentatge fa referència a la proporció d'aquests alumnes que han contestat «Sí» a la pregunta.

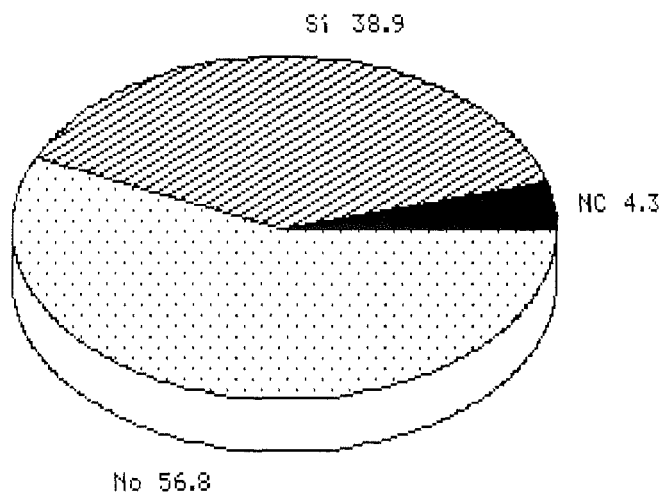
9. Opinions sobre la normalització lingüística

Comparant els valors que hem vist fins ara podem adonar-nos que el resultat global dels alumnes del grup AUT i dels alumnes L1cat són gairebé equivalents (38% i 40%, respectivament) i això mateix passa amb els valors del grup IMM i dels alumnes de L1cast (23% i 21%); les diferències que hi ha, de dos punts, com quasi sempre, tendeixen a fer més oposats els grups quan es comparen per la L1 que no quan es comparen per l'origen familiar.

9.3.2. Oficialitat única del català a Mallorca.

A la pregunta anterior, la proposta que es feia no afectava directament els alumnes, perquè no significava cap canvi de legislació en el seu territori, sinó en el territori en què la llengua castellana és la pròpia. En canvi ara la pregunta és sobre un

fet que afecta el territori en què viuen: la declaració de la llengua pròpia d'aquest territori com a llengua oficial única. Per tant implica majoritàriament, per a uns alumnes, l'oficialització en exclusiva de la seva llengua i per a uns altres, la pèrdua de l'oficialitat de la seva.

En aquest cas hi ha, en tot el conjunt de la mostra, més acceptació de la proposta que no en la pregunta anterior (apro-

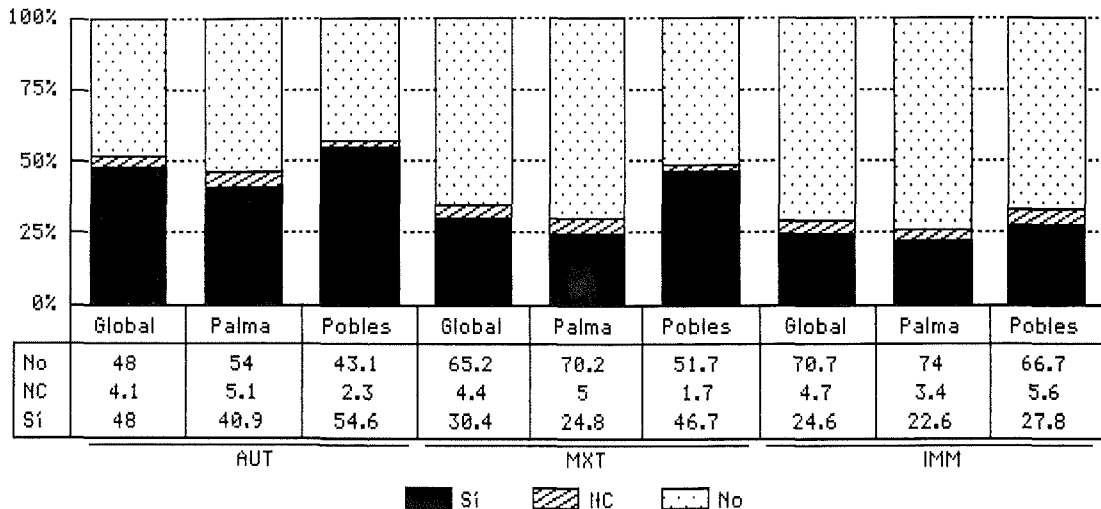
III. Actituds i representacions

ximadament és 10 punts superior), com ja hem vist abans (↑ T.1203).

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Com ha passat en moltes altres ocasions, la distribució d'aquest valors pels diferents grups d'origen familiar no són iguals, tal com mostra el gràfic:

Acord amb l'oficialitat única del català a Mallorca
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
 (↑ T.1218)

És clar que la proposta rep un suport major dels alumnes d'origen autòcton i dels de procedència mixta. L'augment, en relació amb la pregunta anterior, també és superior en el grup AUT (9 punts) al dels altres dos (6 punts i 1 punt, respectivament). D'altra banda, en el grup AUT, partidaris i contraris de l'oficialitat única del català estan igualats, mentre que en els grups MXT i IMM estan en una proporció aproximada d'1 a 2 i d'1 a 3, respectivament.

En aquest cas, hi ha un ventall més ampli d'alumnes autòctons amb voluntat de canviar la situació actual. En la distribució dels alumnes d'aquests grups entre Palma i pobles se segueix la mateixa tendència que hem vist fins ara.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

En primer lloc, les opinions dels alumnes del grup IMM de Palma i de pobles s'aproximen molt més entre elles i deixa de ser clarament significativa la diferència que hi ha, encara que es mantengui una major opinió favorable al català entre els alumnes dels pobles. Així i tot, entre els immigrants de segona generació que viuen a pobles és l'únic cas en què l'acord amb aquesta afirmació té menys acceptació que el de fer extensiu el bilingüisme escolar a la resta de l'estat.

En els altres dos grups sembla que continuen estant relacionades les variables lloc de residència i opinió respecte a aquesta pregunta. El grup AUT de pobles és l'únic on l'opció favorable a l'oficialització exclusiva del català supera la que n'és contrària, i ho fa amb més d'11 punts.

En tots els casos, també, en els grups de pobles hi ha, proporcionalment, més alumnes que estan a favor de l'opció d'oficialitat única del català que en els de Palma, com ja hem dit. Aquesta diferència igualment es manifesta en el fet que tots els grups de pobles superen, en actitud positiva, els de Palma amb un progenitor català més.

b) Segons el curs i la L1.

La resposta que es dona a aquesta qüestió segueix una distribució per cursos semblant a la de la pregunta anterior. En tots els cursos enquestats hi ha, també, un augment de l'opinió favorable, principalment destacable entre els alumnes de COU, que ara són els segons més favorables.

La mateixa distribució entre els diferents cursos es manté si els analitzam a partir dels diferents grups de procedència familiar, encara que en algun d'aquests subgrups es manté la mateixa proporció de respostes favorables que en la pregunta anterior.

III. Actituds i representacions

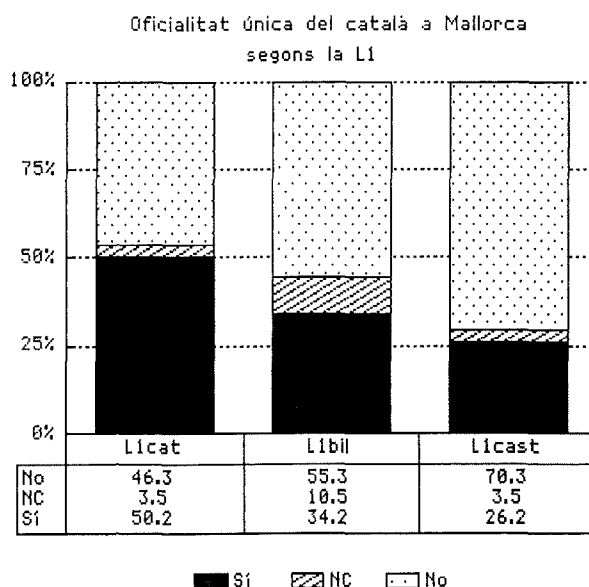
OFICIALITAT ÚNICA DEL CATALÀ A MALLORCA. SEGONS EL CURS († T.1225-1228).

	1BUP	1FP	COU	2/2FP
Total	36,8 [402]	49,3 [223]	39,3 [219]	21,7 [92]
AUT	46,7 [214]	58,6 [111]	47,4 [135]	32,7 [55]
MXT	27,8 [108]	45,8 [48]	29,8 [57]	5,9 [17]
IMM	22,5 [80]	35,9 [64]	18,5 [27]	5,0 [20]

Un fet a tenir en compte és que el grup IMM és en l'únic en què no hi ha augment, o aquest és molt petit, de l'opinió favorable a la pregunta formulada. L'explicació pot ser, precisament, que és el grup amb més proporció de Llicast i, en aquest cas, es tracta de reduir en el territori on viuen la importància d'aquesta seva primera llengua.

Això queda corroborat en el gràfic que distribueix els valors a partir de la L1.

Entre els de Llicat la resposta afirmativa supera la meitat dels alumnes i es col·loca molt a prop dels valors que globalment té el grup AUT. Això mateix passa amb els de Llicast que se situen en un valor molt semblant als del grup MXT i IMM († T.1229).

9.4. EL MANTENIMENT SOCIAL DE LA LLENGUA.

El manteniment d'una llengua només es garanteix per l'ús en les relacions socials no institucionalitzades; els tractaments

9. Opinions sobre la normalització lingüística

oficials i la resta d'usos esdevenen secundaris i només tenen importància en tant que, segons el sentit en què actuen, poden afavorir-ne l'extensió o la substitució.

D'altra banda, en situacions de conflicte lingüístic, la llengua que té garantida la supervivència és la que pot generalitzar-se a tots els sectors lingüístics. En el nostre cas, la llengua catalana no assoleix aquest nivell i el castellà, sí. És necessari, per tant, que el català aconseguixi aquesta generalització si se'n vol assegurar la continuïtat.

En aquest cas la majoria dels joves enquestats consideren que seria bo que a Mallorca tothom parlàs en català, i pràcticament tots creuen convenient que se'n conservi l'ús.

EL MANTENIMENT SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA († T.1231-1232)

	NC	Sí	No
NG. Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català	5,5	69	25,5
PLM. És bo que a Mallorca es conservi el català	4,5	90,9	4,6

En aquesta taula queda palès que hi ha un suport general considerable al fet de voler mantenir l'ús del català a Mallorca.

9.4.1. La generalització de l'ús de la llengua catalana.

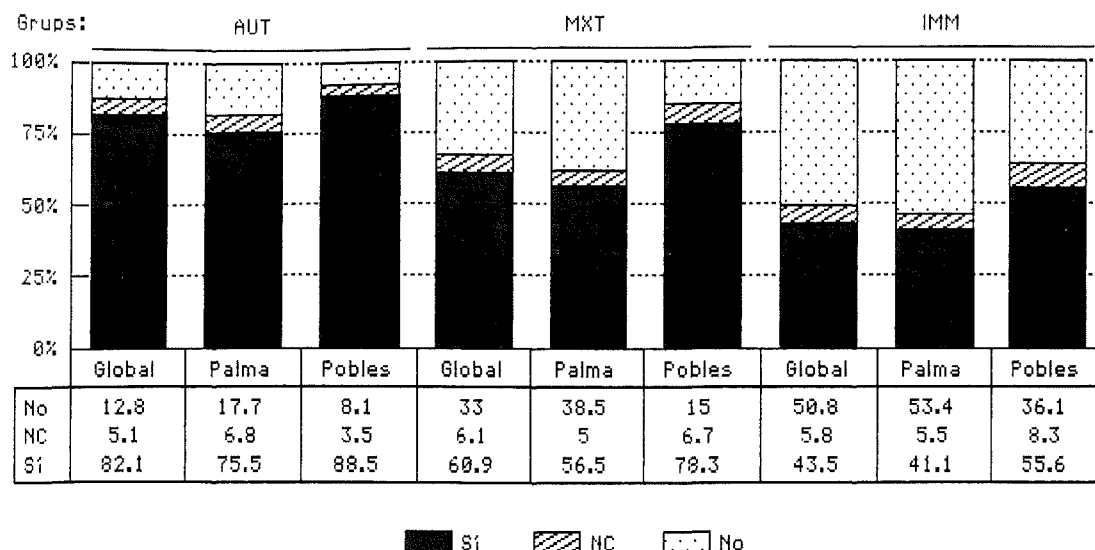
a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Les variables grup d'origen familiar i lloc de residència són decisives sobre el nivell de resposta positiva a la bondat de l'expansió de la llengua catalana a tota la societat mallorquina.

Les diferències entre les respostes dels diferents grups és prou clara. El grup amb més component autòcton (AUT) està molt majoritàriament d'acord amb la generalització de l'ús del català mentre que en el grup de procedència immigrant la tendència majoritària, encara que només sigui amb 7 punts de diferència, és la d'oposar-s'hi. Els valors del grup de procedència mixta se situen entre els dels altres dos.

III. Actituds i representacions

Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.1233)

Les diferències d'actitud entre els alumnes amb residència a Palma o a pobles es mantenen en el mateix sentit, encara que, en algun cas, no són tan clares com en altres ocasions. Els residents de pobles en tots els casos són més favorables a la generalització de l'ús de la llengua catalana.

Els grups de pobles amb un o dos progenitors d'origen no autòcton, com hem vist que passa sovint, s'igualen, o superen, en la proporció de respostes positives als grups de Palma amb un progenitor autòcton més. D'altra banda podem veure que, en tots els agrupaments fets, la resposta majoritària és l'afirmativa, excepte en el grup de fills d'immigrants amb residència a Palma.

b) Segons el curs.

La distribució per cursos d'aquests valors dóna un major acord amb la generalització de l'ús de la llengua catalana entre els alumnes de COU, seguits dels de 1BUP, tot i que no hi ha grans distàncies entre els diferents cursos i, a més, en tots els casos la resposta majoritària es l'afirmativa (↑ T.1234).

9. Opinions sobre la normalització lingüística

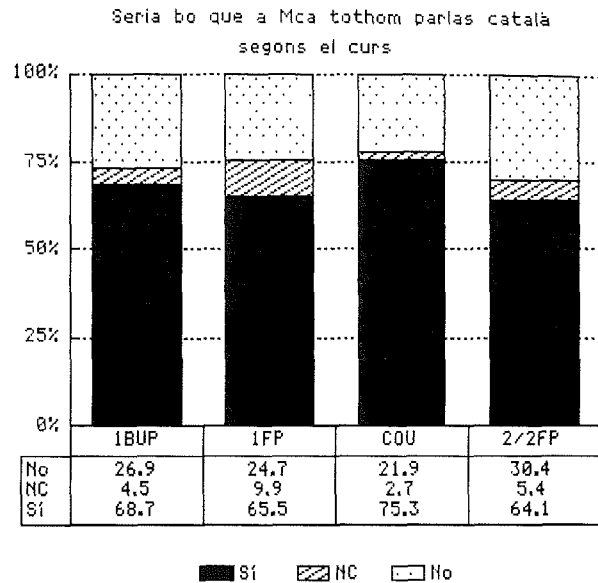
Les diferències dels valors de les respostes en els diferents cursos sembla que indiquen que els alumnes de COU són els més partidaris de la generalització de l'ús del català; però la poca diferència (la màxima és d'11 punts), i el fet que la distribució dels grups de procedència familiar per cursos no és regular, ens fa suposar que també pot pesar aquest condicionant en les diferències; cosa que s'evidencia quan fem la comparació entre cursos a partir dels grups de procedència familiar, ja que no es manté en primer lloc el grup de COU en tots els casos, tot i que ara alguns dels subgrups tractats són massa reduïts per poder generalitzar-ne els resultats (↑ T.1242-1245).

En resum, hem de dir que, en aquesta pregunta, sembla que el nivell que cursen els alumnes no hi està relacionat o, com a mínim, no hi està de forma prou clara.

c) Segons la L1.

A tots els grups¹⁸⁹ de L1 la resposta majoritària és la favorable a la generalització social de la llengua catalana; així i tot, les diferències entre un i altre grup són importants.

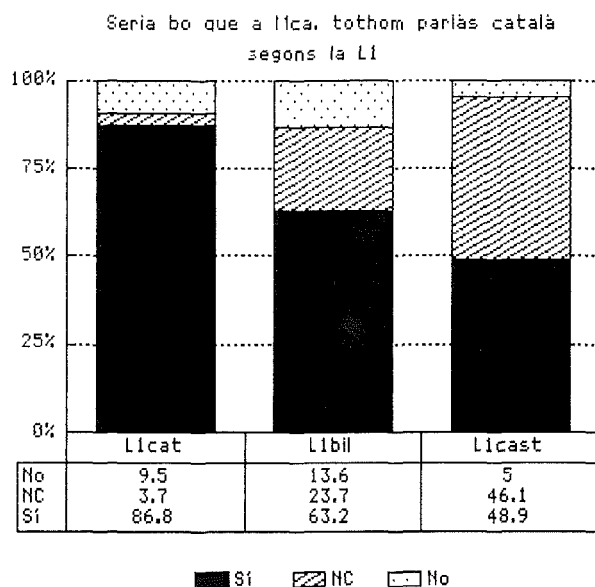
La gran majoria dels alumnes que tenen el català com a L1 són partidaris de l'expansió de l'ús de la llengua catalana, mentre que també ho són majoritàriament els que hi tenen el castellà. Aquest fet ens mostra, com ja hem dit en altres parts d'aquest

189. Només tenim en compte els grups «català», «castellà» i «català i castellà», que representen el 98,18% del total de la mostra.

III. Actituds i representacions

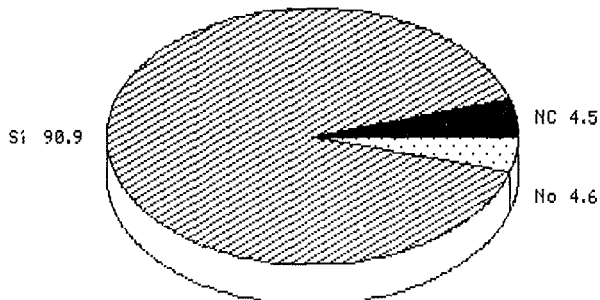
treball, que la voluntat a favor de la llengua catalana és més elevada que el que se'n desprèn de la pràctica. El grup que es declara bilingüe se situa entremig dels altres dos (en aquest cas hem de destacar l'alt percentatge d'alumnes que no contesten; però ser un grup quantitativament reduït amorteix la importància d'aquest fet).

9.4.2. La conservació de la llengua catalana a Mallorca.

Com hem vist al començament d'aquest capítol, pràcticament la totalitat dels alumnes valora positivament que, a Mallorca, es procuri conservar l'ús de la llengua catalana (↑ T.1232).

Aquest alt percentatge es manté, en tots els casos, superior al 82%, indistintament de quin sigui el grup d'alumnes en què analitzam aquesta resposta, encara que hi hagi algunes diferències apreciables entre uns i altres.

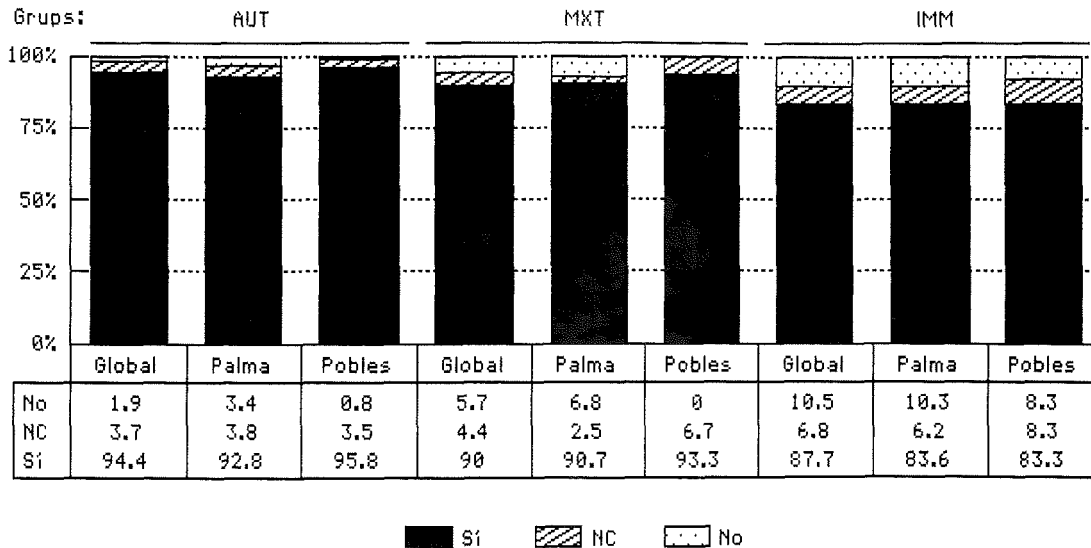
9. Opinions sobre la normalització lingüística

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

La diferència d'origen familiar és una de les variables que condiciona el valor que globalment adquireix aquesta opinió.

En el grup de fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT) pràcticament la totalitat dels alumnes es manifesta favorable a la conservació de la llengua catalana a Mallorca i únicament poc més del 10% dels fills d'immigrants (IMM) s'hi mostren contraris.

És bo que a Mallorca es conservi el català
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
 (↑ T.1247)

La residència a Palma o a pobles condiciona la resposta però no d'una manera tan clara com en altres ocasions, pel fet que ara una de les respostes concentra gairebé tots els alumnes.

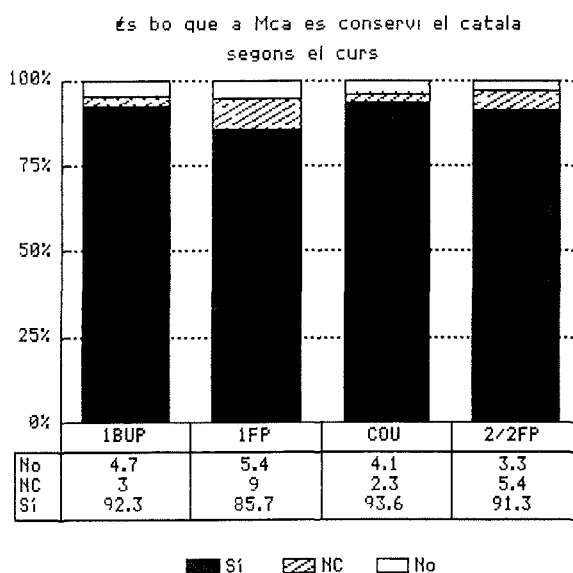
Malgrat que en tots els casos els que viuen a pobles tenen una resposta més positiva (o menys negativa en el cas dels fills dels immigrants de segona generació) les diferències que es produeixen a partir del lloc de residència són inapreciables i no es pot dir, en cap cas (excepte, tal volta, entre els fills de matrimonis mixtos, que els de pobles no hi donen cap resposta contrària) que ambdues variables estiguin relacionades.

III. Actituds i representacions

b) Segons el curs.

Tenint en compte el curs en què estan matriculats els alumnes, les diferències tornen a ser molt petites (els extrems estan distanciat en menys de 7 punts) i, una altra vegada, entre els alumnes de COU és on podem trobar una proporció més elevada de respostes favorables (↑ T.1248).

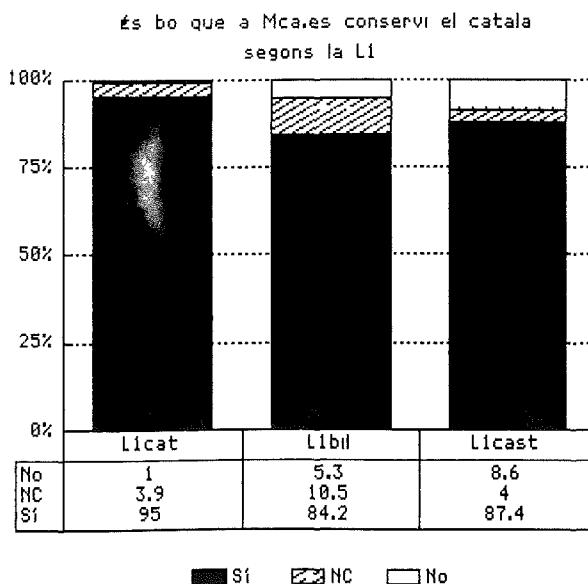
Sens dubte la distribució irregular dels alumnes segons la procedència familiar en els distints cursos, com passava en la pregunta anterior, provoca part de les desviacions que es poden observar. Si l'anàlisi per cursos la fem dins de cada grup, el resultat que ens dona és que no hi ha relació entre la variable curs i la resposta que donen a la pregunta que ara analitzam; i, a més, en algun cas, COU deixa de ser el curs en què hi ha més respostes favorables (↑ T.1256-1259).

c) Segons la L1.

La mateixa anàlisi a partir de la L1 dels alumnes ens mostra també que la variació que es produeix entre els distints grups és petita, tot i que significativa (↑ T.1249).

Només un 1% d'alumnes de L1cat són contraris al manteniment de la llengua catalana a Mallorca. En els altres dos

9. Opinions sobre la normalització lingüística

grups lingüístics aquesta proporció és més elevada, però en cap no arriba al 10%. En aquest cas, la residència a pobles o a Palma no afecta la distribució de valors, excepte entre els bilingües que, en els pobles, tenen més tendència a donar una resposta afirmativa¹⁹⁰.

9.5. CONCLUSIONS

Tots els sectors d'alumnes de la mostra coincideixen a l'hora de valorar els principals factors que actuen en el procés de normalització lingüística: l'escola, els mitjans de comunicació i la família, són, amb molta diferència, els més citats. Dos d'aquests factors (la família i l'escola) també apareixen com els àmbits on pràcticament la totalitat dels enquestats han après a parlar el català i on millor han après aquesta llengua¹⁹¹. De tota manera, en l'aproximació a la forma d'aprenentatge, globalment sempre la família apareixia per davant l'escola i ara passa al revés; cal entendre, per tant, que amb el terme normalització lingüística abracen més que la simple extensió del coneixement.

A més, dos d'aquests factors (l'escola i els mitjans de comunicació), juntament amb l'administració pública, sempre solen esmentar-se en tractar dels àmbits en què cal fer avançar la normalització lingüística. Cal tenir en compte que, per exemple, a la televisió, tal com hem vist en un altre capítol (4.9), hi donen molt poca importància com a mitjà d'aprenentatge i, en canvi, gairebé en tots els grups els mitjans de comunicació com a factors de normalització estan per davant la família.

190. Els alumnes de L1cat de Palma donen el 94% de respostes afirmatives, els de pobles el 95,8%. Els de L1cast el 88% i el 87,3%, respectivament. Els de L1bil el 86,4% i el 92,9%. (↑ T.1261-1263)

191. v. capítol 4.4

III. Actituds i representacions

A part d'aquesta coincidència general, entre els fills de matrimonis autòctons (i també, si s'analitza des de la L1, entre els catalanoparlants) hi ha una major presència de la família com el factor més important. En canvi, en els altres dos grups d'origen familiar (i entre els castellanoparlants) no hi donen tanta d'importància, tot i que conserva el tercer lloc. A més, entre els que són caracteritzables com a més pròxims a l'ús del català hi ha una major concentració de parers al voltant d'aquests tres factors; en canvi entre els que en són més allunyats, n'hi ha una major dispersió.

Amb relació als cursos, els alumnes de COU tornen a tenir un comportament diferenciat al de la resta de joves, que té més a veure amb la reflexió sobre la realitat que no amb l'ús. El fet que donin una major importància relativa a l'entorn extrafamiliar (escola, mitjans de comunicació i institucions polítiques), suposam que pot explicar-se, en part, per la major capacitat analítica que deuen tenir i també pel currículum escolar.

En línies generals podem afirmar que els joves donen importància, amb relació a la normalització lingüística, als mateixos factors que la majoria de la població.

Amb relació al paper de l'escola en la normalització lingüística, prop de dues terceres parts de l'alumnat consideren que l'escola ha d'assegurar l'aprenentatge de més d'una llengua. Això implica la creença que l'escola monolingüe no és satisfactòria per a la nostra societat. A més, l'altre terç, els que només citen una llengua, es divideix, quasi per la meitat, en dos sectors oposats: un, lleugerament majoritari, que diu que la llengua a assegurar per l'escola ha de ser el català; i l'altre que creu que ha de ser el castellà.

L'opció dominant de combinació de més d'una llengua és la que inclou el català, el castellà i l'anglès; la mateixa que, teòricament, impulsa l'administració autonòmica.

En aquest sentit sembla que els alumnes de Mallorca, independentment de quina és la llengua que consideren com a L1 pròpia,

9. Opinions sobre la normalització lingüística

es decanten per solucions plurilingües, que inclouen les dues llengües oficials. Així i tot, hi ha tendència, dins cada grup lingüístic, a donar major presència de la solució monolingüe a favor de la seva llengua i llevar-ne a l'altra llengua oficial. Cal afegir, però, que aquesta tendència de lleialtat a la pròpia llengua és més arrelada entre els de Llicast que entre els de Llicat, en contra, per tant, del que de vegades es diu amb relació als nacionalismes defensius i als nacionalismes d'estat. La inèrcia a persistir en el manteniment de la situació heretada és probablement un dels factors que ho poden explicar. Això mateix succeeix quant al lloc de residència i als grups de procedència familiar (cal fixar-se que un terç dels fills d'immigrants es mostra partidari que l'escola només asseguri l'aprenentatge del castellà, la qual cosa diu poc a favor de la necessitat d'integració que tenen).

En aquests valors podem veure que la maduresa, que se suposa que atorga una major edat i uns majors coneixements, dels alumnes de COU i de 2/2FP es manifesta en la voluntat d'afavorir l'aprenentatge de diverses llengües a l'escola (el model que actualment es proposa des d'instàncies polítiques i que es du, amb més desencert que encert, a la pràctica). Mentrestant els alumnes dels primers cursos es defineixen més a favor de solucions monolingües, probablement més allunyades del que és possible en escoles de comunitats com la nostra.

En fer referència a quina ha de ser la llengua vehicular de l'escola, continua havent-hi globalment una opinió favorable a la presència de les dues llengües oficials (50,6%). La resta de l'alumnat és majoritàriament partidari que sigui la llengua catalana (29,2%) i només el 10% es declara partidari que sigui el castellà. En aquest cas es produeix una gran discrepància entre l'opinió dels alumnes i la realitat, ja que, actualment,

III. Actituds i representacions

només prop del 30% de la població escolar rep ensenyament en català, majoritàriament de forma parcial¹⁹².

En els grups d'origen o de residència més catalanitzats l'opció a favor de l'ús del català augmenta i es converteix, en alguns casos, en majoritària; en canvi, els valors més alts que assoleix l'opció favorable al castellà com a llengua vehicular única només arriba al 20% entre els castellanoparlants.

La majoria d'alumnes no estan d'acord amb les propostes d'igualitarisme lingüístic que hi ha al qüestionari. La resposta negativa a l'**expansió del bilingüisme escolar** a territori castellà és superior a la negativa d'**oficialitzar el monolingüisme català a Mallorca**.

Segons l'origen, més català o menys, de les famílies en varia el grau de disconformitat, que disminueix en les que tenen més components catalans. També hi ha un increment d'opinió favorable a les respostes si la residència dels enquestats és als pobles, la qual es fa majoritària si, a part de viure-hi, els seus progenitors han nascut a territori català. En la primera pregunta, el lloc de residència sembla més determinant que el tipus de família.

Els alumnes fills d'immigrants i els de Llicast són els que fan variar menys la diferència d'acord i desacord entre la primera i la segona proposta i, en tots dos casos, en són clarament contraris. La raó pot ser deguda al fet que es tracta, en la segona, de retirar la consideració d'oficial a la seva llengua.

A pesar d'aquestes opinions contràries a fer canvis importants en la legislació lingüística, la majoria d'alumnes creuen positiu que tots els mallorquins parlin la llengua catalana, sigui quin sigui l'origen familiar i el lloc de residència dels que contesten, encara que els grups que generalment s'han anat

192. v. Martínez (1995: 14)

9. Opinions sobre la normalització lingüística

mostrant més favorables a la llengua catalana reafirmen aquesta tendència.

En els resultats s'ha de valorar, principalment pel que fa al grup IMM, que hi ha una voluntat teòrica major de catalanització del que realment es dona, o permet la pràctica. És important destacar que la meitat dels fills escolaritzats dels immigrants és partidària que tothom a Mallorca parli en la llengua pròpia d'aquest territori i, per tant, en aquesta voluntat s'inclouen unes accions que els afecten a ells.

En conseqüència, la necessitat de conservar l'ús de la llengua catalana és acceptada per pràcticament tota la població i les diferents variables estudiades influeixen molt poc en la proporció de respostes positives.

Sembla clar, per tant, que la gran majoria de joves enquestats està d'acord en la conveniència que l'ús social del català es mantengui a Mallorca.

10. LA IDENTITAT DELS ALUMNES I DE LA LLENGUA DE MALLORCA.

10.1. AUTOIDENTIFICACIÓ

L'ús de determinats gentilicis, en una situació com la de les Illes Balears, no és totalment neutre, sinó que moltes de vegades suposa un determinat intent d'identificació més o menys ideològica, encara que pugui ser inconscient. La importància de la llengua que parla pot ser fonamental, en la constitució i en la preservació de la identitat de l'individu. Moltes de vegades es defineix a ell mateix i defineix els altres com a parlants d'una o altra llengua i, en ocasions, una modificació de la pràctica lingüística comporta una modificació de la consciència individual (Kremnitz 1993: 99).

En aquest sentit, ha estat tradicional a Mallorca relacionar l'adjectiu "mallorquí/mallorquina" amb el fet d'haver nascut a l'illa però, alhora, amb la condició de ser també catalanoparlant. Els immigrants castellanoparlants i els seus fills, sobretot si han continuat sense parlar català, han estat identificats

III. Actituds i representacions

com a «forasters» o «peninsulars», tot i els intents que de vegades hi ha hagut de difondre la idea que és mallorquí tot aquell que ha nascut a Mallorca o que hi viu o treballa.

De fet però, la realitat és que als nascuts a l'illa avui se'ls ofereix un ampli ventall de gentilicis per poder triar; de vegades s'escullen amb relació a la realitat a què es volen oposar (a Toledo, probablement els mallorquins es definiran com a tals, però a Londres, molts dirien que són espanyols; determinats sectors quan hagin de definir-se, sobretot si és des d'un punt de vista cultural, diran que són catalans; etc.).

Els joves enquestats, a l'hora de definir-se (en les circumstàncies en què férem l'enquesta) majoritàriament només se centraren en dues possibilitats: «mallorquí/ina» (63,5%), «espanyol/a» (13,5%); cap altra no assolí el 7% (↑ T.1264). Així i tot, 38 alumnes (4,1%) donaren dues o més respostes. En aquestes respostes queda clar, per tant, que una opció és àmpliament majoritària, la que fa referència a l'àmbit geogràfic, i, de la resta, l'única que té una valor significatiu és «espanyol/a», que parteix de la realitat administrativo-estatal (o "nacional")¹⁹³.

Com que entre les propostes n'hi ha que, per als nostres objectius, són duplicitats innecessàries hem optat per agrupar-les d'acord amb un tret que, pensam, les distingeix, i que anomenarem [+ mall]. Les opcions «balear», «català» i «mallorquí» (que identifiquem amb [+ mall]) tenen en comú una relació primera més elevada amb la particularitat geogràfica/cultural i també amb la

193. De 6 respostes proposades (*Andalús/usa; Balear; Castellà/ana; Català/ana; Espanyol/a; Mallorquí/ina*) i una de lliure (pregunta IA del qüestionari), n'havien d'escollir només una, tot i que segurament usen més d'un gentilic segons la situació, per saber amb quina s'identificaven més còmodament.

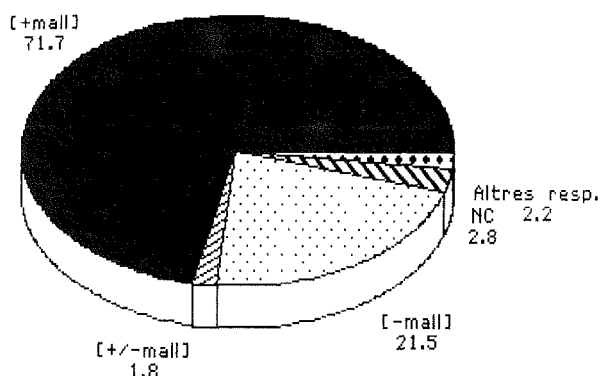
Les respostes, que van ordenades alfabèticament, obeeixen a raons lògiques. La primera (*andalús/usa*) perquè el major nombre d'immigrants de Mallorca procedeixen d'Andalusia (IBAE 1989); *balear*, es correspon amb l'adjectiu que s'aplica al conjunt de la comunitat autònoma; *castellà/ana*, fa més referència a la identitat lingüística dels castellanoparlants; *català/ana* és paral·lela a l'anterior però envers aquesta llengua a més també de ser identificació nacional per a alguns; *espanyol/a* per identificació administrativa (i nacional, per a molts); *mallorquí/ina*, seria la geogràfica per a tots i la nacional per a alguns.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

llengua catalana que no «espanyol», «castellà» i «andalús», que identifiquem amb [- mall]¹⁹⁴.

Més de dos terços dels alumnes, segons diuen, se senten més còmodes aplicant-se gentilicis que fan referència a l'especificitat dels trets diferencials de Mallorca. En canvi, els que s'autodefineixen amb un gentilici que en cap cas no engloba les Illes

(«andalús»), amb l'estatal («espanyol») o amb un més aviat lligat amb una identificació lingüística («castellà»), són només una cinquena part. La resta d'opcions són molt reduïdes († T.1265).

10.1.1. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

L'origen familiar marca clarament la tria de gentilici. Quan alguns dels progenitors ha nascut a l'àrea catalana, els alumnes diuen sentir-se més còmodes aplicant-se gentilicis [+ mall]. Si ho són tots dos (alumnes del grup AUT), la proporció dels que trien aquestes opcions en relació al que trien les [- mall] és de 7 a 1; en canvi, quan només ho és un (MXT), aquesta mateixa proporció passa a ser de 5 a 2.

Entre els immigrants de segona generació (IMM) els gentilicis més freqüents són els que definim com a [- mall], tot i que només en una proporció aproximada de 5 a 4.

Per tant, l'origen dels pares (convé tenir present que tots els alumnes han nascut als Països Catalans; molt majoritàriament a Mallorca), influeix sobre l'autoidentificació dels fills; el

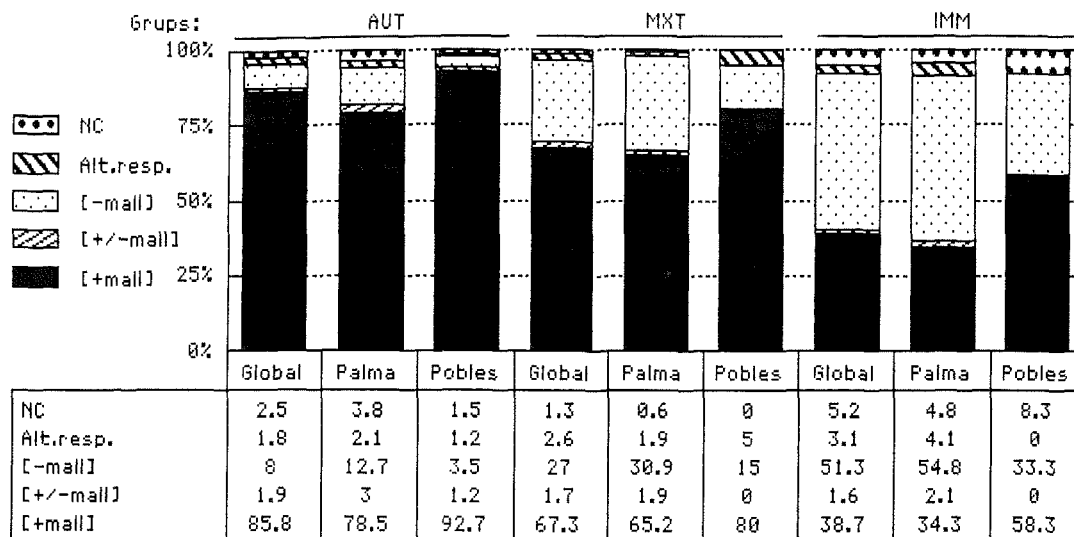
194. Les dobles respostes que donaven un identificatiu de cada costat («mallorquí i espanyol», per exemple), 17 en total, les marquem amb [± mall], si els donaven del mateix sentit («català i mallorquí», per exemple) els assignem el tret corresponent.

III. Actituds i representacions

gentilici, per a una bona part d'ells, és més que una relació de naixença amb un territori.

Autoidentificació

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1266)

Però no sols és amb l'origen familiar que hi ha relació, sinó que el lloc de residència sembla també determinant. Entre els que viuen a Palma n'hi ha menys que als pobles que se sentin més còmodes utilitzant gentilicis [+ mall], siguin del grup d'origen que siguin; encara que aquesta opció sempre és la majoritària, excepte entre els fills dels immigrants que viuen a Palma, que és 20 punts inferior als que diuen sentir-se millor usant els noms [- mall].

En tots els casos, els que viuen a pobles, com ja ha passat en altres situacions, donen les respostes amb una distribució molt semblant a les dels de Palma amb un progenitor autòcton més.

És de notar també que els [± mall] són bàsicament tots de Palma.

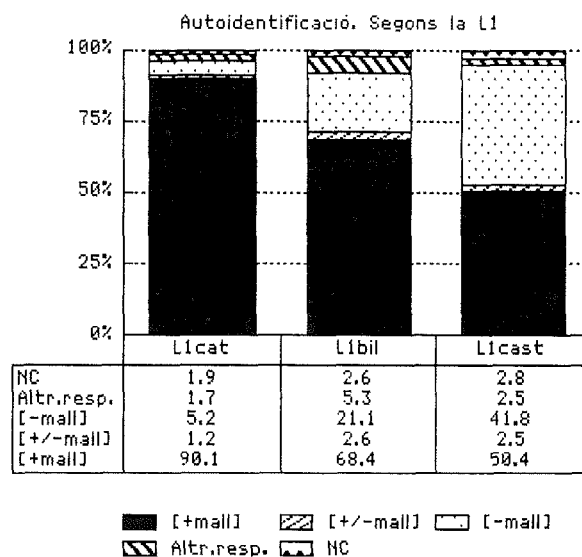
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

10.1.2. Segons la L1.

Amb independència de la L1 que tinguin, la majoria d'alumnes prefereixen autodefinir-se en primer lloc amb gentilicis [+ mall]. Així i tot, entre els catalanoparlants les proporcions són de 18 a 1, mentre que entre els castellanoparlants la diferència és només de 10 punts (↑ T.1267).

En les dades queda evidenciat, per tant, que tenir el català com a L1 implica una major identificació amb els gentilicis [+ mall]; en canvi els castellanoparlants es distribueixen en dos grups, pràcticament idèntics. Els alumnes bilingües se situen enmig dels dos altres grups, més a prop dels castellanoparlants que dels catalanoparlants.

Però la L1 no és, lògicament, l'única variable que hi intervé. La múltiple relació entre grup d'origen familiar, lloc de residència i L1, que hem vist en altres parts d'aquest treball, aquí també es manté. Així, siguin de la llengua que siguin, els que viuen als pobles s'identifiquen més fàcilment amb els gentilicis [+ mall]; la diferència és sobretot considerable entre els alumnes de L1cast.

IDENTITAT DELS ALUMNES. SEGONS LA L1 I EL LLOC DE RESIDÈNCIA (↑ T.1272-1274)

	L1cat		L1cast	
	Palma	Pobles	Palma	Pobles
[+ mall]	86,4	93	48,3	65,5
[- mall]	7,6	3,2	43,4	29,1

Segons quina procedència familiar tenen els castellanoparlants també varia de manera significativa el grau d'identificació preferent amb gentilicis [+ mall]. En canvi, la variació

III. Actituds i representacions

entre els alumnes catalanoparlants és pràcticament insignificant.

IDENTITAT DELS ALUMNES. SEGONS LA Ll I EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR († T.1275-1276)

	Llcat			Llcast		
	AUT	MXT	IMM	AUT	MXT	IMM
[+ mall]	90,3	88,9	85,7	66,2	58,7	36,7
[- mall]	4,5	9,3	14,3	24,7	36,4	53,7

Entre els catalanoparlants, la resta de factors que analitzam aquí no modifiquen gaire la tria del gentilici, en canvi entre els castellanoparlants tenen una incidència molt més clara.

És evident, per tant, que l'elecció del gentilici no només depèn de la llengua, tot i que sembla la variable més essencial, sinó que és el resultat de la intervenció, com a mínim, d'altres com l'origen geogràfic dels pares i el lloc de residència i, sens dubte, molts altres de tipus ideològic.

10.1.3. La identificació gentilícia i altres aspectes de tipus ideològic.

Si la tria del gentilici, com podem suposar, en bona part dels alumnes també ve condicionada per factors de tipus ideològic, aquests s'hauran de reflectir en altres parts de l'enquesta i sobretot, pensam, quan les preguntes fan referència a la visió que tenen de la realitat sociolingüística i quan se'ls demana l'opinió sobre mesures de tipus lingüístic a adoptar. Vegem-ho en el quadre següent¹⁹⁵:

195. Amb la finalitat d'evitar fins on fos possible la interferència d'altres variables, hem separat els alumnes que són de Llcast dels que són de Llcat. Entre aquests darrers l'opció [- mall] només és donada per 25 alumnes, per tant pot haver-hi casos en què les variacions siguin poc significatives.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

OPINIONS AMB RELACIÓ A LA LLENGUA CATALANA. SEGONS LA L1 I LA IDENTIFICACIÓ GENTILÍCIA († T.1277-1292)

	Llcat		Llcast	
	[+ mall]	[- mall]	[+ mall]	[- mall]
El català és útil	92,7	84,0	77,0	62,5
El català és útil per trobar feina	55,7	48,0	62,5	61,5
El català ha de ser llengua oficial única	52,3	40,0	32,5	18,7
El bilingüisme escolar ha d'afectar tot l'estat	40,6	40,0	27,0	15,1
Cada vegada hi ha més gent que parla el català	60,1	60,0	63,0	50,0
El català està avançant cap a la desaparició	19,7	32,0	16,0	28,3
Seria bo que a Mallorca tothom parlàs en català	89,7	72,0	62,0	34,9
És bo que es conservi el català a Mallorca	96,3	88,0	93,5	81,9

Entre els que s'assignen amb més facilitat un gentilici [+ mall], les respostes favorables al català solen ser més altes que entre els que se l'assignen [- mall], tant si són catalanoparlants com si són castellanoparlants¹⁹⁶. Entre els joves de Llcast la variació, excepte en el cas comentat en la nota, oscil·la entre els 12 i els 28 punts de diferència; en canvi entre els de Llcat, tot i que els valors són més alts sempre, l'oscil·lació és (excepte en els dos casos comentats en la nota anterior) entre 7 i 17 punts. Sembla clar per tant que, entre els castellanoparlants, les idees relatives a la llengua catalana estan més vinculades amb la ideologia del que ho estan entre els catalanoparlants.

196. Hi ha una excepció entre els castellanoparlants (donen un valor pràcticament idèntic a la utilitat del català per a aconseguir feina, ja hem vist en una altra part del treball que aquesta pregunta capgira el sentit normal de les respostes positives), i dues entre els catalanoparlants (també els donen un valor semblant, en aquest cas es tracta de l'expansió del bilingüisme escolar al territori castellanoparlant i en la percepció d'augment del nombre de gent que parla en català).

III. Actituds i representacions

10.1.4. La identificació gentilícia i l'ús de la llengua catalana.

En una situació de conflicte lingüístic sembla que, entre els que són capaços de parlar les dues llengües que estan en contacte, l'elecció d'una o altra pot venir motivada, entre altres raons, per plantejaments de base ideològica, d'interès d'identificar-se amb el grup dominant o de distanciar-se'n.

De la mateixa manera que hem vist que la preferència per triar un tipus de gentilici o l'altre té un reflex en la resta de respostes més clarament d'opinió, pensam que també pot reflectir-se d'alguna manera en la freqüència d'ús del català en situacions diverses.

Només com a il·lustració d'això que diem, hem seleccionat algunes les respostes de preguntes en què es fa referència a la llengua que usen en determinades situacions. Algunes d'aquestes són amb persones conegudes, d'una i altra llengua, i en altres casos són amb desconeguts que, en adreçar-s'hi, els alumnes no saben en quina llengua parlen.

USOS DEL CATALÀ. SEGONS LA L1 I LA IDENTIFICACIÓ GENTILÍCIA († T.1293-1313)

	Lícat		Lícast	
	[+ mall]	[- mall]	[+ mall]	[- mall]
Amb companys de classe castellanoparlants	17,2	4,0	0,0	0,0
Amb companys de classe catalanoparlants	86,9	76,0	21,5	10,2
Amb amics de barri/poble castellanoparlants	21,0	8,0	0,0	0,0
Amb amics de barri/poble catalanoparlants	91,2	76,0	23,7	7,8
Amb l'amic/amiga que més els agrada	66,7	40,0	2,0	1,8
Amb un castellanoparlant que entén el català	40,9	12,0	2,1	1,9
Amb un catalanoparlant que entén el castellà	93,7	80,0	32,8	16,7
Amb un/a dependent/a d'una botiga	67,7	32,0	10,5	1,8
Amb un/a guàrdia civil	39,9	28,0	3,0	0,6
Amb un/a cambrer/a	55,1	24,0	5,5	0,6
Amb un/a empleat/ada de l'ajuntament	80,7	68,0	23,5	7,2

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

Entre els de Llicast, l'ús del català és molt restringit i, si l'interlocutor és castellanoparlant, no hi ha diferències entre els alumnes que s'identifiquen amb un nom [+ mall] i els que ho fan amb un [- mall]. Les diferències més grans se situen amb els catalanoparlants, que arriben als 16 punts.

Els alumnes de Llicat que s'identifiquen amb [+ mall] utilitzen sempre més el català que els identificats com a [- mall]¹⁹⁷, amb qualsevol tipus d'interlocutor. Però, les diferències solen ser més àmplies quan aquest no s'ha identificat com a catalanoparlant.

Per tant, amb els dos grups de L1, les diferències principals s'estableixen quan l'interlocutor és de llengua diferent: els de Llicast [+ mall] canvien més de llengua quan parlen amb un catalanoparlant i els de Llicat diuen mantenir més la llengua amb castellanoparlants, que els d'identificador [- mall]. La mitjana de les diferències entre els de Llicast és de 6,9, mentre que entre els de Llicat és de 18,8.

En els usos, per tant, la ideologia sembla influir més entre els catalanoparlants; i en el terreny de les opinions, entre els castellanoparlants.

10.2. EL NOM DE LA LLENGUA

Un dels aspectes més importants a considerar en abordar qualsevol estudi lingüístic aplicat a Mallorca (i a totes les Illes) és el nom de la llengua. No tenir-lo en compte en treballs de sociolingüística, per exemple, pot suposar considerables desviacions en els resultats¹⁹⁸.

197. Cal tenir en compte que només són 25.

198. S'ha de tenir en compte que en enquestes que pretenguin recollir informació sobre la situació lingüística a les Illes Balears poden donar-se interpretacions molt errades per l'esbiaixament produït a causa de qüestionaris mal plantejats, com la de la Comissió de Sanitat del Consell Insular de Mallorca que resolva el problema de la llengua amb la pregunta «La denominación

III. Actituds i representacions

La tendència dels grups a autoconsiderar-se variats i complexos i, en canvi, a considerar els altres homogenis (Viladot 1993: 37), la qual ha de ser aplicable a les característiques lingüístiques, i, sobretot, les vicissituds històriques dels Països Catalans expliquen en gran part la situació que viuen actualment amb relació a la denominació de la llengua pròpia.

Les primeres denominacions localistes de la llengua catalana a les Illes documentades apareixen en el segle XV, però durant molt de temps no tenen voluntat secessionista i conviuen gairebé sempre amb denominacions o justificacions unitaristes (Riquer 1985: 447; Massot i Muntaner 1985: 14-19; Alomar-Moll 1993: 6-20).

A partir del segle XVIII, quan la llengua catalana comença a patir una creixent absència obligada de determinats àmbits i usos formals, tant escrits com orals, es prepara el terreny perquè apareguin prejudicis diversos (sobre l'origen i la unitat de la llengua, la seva capacitat funcional, etc.), que serà la base del ressò exagerat que, sobretot, a la postguerra, han tingut els atacs a la llengua fets pels sectors que han sabut rendibilitzar aquests prejudicis per entrebancar la normalització i impedir-ne el suport massiu de la població illenca. Durant aquest segle ha estat amb freqüència un tema que ha ocupat molt d'espai en la premsa, sobretot en moments de relativa llibertat política, en què les manifestacions públiques a favor de mesures per impulsar la normalització lingüística del país i els avanços en aquest sentit han provocat la reacció de les actituds centralistes presentades com a mallorquinisme anticatalà. La polèmica

que consideras más correcta del idioma de la Baleares es» i amb la possibilitat de respondre «Catalán» o «Mallorquín/Menorquín/Ibicenco (Balear)». En aquest mateix sentit, sens dubte, les respostes en el darrer padró d'habitants (1991) relatives a l'ús de la llengua tenen desviacions degudes al fet que les preguntes i les explicacions han estat formulades usant sempre el nom de *llengua catalana*; és possible que pel que fa a comprensió oral i escrita no hi hagi una desviació gaire gran, però pot ser-hi en la capacitat d'expressió, sobretot si es vol comparar amb la del 1986 (Melià 1993a).

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

entorn de la llengua sorgeix sobretot quan el català pot ocupar espais que fins aleshores eren reserva exclusiva del castellà. La remarca de les diferències entre el català que es parla a Mallorca i el del Principat té per objectiu, entre d'altres, evidenciar que els recursos lingüístics de tot tipus que s'hi elaboren no són útils a les Illes, i aleshores és quan més pot destacar la diferència de recursos entre el *mallorquí* (o el *balear*) i el castellà i, per tant, la diferència de prestigi entre les dues llengües¹⁹⁹

Les argumentacions, a favor i en contra de la unitat lingüística i del nom, es repeteixen des de començaments de segle i, en aquest camp, no s'ha avançat gaire ni en un cap ni en l'altre²⁰⁰. Així i tot, en els darrers temps han entrat en joc nous factors que poden alterar considerablement els termes de la polèmica.

Un dels arguments més emprats, i més efectius popularment, a favor del reconeixement de la unitat lingüística, al marge de la validesa científica que pugui tenir, és el de la intel·ligibilitat entre els parlars de les diverses variants (Moll 1978); i, segons Hudson (1981), la intel·ligibilitat és afavorida principalment per dos factors: la motivació i l'experiència. En conseqüència, la incorporació de la llengua catalana a l'escola, l'ús (encara reduït) en l'àmbit oficial i, principalment, l'arribada de fora de les Illes de les programacions dels mitjans de comunicació en llengua catalana, que provoquen l'*experiència* amb l'estàndard i amb altres varietats dialectals, han d'ajudar, sembla que necessàriament, a clarificar la vertadera dimensió de

199. Això també es veu al Quebec entre els dos *francesos* i l'anglès (Kremnitz 1993: 137).

200. En la presentació dels cursos de l'OCB de l'any 1978, Francesc de B. Moll fa una síntesi d'aquests arguments, posteriorment aquest text es va distribuir per les escoles. Però aquest tipus d'accions no tenen necessàriament una repercussió immediata, encara que serveixen per donar arguments als convençuts (Moll 1978).

III. Actituds i representacions

les coincidències i les diferències que hi ha entre les distintes formes de parlar la llengua catalana²⁰¹. De fet, si la integració en una sola comunitat depèn en gran part del contacte, de la interacció, també aquests factors són importantíssims en el manteniment d'aquesta comunitat.

Els joves que formen part de la mostra que analitzam, a diferència dels seus pares, han estat escolaritzats majoritàriament en un període en què el català formava part del currículum, per això pot ser interessant veure en quina situació es troba, entre ells, el tema del nom i de la identitat de la llengua que es parla a Mallorca²⁰². Malgrat tot, els canvis en aquest terreny sempre seran lents; la causa n'és que el problema ha esdevingut ja perjudici, i en aquests casos cada aparent confirmació del perjudici el reforça, mentre que les contradiccions solen passar gairebé sempre desapercebudes (Kremnitz 1993: 148). Ninyoles també assenyala la tendència a persistir que tenen les creences lingüístiques més vulgars i més conegudes després d'haver desaparegut el medi social que va suscitar-les (1982: 82-83)

201. Així i tot, el procés d'acceptació social no és tan ràpid com podria suposar-se ja que, segons Linton (1945: 130), la capacitat per veure la cultura de la pròpia societat en general, per valorar els seus patrons i apreciar tot el que comprenen, exigeix un determinat grau d'objectivitat que poques vegades s'assoleix. En aquest mateix sentit, caldria estudiar també quin efecte ha tingut l'ús d'*eufemismes* («la nostra llengua», «la llengua pròpia», «la llengua de les Balears», etc.) per denominar la llengua catalana. D'una banda és probable que hagi endarrerit l'acceptació i l'automatització de resposta del nom «català»; però, de l'altra, pot haver possibilitat fer arribar les dimensions reals de la llengua a sectors que, d'altra manera, haurien estat totalment reacis a qualsevol intent d'aproximació.

202. Les preguntes redactades específicament per recollir informació sobre aquest punt (NI, LE, IL, IL2), en el qüestionari no apareixen agrupades, sinó repartides al llarg dels set fulls de què consta. A més, s'han pogut aprofitar altres preguntes per aprofundir-ne l'anàlisi.

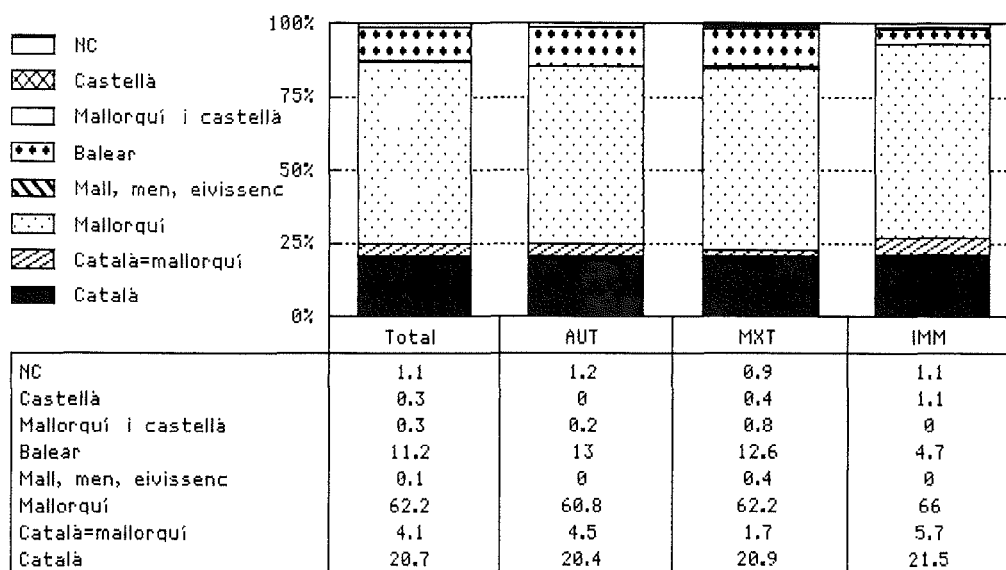
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

10.2.1. El nom i la identitat de la llengua segons l'origen familiar.

a) El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears.

La gran majoria d'alumnes considera que la llengua pròpia de les Illes Balears és només una i que és la mateixa a totes les illes²⁰³.

EL NOM DE LA LLENGUA PRÒPIA DE LES ILLES BALEARS
VALORS GLOBALS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1315)

És significatiu l'elevat nombre d'individus que donen "mallorquí" com a resposta de la llengua que és parla a les Bale-

203. Només tres alumnes donen dues llengües com a pròpies («castellà i mallorquí») i solament un dóna un nom diferenciat per a les tres illes més grans («Mallorquí, menorquí i eivissenc»)

III. Actituds i representacions

ars; nom que, abraçant les tres formes de parlar, no ha estat gaire usat popularment, sobretot des de les altres illes²⁰⁴.

També és igualment indicatiu el baix nombre de casos que donen per resposta *balear*, tot i que la formulació de la pregunta («*Quin nom té la llengua pròpia de les Illes Balears?*») sembla que ha d'haver afavorit aquesta solució per la tendència general a relacionar el nom geogràfic d'un territori i el nom de la llengua que s'hi parla²⁰⁵. Això prova el poc arrelament que té popularment el terme *balear*, com ja hem vist²⁰⁶.

L'aparició d'una resposta on indiquen que parlen el mallorquí, però matisen que és una variant de la llengua catalana²⁰⁷, pot fer-nos suposar que una part dels joves que han contestat «mallorquí», ho han fet en aquest mateix sentit.

204. De tota manera, en algun cas sí que ha estat així: Josep Tarongí, el 1822, parla de tres dialectes del català: barcelonès, valencià i mallorquí (Massot 1985: 69); Tomàs Forteza a *Observaciones sobre la lengua materna* (1886) també fa la mateixa divisió:

«no cabe negar que el tronco es la lengua catalana, y sus ramas el catalán, el mallorquín, el valenciano y el rossellonés; cada una de estas variedades es lengua, mas la lengua son todas ellas» (Massot 1985: 72).

En aquest mateix escrit Forteza continua referint-se a «mallorquí» per parlar implícitament de la llengua de totes les Balears. Pere d'A. Penya en un article publicat a *L'Ignorància* el 1892, quan encara defensava el mallorquí com a llengua diferent i superior al català explicita aquesta relació:

«Que el sollerich y el pollensí y s'ervisénch y el mahonés sian considerats com á dialectes de sa llengo mallorquina, res hi ha que dir per los molts de punts en contacte que tenen amb sa llengo mare; pero son massa pronunciades les diferencíes que mostra, comparada amb les de Castella y fins á un cert punt amb les de Valencia y Catalunya, per haver de ser considerada com á dialecte d'aquestes llengos» (Massot 1985: 190).

De tota manera no es torbarà gaire Penya a reconèixer el mallorquí com a part de la llengua catalana (Massot 1985: 164-198).

205. L'opció de posar «de les Illes Balears» i no «de Mallorca», era per evitar fins on fos possible la relació automàtica indret geogràfic-nom de llengua.

206. L'enquesta de la UIB també indica aquesta tendència a no usar el terme *balear*: només un 2% dels mallorquins catalanoparlants, en haver-se d'identificar, diuen que són *balears* (UIB-CIM 1986: 116)

207. O diuen que parlen català en la variant mallorquina.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

Si sumam les respostes «català» i «mallorquí, dialecte del català» / «català, variant mallorquina» (i altres respostes semblants), podem observar que el total d'alumnes que li donen el nom *català* (amb matisos per marcar la variant o sense) representen els següents tants per cent sobre el total²⁰⁸:

ANOMENEN CATALÀ LA LLENGUA PRÒPIA DE LES ILLES BALEARS. († T. 1316)

TOTAL (936)	AUT (515)	NXT (230)	IMM (191)
24,8	24,9	22.61	27.2

b) Identitat del *mallorquí*

Els valors experimenten un canvi de sentit molt important quan, en lloc de demanar que donin nom, se'ls sol·licita que defineixin l'abast de la llengua que es parla a Mallorca²⁰⁹.

La diferència entre el nombre d'alumnes que donen la resposta 2 («Una variant geogràfica de la llengua catalana»), d'aquesta pregunta, i el dels que donen «mallorquí» a la pregunta anterior, ens orienta sobre la proporció d'aquests darrers que, contestant «mallorquí», volien donar la informació que es conté a la resposta «català, variant mallorquina». És a dir, aproximadament el 75% contesta que el *mallorquí* és una variant del *cata-*

208. A l'estudi sobre els estudiants d'EGB de Mallorca (Vives 1991), quan contesten a la pregunta sobre «la llengua materna» aquest percentatge arriba al 30,9%. En aquest cas, però, el nom *llengua catalana* apareixia a les instruccions que acompanyaven el qüestionari; per tant, una part dels enquestats, potser, varen donar el nom condicionats. L'ús de «balear» només afecta l'1,3% dels enquestats.

209. En aquest cas es donen tres possibles respostes i es deixa l'opció, si qui contesta no hi veu reflectida la seva idea, de donar-ne una altra. La formulació de la pregunta és:

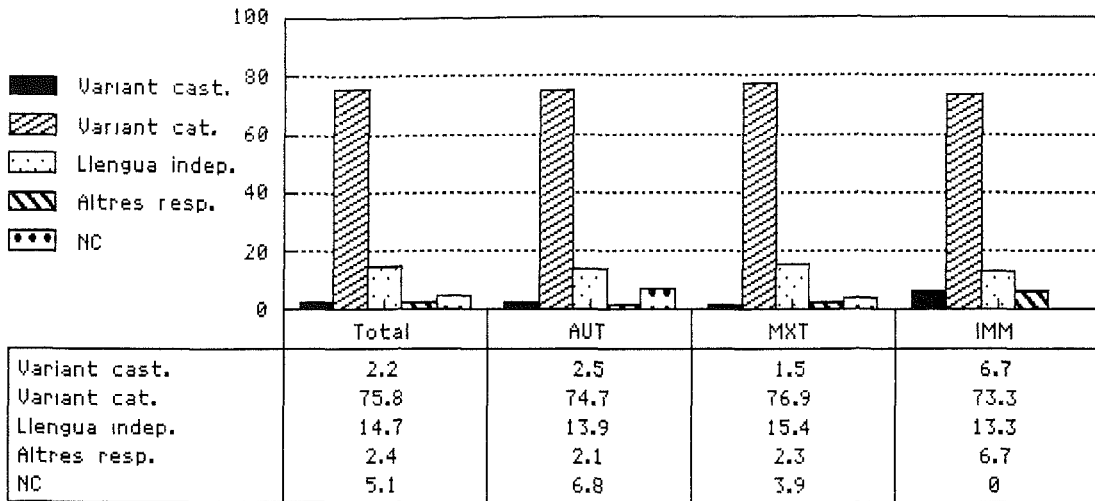
El mallorquí és:

1. Una variant geogràfica de la llengua castellana (com també ho són l'andalús, el lleonès, etc.).
2. Una variant geogràfica de la llengua catalana (com també ho són el menorquí, el barceloní, el pallarès, etc.).
3. Un llengua independent (com també ho són el castellà, el català, el francès, etc.).
4. _____ (Espai per a altres respostes)

III. Actituds i representacions

là i, d'aquests, només el 20'7% li han donat el nom «català»; per tant el 54'3%, que han contestat «mallorquí», ho feien pensant, segurament, una resposta semblant a «mallorquí-variant del català»²¹⁰.

IDENTITAT DEL MALLORQUÍ. VALORS GLOBAIS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1317)

c) Identitat de la manera de parlar de Barcelona, Palma i València.

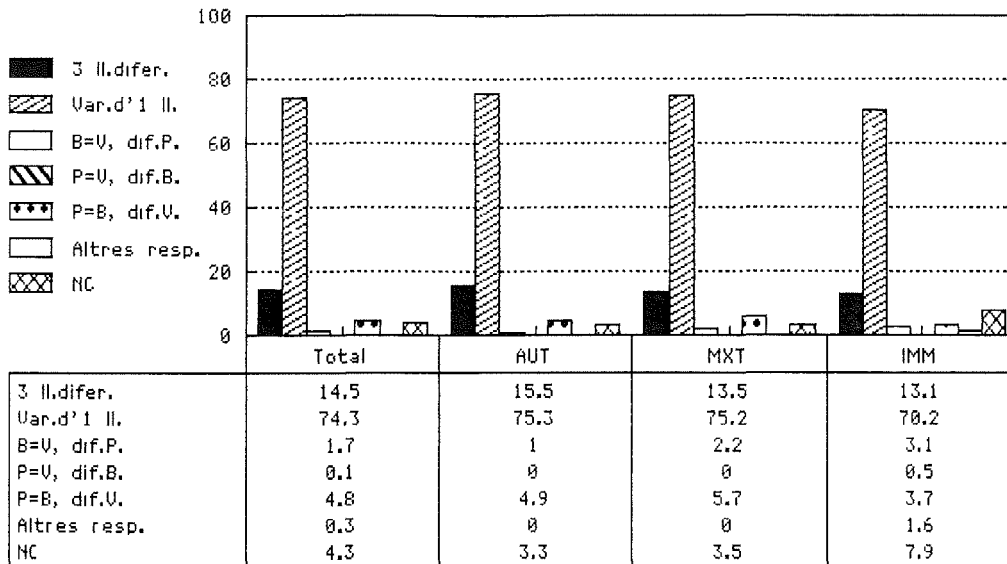
En aquest cas es tracta d'un tipus de situació molt semblant a l'anterior, però permet que qui contesta pugui, si així ho creu convenient, tractar de manera diferent les distintes parcel·lacions que es fan popularment de la llengua catalana (*cata-*

210. En l'enquesta de Maó de 1979 (Mascaró 1982), feta a majors de 16 anys, només el 2,09% usaven el nom «català» per referir-se a la llengua (la resta usaven: «maonès», «menorquí» o «pla». En canvi, només el 35,01% consideraven que el *català* i el *menorquí* eren dues llengües diferents; entre les persones de 25 i 29 anys, només era el 18,71%, i entre les de més de 59 anys, el 40,94%.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

là, referit al parlar del Principat, valencià i, en el cas que ara ens ocupa, mallorquí)²¹¹. El resultat són:

IDENTITAT DE LA MANERA DE PARLAR DE BARCELONA, PALMA I VALÈNCIA. († T. 1318)

Les opcions clarament majoritàries són les que tracten els tres casos de la mateixa manera: o són tres llengües diferents o són una sola llengua. L'única opció diferent que pot ser un poc significativa és la resposta que agrupa el parlar de Palma amb el de Barcelona i separa el de València; a part de poder-se deure a diferències lingüístiques (és un parlar occidental, probablement l'únic que els alumnes són capaços d'identificar), aquest fet pot ser a causa d'existir oficialment un nom diferent per designar aquest parlar.

211. La pregunta és: *Amb quina afirmació estàs més d'acord?*

Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma que parlen en la llengua pròpia de la seva comunitat autònoma...

1. *parlen tres llengües diferents.*
2. *parlen en diferents variants de la mateixa llengua.*
3. *la de Barcelona i la de València parlen en la mateixa llengua; la de Palma, en una altra.*
4. *la de València i la de Palma parlen en la mateixa llengua; la de Barcelona, en una altra.*
5. *la de Palma i la de Barcelona parlen en la mateixa llengua; la de València, en una altra.*

III. Actituds i representacions

d) El reconeixement explícit o implícit de la unitat de la llengua catalana.

Si agrupam els alumnes que a la primera pregunta donen el nom de *català* a la llengua de les Illes Balears i els que, tot i donant-hi altres noms, contesten que és una variant geogràfica del català, podem observar que els que consideren que es tracta de la mateixa llengua representen una àmplia majoria, en tots els grups:

CONSIDEREN QUE EL MALLORQUÍ ÉS CATALÀ. († T. 1319-1320)

TOTAL (936)	AUT (515)	MXT (230)	IMM (191)
77,4	77,9	74,8	79,1

La incorporació a aquest grup dels que, fins ara, no han reconegut la unitat de la llengua, però afirmen que a València, Palma i Barcelona es parla la mateixa llengua²¹², fa augmentar encara més el nombre d'alumnes que actuen com si es tractàs de la mateixa llengua:

RECOEIXEN LA UNITAT LINGÜÍSTICA DE LA LLENGUA CATALANA. († T. 1321-1322)

TOTAL (936)	AUT (515)	MXT (230)	IMM (191)
88,0	88,0	89,6	86,4

En total són 112 alumnes (12%), els que a cap d'aquestes tres qüestions donen una resposta que indiqui que reconeixen la unitat de la llengua catalana. Si, a partir d'ara, analitzam, en lloc de les respostes que es donen a preguntes directes sobre el nom i la unitat de la llengua, les que demanen respostes sobre qüestions d'actituds receptives de la llengua, podem veure que

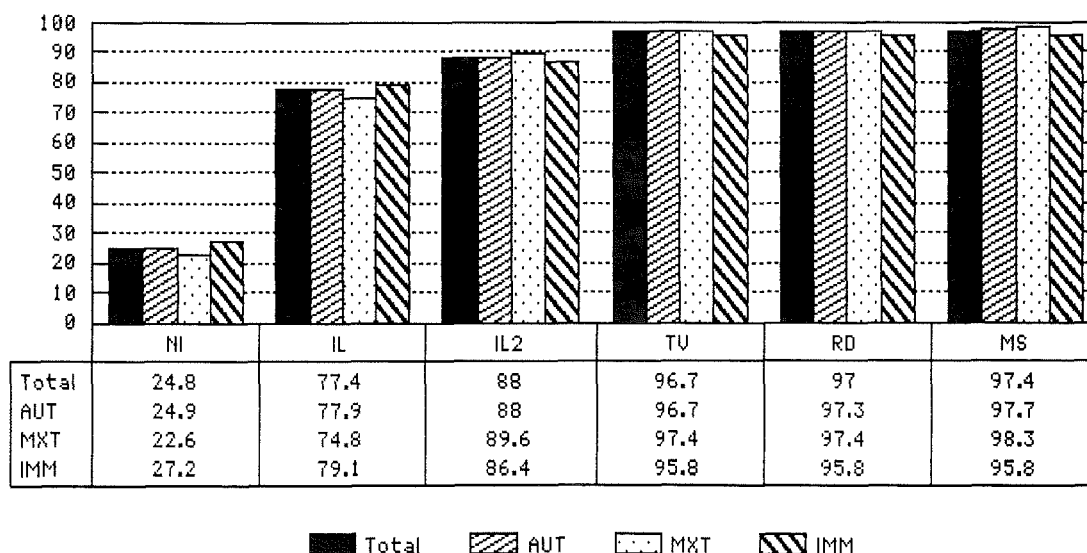
212. L'opció 5 («Barcelona i Palma, la mateixa llengua; València, una llengua diferent») l'hem incorporada, també, al reconeixement de la unitat de la llengua perquè el problema a les Illes mai no es planteja a tres bandes (valencià-mallorquí-català), sinó a dues (català-mallorquí).

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

la manca de reconeixement de la unitat lingüística encara es redueix molt més²¹³.

D'aquests 112 alumnes, n'hi ha 81 que diuen que quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears²¹⁴ sintonitzen TV3, Canal 33 o Canal 9 (↑ T. 1323-1325). Dels 31 restants, n'hi ha 3 que, en escoltar-hi ràdio, sintonitzen la RAC (↑ T. 1326-1328) i 4 més que diuen que els cantants o grups musicals en aquesta llengua que més els agraden són grups principatins (*Els Pets* i *Sopa de Cabra*, ↑ T. 1329-1331). En total, per tant, només hi ha 24 alumnes que en algun d'aquests casos no donin per fet que el mallorquí i el català són la mateixa llengua, la qual cosa significa que el 97,4% dels alumnes, a la pràctica, ho reconeixen.

RECONeixEMENT EXPLÍCIT I IMPLÍCIT DE LA UNITAT DE LA LLENGUA CATALANA

Valor acumulat (d'esquerra a dreta) del reconeixement de la unitat de la llengua catalana en alguna de les respostes següents. NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua; TV: Quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears miren TV3, C33 o Canal 9; RD: Quan hi escolten ràdio sintonitzen la RAC; MS: Quan citen els grups/cantants en llengua pròpia de les Illes Balears que més els agraden són del Principat.

213. Com acabam de fer en els casos precedents, cada vegada eliminarem els alumnes que reconeixen la unitat de la llengua i avançarem treballant amb els que, fins aleshores, no l'hagin reconeguda.

214. La pregunta es formula dient: *Si mires TV en llengua (), quin/s canal/s sintonitzes més?*

III. Actituds i representacions

Aquests valors, agrupats en el gràfic, ens mostren amb molta claredat la semblança que tenen en tots els grups d'origen familiar. És a dir que aquestes dues variables (tipus de família de procedència i acceptació del nom *català* per referir-se a la llengua o reconeixement dels seus límits reals) no semblen relacionades.

10.2.2. El nom i la identitat de la llengua segons el lloc de residència.

Si a més de comparar amb el grup de procedència familiar els valors que adquireixen les distintes variables que ens serveixen per veure quin grau d'acceptació del nom *català* per referir-se a la llengua de les Illes hi ha entre els alumnes enqüestats, ho fem amb el lloc de residència, podem veure que, en el grup AUT, sembla que no hi ha relació entre viure a Palma o als pobles i el grau d'acceptació explícita del nom i de la unitat de la llengua catalana. Així i tot, hi ha un lleuger major ús del terme «català» entre els alumnes de Palma per referir-se al nom de la llengua pròpia de les Illes Balears. En tots els altres casos els valors són pràcticament idèntics.

RECONeixEMENT DE LA UNITAT LINGÜÍSTICA DE LA LLENGUA CATALANA, SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR I EL LLOC DE RESIDÈNCIA. († T. 1332-1358)

	AUT		MXT		INM	
	Palma (237)	Pobles (260)	Palma (161)	Pobles (60)	Palma (146)	Pobles (36)
NI	26,2	24,2	24,8	16,7	29,5	19,4
IL	74,7	76,9	75,2	73,3	78,8	63,9
IL2	80,6	80,0	82,6	81,7	77,4	66,7

NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua.

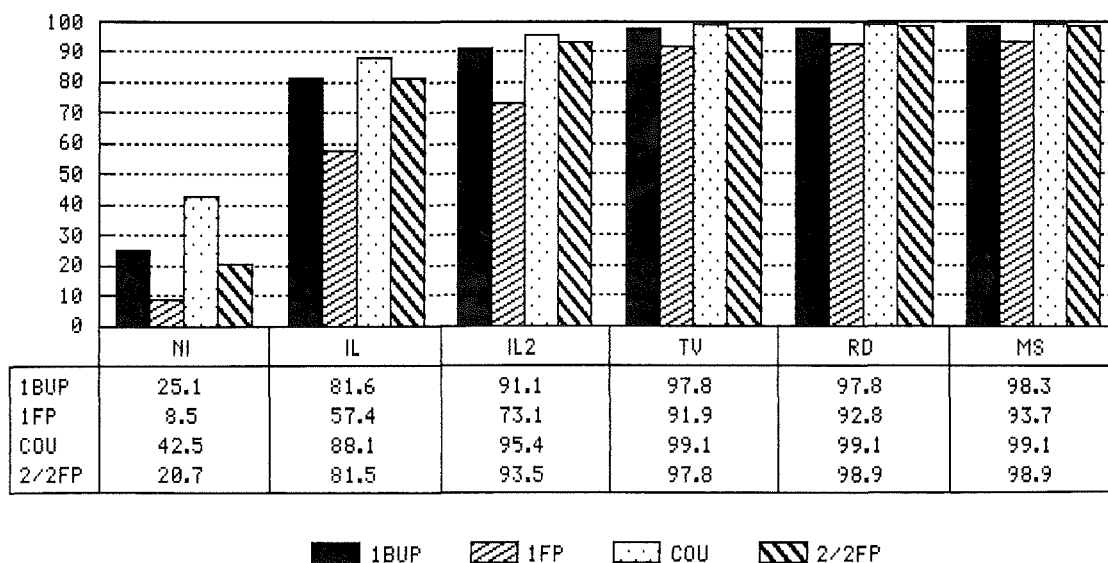
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

En els altres dos grups (MXT i IMM) els resultats ja no són tan indeferenciats com en el grup AUT. En el grup de fills de matrimonis de procedència mixta, hi ha una diferència important entre els que viuen Palma i els que viuen als pobles de Mallorca. Aquesta diferència es dona en la resposta a la primera pregunta (el nom de la llengua pròpia de les Illes Balears): l'ús del nom «català» és més elevat entre els alumnes de Palma.

En el grup IMM les diferències a favor d'un major reconeixement de la unitat de la llengua catalana es donen també a Palma, i ara en les tres preguntes, encara que el baix nombre d'individus d'aquest grup que viuen als pobles fan que no es pugui assegurar la relació entre les dues variables.

10.2.3. El nom i la identitat de la llengua segons el curs en què estan matriculats.

RECONeixEMENT EXPLÍCIT I IMPLÍCIT DE LA UNITAT DE LA LLENGUA CATALANA. († T. 1359-1366)

Valor acumulat (d'esquerra a dreta) del reconeixement de la unitat de la llengua catalana en alguna de les respostes següents. NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua; TV: Quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears miren TV3, C33 o Canal 9; RD: Quan hi escolten ràdio sintonitzen la RAC; MS: Quan citen els grups/cantants en llengua pròpia de les Illes Balears que més els agraden són del Principat.

III. Actituds i representacions

És clar que els alumnes de COU són els que menys prevenció tenen a usar el nom *català* per referir-se a la llengua pròpia de les Illes Balears; el valor que aquesta resposta hi té (42,5%) s'acosta el doble de la mitjana (24,8%). En la resta de casos l'avantatge continua essent favorable a aquest grup, encara que les diferències es van reduint així com disminueix el grau d'explicitació de la unitat lingüística. Entre els distints valors que tenen aquestes variables a 1BUP i a 2/2FP hi ha molt poca diferència i es van alternant en la segona i tercera posicions. En canvi, el grup de 1FP es manté sempre en darrer lloc, amb molta de diferència en els tres casos en què el reconeixement de la identitat lingüística de la llengua de Mallorca és més explícit.

En aquest cas pensam que, sobretot pel que fa als alumnes de COU, tot i que el percentatge dels que usen la denominació *català* pot considerar-se baix, s'ha d'interpretar de forma positiva la diferència. Els alumnes més grans (més maduresa) i els que tenen una formació escolar major, són els que amb més encert identifiquen els límits de la seva llengua i més poc reacis són a usar el nom *català* per anomenar-la.

En quasi tots els cursos, els fills d'immigrants són els que més clarament expressen la unitat de la llengua catalana, encara que les diferències no són gaire importants, excepte a COU, on amb les dues primeres preguntes ja se situen en el 100% d'acceptació. Els més reacis a aquesta acceptació són, generalment, els fills dels matrimonis mixtos. De tota manera les diferències són tan reduïdes que no és possible afirmar que el grup familiar a què pertanyen sigui determinant en les respostes; de fet, les respostes que donen els tres grups són molt semblants en totes les preguntes (↑ T. 1359-1366).

10.2.4. El nom de la llengua en els usos particulars

Els alumnes que diuen tenir el català o el català i una altra llengua com a L1, per referir-s'hi usen la denominació català en

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

una proporció molt semblant a quan anomenen la llengua pròpia de les Illes Balears.

NOM QUE USEN PER REFERIR-SE A LA SEVA Ll ELS ALUMNES QUE HI TENEN EL CATALÀ O EL CATALÀ I UNA ALTRA LLENGUA. († T. 1418)

	TOTAL (936)	AUT (433)	MXT (80)	IMM (10)
Català	22,2 (116)	22.2 (96)	18.8 (15)	40.0 (4)
Mallorquí	75,9 (397)	75.5 (327)	80.0 (64)	60.0 (6)
Valencià	1'0 (5)	0.9 (4)	1,3 (1)	-
Eivissenc	0,2 (1)	0.2 (1)	-	-
"Parlars locals de Mallorca."	0,8 (4)	0.9 (4)	-	-

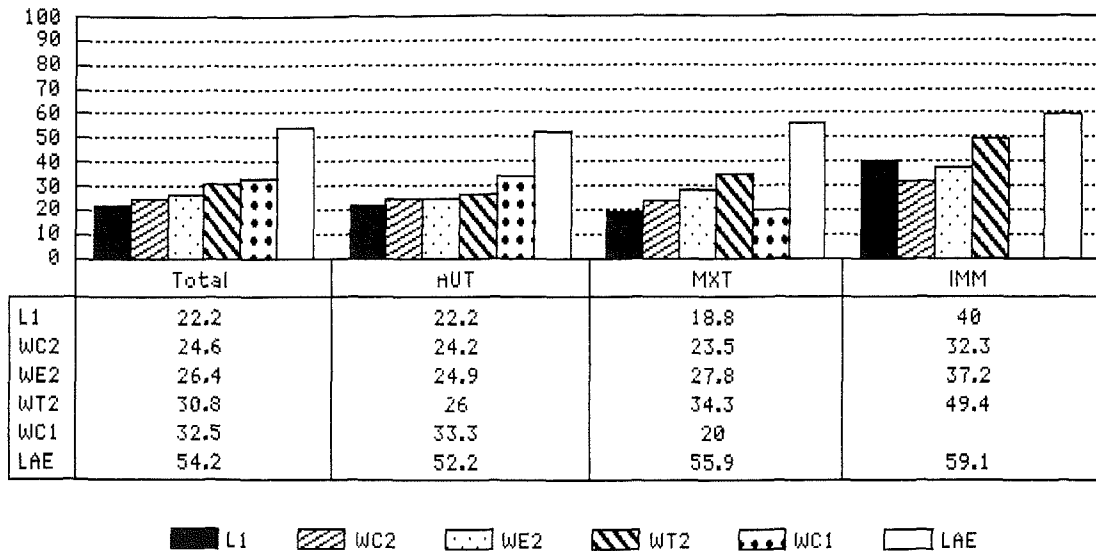
En aquests resultats es pot veure que les denominacions se situen, en tots els casos, polaritzades a *mallorquí* i *català*. Les altres denominacions són paral·leles a «mallorquí» («valencià», «eivissenc»), a «català» («català-mallorquí») o fan referència a denominacions de parles locals de Mallorca («parlars locals de Mallorca»). Encara que el nombre d'individus és molt baix (10) per poder-ho donar com a general, on més acceptació hi ha del nom *català* és entre els fills d'immigrants. El cercle que més allunyat, emocionalment, n'està, però també és on la decisió que sigui aquesta deu ser més conscient. D'altra banda podem destacar que ningú usa el nom *balear* per referir-se a la seva llengua.

L'ús del nom *català* per referir-se a la llengua varia segons la situació a què al·ludeixen. En els casos que hem estudiat ara, per fer referència a la llengua que usen per parlar amb els companys de classe catalanoparlants és quan menys usen el terme *català* (24,6%), després segueix la situació en què parlen a una persona de més de 30 anys catalanoparlant (26,4%), després amb els professors catalanoparlants (30,8%) i, en darrer lloc, amb els companys de classe castellanoparlants (32,53%). En tots els casos, per tant, l'ús del nom *català* per referir-se a la llengua que usen va augmentant com menys *intimitat* hi ha amb l'interlocutor; però cal fixar-se que quan l'ús del *català* és més inten-

III. Actituds i representacions

cional (amb els companys de classe castellanoparlants) és quan més elevat és aquest terme²¹⁵. En general, entre els fills dels immigrants hi ha una major tendència a usar *català* que en els altres dos grups, però també cal dir que són molt pocs els alumnes d'aquest grup que usen el català en quasi totes aquestes situacions.

ÚS DEL NOM CATALÀ PER REFERIR-SE A LA LLENGUA EN DIVERSES SITUACIONS. VALORS GLOBALS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1418-1422, 1428)

L1: L1 dels alumnes; WC2: Llengua usada amb companys de classe catalanoparlants; WE2: Llengua usada amb persones conegudes majors de 30 anys catalanoparlants; WT2: Llengua usada amb professors catalanoparlants; WC1: Llengua usada amb companys de classe castellanoparlants; LAE: Llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes coneguin.

D'altra banda, en la preferència a usar *català* per designar el nom de la llengua pròpia de les Illes Balears no hi ha diferències basades en l'ús del castellà o del català en determinades situacions. († T. 1423-1426).

Un ús relativament molt elevat de *català* es dona quan han de fer referència a la llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes aprenguin. Més de la meitat (54,2%) dels que hi fan constar el català (622) ho fan amb aquest nom, sense que hi hagi gaire diferències a partir dels grups d'origen familiar, tot i que els alumnes del grup IMM, altra volta, són els que ho fan

215. En tots aquests casos els alumnes que usen el català són més de 500, excepte en el darrer, en què només són 83.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

amb més freqüència (59,1%) però són el grup més reduït, en valors absoluts i relatius (↑ T. 1427-1431).

10.2.5. La diferent apreciació de la mateixa realitat lingüística

En l'enquesta hi ha una altra qüestió que ens demostra que l'actitud amb relació a la llengua es basa més en components ideològics, en un prejudici (que, com hem vist, minva així com augmenta el grau d'instrucció) que en una realitat o una reflexió personal. Ens referim a la diversitat de respostes que els alumnes (de BUP, COU i FP pertanyents a la mateixa aula) donen a la pregunta de quina llengua els ensenyen a l'escola. A l'atzar hem agafat cinc grups de cinc centres diferents²¹⁶ i el resultat és prou eloqüent:

LENGUA QUE ELS ENSENYEN A L'ESCOLA (↑ T. 1432)

Centres:	1	2	3	4	5
La llengua catalana general	15.6	21.1	30.4	22.7	55.6
La llengua catalana a partir de la varietat mallorquina	62.5	57.9	17.4	36.4	16.7
La llengua de Barcelona i no la de Mallorca	6.3	0.0	26.1	27.3	5.6
La llengua mallorquina	15.6	15.8	21.7	4.6	5.6
Altres respostes o no contesten	0.0	5.3	4.4	9.1	16.7

Tots els alumnes del mateix grup valoren la mateixa realitat (els mateixos llibres i professors) i les conclusions que en treuen són prou diferents²¹⁷.

216. 1: 1BUP-CIDE (Palma-Privat). 2: 1BUP-Llorenç Garcias (Artà-Públic). 3: 1FP-Na Camel·la (Manacor-Públic). 4: 1REM-Juníper Serra (Palma-Públic). 5: COU-Guillem Colom (Sóller-Públic).

217. Globalment (tots els grups enquestats) les respostes respectives són: 36,0%, 32'5%, 20'1%, 8'2%, 3'2%.

III. Actituds i representacions

Aquesta mateixa complexitat de visió per part de l'alumnat es pot demostrar comparant els resultats de les preguntes «*El mallorquí és*» i «*Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma que parlen en la llengua pròpia de la seva comunitat autònoma, parlen...*», que hem analitzat abans. En el primer cas, el 74'9% (79'6%, sobre els que contesten) diuen que és una variant de la llengua catalana; en la segona pregunta el 74,3% diu que parlen tres variants de la mateixa llengua i el 4'8% diu que la persona de Barcelona i la de Palma parlen la mateixa llengua i el de València, una altra. Aquests dos valors acumulats, que són els que ara ens interessin, representen el 79,1% (82,6% dels que contesten).

En creuar els resultats de les dues preguntes (↑ T. 1433) s'observa que només el 66'8% (el 74'3%, dels que contesten) donen respostes concordants (a: «una variant del català»; b: «parlen tres variants de la mateixa llengua» o «El de Barcelona i el de Palma parlen la mateixa llengua»)²¹⁸.

10.2.6. El nom de la llengua i l'autoidentificació.

La denominació que, de la llengua de les Illes Balears, fan els alumnes no ve condicionada tampoc per com s'autodefineixen ells mateixos. Si comparem els que es defineixen amb gentilicis

218. En la negació de la unitat de la llengua en aquestes preguntes també hi ha manca de coherència, creuant el 14'3% (15,2% sobre els que contesten) que deia que «el mallorquí era una llengua independent» i el 16'2% (17% dels que responen) que deien que parlaven «tres llengües diferents» o que els de «Barcelona i València parlen la mateixa i la de Palma, no», podem veure que hi ha incoherència de resposta en el 12'9% (14,4% dels que contesten). La respostes incoherents que superen l'1% del total d'enquestats són les següents:

- a. «Variant del català» + «Tres llengües diferents»: 5'9% (6'5%).
- b. «Llengua independent» + «Variants de la mateixa llengua»: 5'8% (6'4%)
- c. «Variant del català» + «El de València i Barcelona, la mateixa; el de Palma, no»: 3'2% (3'6%)
- d. «Variant del castellà» + «Tres variants de la mateixa llengua»: 2'1% (↑ T. 1433)

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

[+ mall] i els que es defineixen amb [- mall], la distribució de la denominació de la llengua pròpia de les Illes Balears és la següent (↑ T. 1434):

	[+ mall]	[- mall]
Català	25%	25,4%
Mallorquí	75%	74,6%

10.3. CONCLUSIONS.

La gran majoria d'alumnes amb la identificació amb què diuen que se senten més còmodes és amb el terme «mallorquí». Cap de la resta dels noms proposats no són triats per més del 7% dels alumnes, excepte «espanyol», que ho és pel 13,5%.

Si agrupam totes les respostes a partir que tinguin el tret [+/- mall], per molta diferència les més freqüents són les marcadades amb [+ mall] («balear», «català» i «mallorquí»).

Per tant els alumnes mallorquins, majoritàriament, se senten més còmodes amb gentilicis que van lligats a l'indret geogràfic en què viuen o a la seva àrea històrico-cultural, que no amb els que fan referència a l'àmbit de l'estat.

L'origen geogràfico-lingüístic dels progenitors, el lloc de residència i la llengua primera dels alumnes són variables que afecten la distribució dels valors que assoleixen, en els distints grups, aquests identificadors.

A més, la identificació gentilícia, tal vegada pugui ser un altre dels indicadors bàsics, i en aquest cas de característiques netament ideològiques, que ajudin a explicar les diferents respostes que els alumnes enquestats donen a diferents preguntes dels qüestionari.

Quan ens referim als usos, sembla que el comportament dels alumnes catalanoparlants experimenta modificacions importants

III. Actituds i representacions

d'acord amb aquesta variable (els alumnes que s'identifiquen com a [+ mall] usen més el català, sobretot amb els castellanoparlants). Quan les preguntes al·ludeixen a opinions sobre la situació lingüística, els que donen respostes més interferides pel component [± mall] aparentment són els castellanoparlants, als quals no afectava gaire pel que fa als usos.

Pel que fa al nom de la llengua, la denominació *balear*, que permet incloure en un sol nom la manera de parlar de les diverses illes, espontàniament no és usada gairebé mai, tot i les pressions d'alguns sectors per fer-ho possible, en molts de casos des de posicions disgregacionistes.

Igualment, l'opció de donar el nom *popular* («mallorquí») és molt més freqüent que la que dona el nom *oficial* («català»).

Per altra banda, però, el reconeixement de la unitat de la llengua és molt més elevat que el fet d'atorgar-li un nom unitari. Aquesta situació és possible, tal volta, perquè no n'hi ha cap que sigui percebut com a tal. El terme *català* és entès més com a nom *regional*²¹⁹, com el nom d'una varietat d'aquesta llengua reconeguda com a única, que com a referència a la globalitat.

Sembla que no hi ha diferències d'actitud significatives amb relació al nom i a la identificació correcta de l'abast de la llengua entre els membres de grups d'origen familiar diferent. Aquest paral·lelisme de respostes no es manifesta únicament al final de tot el procés, sinó que s'inicia a la primera pregunta analitzada i es manté en totes les altres.

Però en canvi, el curs en què estan matriculats els alumnes és determinant en les respostes que fan referència conscientment al nom i a l'abast de la llengua. Els alumnes de BUP ho tenen més clar que els d'FP i els dels cursos superiors més que els dels inferiors.

219. Aquesta interpretació no és exclusiva d'illencs i de valencians, sinó que també és pròpia d'una part dels principatins que consideren que ells parlen la «llengua» i la resta els «dialectes».

IV. UN ASPECTE COMPLEMENTARI: LA INCIDÈNCIA DE
LA VARIABLE *SEXE*

11. INCIDÈNCIA DE LA VARIABLE SEXE.

Entre els objectius inicials hi havia el d'esbrinar si la diferència de sexe era una variable que afectava el comportament lingüístic dels joves de Mallorca.

Per les dades d'aquesta enquesta († T. 1435-1854), i fent referència al conjunt de la mostra, sembla que (contràriament al que passa amb variables relatives a l'origen geogràfico-lingüístic dels progenitors, el lloc de residència o el curs en què estan matriculats) les diferències de sexe no incideixen sobre les respostes que donen els enquestats. En tots els casos hi ha molt poques diferències entre les respostes que donen els joves i les que donen les joves.

Així i tot, es pot observar, que aquestes diferències, sempre reduïdes, en algunes situacions de les proposades en l'enquesta de vegades es capgiren segons les característiques dels enquestats, dels interlocutors o de l'entorn.

En aquest sentit, pel que fa als usos, sembla que les circumstàncies que envolten l'acte de comunicació o l'entorn en què viuen els enquestats influeixen en el comportament d'un sector

IV. Aspectes complementaris.

lleugerament més ampli d'al·lotes que d'al·lots. Quan hi ha elements que actuen clarament a favor de l'ús de la llengua catalana, dins de cada grup (d'origen familiar i de lloc de residència), les noies que l'usen solen ser més que els nois i, en situacions oposades, succeeix, en general, al contrari. Així, les joves del grup AUT, el més catalanitzat, tendeixen a avançar-se en l'ús del català als joves en més ocasions que les dels altres dos grups; això mateix passa entre les que viuen als pobles i les que viuen a Palma. Igualment, amb interlocutors catalanoparlants, sobretot amb els que tenen un clar ascendent sobre les alumnes (familiars i professors, per exemple), en l'ús del català també solen avançar-se més als joves que amb la resta de catalanoparlants tractats a l'enquesta i també que amb els castellanoparlants i els desconeguts. Aquesta mateixa tendència es manifesta en una de les situacions més condicionades: en una classe impartida en català, amb molts de casos, són més les joves que agafen el apunts en aquesta llengua; en canvi, quan aquest ús s'analitza pràcticament (la llengua en què contesten el qüestionari, redactat en català), els joves, sobretot de Palma, solen fer un ús més elevat de català del que en fan les joves.

Amb relació a les previsions d'ús de les llengües en el futur, en el grup AUT de Palma i en el MXT quasi sempre són els joves que tenen una previsió major d'ús del català; en canvi, en els altres grup sol ser més alta entre les joves.

Pel que fa a respostes relatives a les idees, a les valoracions de la situació lingüística i a les representacions, sovint un major nombre d'al·lotes que d'al·lots són més pròximes a les opcions socialment dominants, cerquen més la confluència amb la majoria que la divergència; encara que les diferències continuen essent petites.

El joves tendeixen més a donar el nom *català* en haver de dir quina és la llengua pròpia de les Illes Balears que les al·lotes; en canvi un major nombre d'aquestes sol reconèixer explícitament que el mallorquí és una variant del català.

11. Incidència de la variable sexe

En situacions de contacte problemàtic de les dues llengües, per exemple en reunions mixtes, les joves opten més per solucions que apel·len a la llibertat de tria individual que els joves, els quals s'inclinen amb més freqüència que elles per opcions d'ús exclusiu de català o de castellà; això mateix passa amb la resposta que donen a quina ha de ser llengua vehicular de l'escola a Mallorca, en què la proporció més alta de partidaris que ho siguin les dues llengües oficials sempre, a tots els grups, són les joves. Per contra, però, quan en una reunió hi ha qualcú que entén amb dificultats el català, elles són les que més opten perquè tothom parli en castellà, també a tots els grups.

L'obligació d'haver-se sentit obligats a parlar en català contra la seva voluntat és més estesa entre les al·lotes que entre els al·lots; en canvi, l'obligació de parlar en castellà, en tots els grups, és més estesa entre ells.

La proporció de noies que consideren oportú que als territoris espanyols de parla castellana s'escolaritzin l'aprenentatge d'una altra llengua de l'estat és més elevada que la dels nois que pensen així. En canvi, passa a la inversa quan es tracta de fer que el català sigui l'única llengua oficial de Mallorca.

Els joves de Palma que creuen positiu que es conservi la llengua catalana són més que les joves; però als pobles passa al revés. En general, també són més al·lotes que al·lots que consideren bo que a Mallorca tothom parli en llengua catalana.

Pel que fa a l'evolució de la situació lingüística, entre les dones, en general, està més estesa la idea que el català està normalitzat i que de cada vegada hi ha més gent que el parla.

Segons sembla, doncs, les joves s'inclinen més a acceptar les *convencions del parlar* del seu entorn, a donar unes respostes al·lusives a comportaments *normals*²²⁰, des de la perspectiva

220. En un estudi sobre les actituds i els coneixements de les llengües catalana i castellana entre escolars de 8è d'EGB de Mallorca (Vives 1989), les nines manifesten una actitud i una significació afectiva més favorables al català que els nins, però això també passa amb relació a la llengua castellana.

IV. Aspectes complementaris.

dels que són generalitzats i dominants, a allunyar-se de posicions que podrien resultar conflictives, tot i que aquesta actitud és majoritària entre els joves d'ambdós sexes, tal com també han observat altres autors²²¹. Les al·lotes, per aquest mateix motiu, són més sensibles a les variacions que es produeixen entre els factors que intervenen en les distintes situacions analitzades²²². Aquest comportament concorda amb la hipòtesi d'Aracil que sosté que «el bilingüisme femení *comença després i acaba abans* que el masculí» (1983: 210). La tendència de les dones a comportar-se més d'acord amb el medi --per diverses raons, entre les quals hi ha les referides a una vida social més o menys oberta, com assenyala Junyent (1992: 43-45) o com hem vist a l'apartat 4.2 en parlar de les mares immigrants-- faria que en el procés inicial de substitució lingüística, quan són pocs els bilingüïtzats, les dones es mantinguessin més monolingües que els homes. En canvi quan la bilingüïtzació ja afecta bona part de la població i, consegüentment, la segona llengua ja ha desplaçat la primera en prestigi social, passin a usar només la nova (la més acceptada). Aquest fet explicaria que les poques diferències observades (en l'ús i en les idees) entre els joves de Mallorca, puguin créixer a altres llocs on el procés de substitució sembla més avançat, per exemple a Eivissa (Joan 1984: 143-151), a Novelda (Montoya 1995: 256-257) o a altres localitats alacantines (Gimeno 1982; Montoya 1996: 76-78). Però, en canvi, el comportament dels joves de Sabadell (Erill et al. 1992) és molt semblant al de Mallorca (les noies solen usar més el català o el castellà que els nois segons si l'interlocutor o les circumstàncies immediates són més favorables a una o altra llengua i solen coincidir més en actituds contràries a la im-

221. v. Erill et al. 1992; Boix 1993; Joan 1984.

222. Així i tot, cal dir que les diferències són tan reduïdes, que sol ser freqüent trobar casos concrets d'excepció a aquestes tendències generals que hem observat, els quals es donen sobretot en el grup IMM (cal tenir en compte, però, que es tracta d'un grup que, en el cas dels pobles, té només 35 individus, per tant s'han de tractar amb molta precaució els resultats que s'hi refereixen).

11. Incidència de la variable sexe

sició); segurament aquest fet es pot explicar en el mateix sentit, ja que el major volum relatiu de la població d'origen forà (2/3 del total) és compensat per una major intervenció institucional i social favorable a la llengua catalana.

V. CONCLUSIONS GENERALS

12. RESULTATS

12.1. HIPÒTESIS INICIALS, CRÍTICA METODOLÒGICA I SUGGERIMENTS PER A NOVES RECERQUES.

L'objectiu bàsic plantejat en iniciar el treball era obtenir una descripció de la situació de la llengua catalana entre els joves de Mallorca i, alhora, provar de descobrir les principals circumstàncies ambientals que condicionen l'ús que en fan i la representació ideològica que tenen de la realitat lingüística que els envolta.

D'entrada però hem de fer constar que l'autolimitació de l'abast del treball a la població escolaritzada fa que la generalització d'aquestes dades s'ha de prendre amb moltes precaucions, tot i que és probable que els factors que condicionen el comportament lingüístic, les tendències, etc., siguin els mateixos per a la gran majoria dels joves. A més, també en aquest sentit, cal tenir en compte que treballam amb dades declarades.

Entre les hipòtesis inicials, la que considerava que l'origen geogràfico-lingüístic de les famílies dels alumnes havia de condicionar-ne les respostes que donaven a les preguntes (i, per tant, els seus coneixements i comportaments amb relació a la llengua catalana) s'ha demostrat àmpliament: com més component familiar autòcton tenen, més favorables a la llengua catalana són les respostes pel que fa als coneixements, usos i actituds. Així i tot, aquesta variable sembla molt més determinant en els

V. Conclusions

usos que no en les representacions que es fan de la realitat lingüística.

El lloc de residència, una altra de les variables que consideràvem que havia de ser determinant, també s'hi ha mostrat. Els alumnes que resideixen a pobles tenen un comportament molt més catalanitzat que els residents a Palma, en quasi tots els aspectes analitzats. En aquest sentit és de destacar que, en els usos fora de l'àmbit familiar nuclear, fins i tot els grups d'alumnes de pobles amb un progenitor d'origen immigrant més que els de Palma donaven respostes més favorables al català que aquests darrers²²³. El sentit de la diferència entre Palma i pobles no és positiva per a la normalització lingüística, ja que, d'acord amb les teories de la *difusió* (v. Viladot 1995: 20), les característiques de la capital s'expandiran a la resta de l'illa²²⁴.

Altres variables no es manifesten tan decisives com aquestes dues. El **sexe** no sembla influir sobre cap de les respostes donades pels alumnes, encara que les dades apunten la possibilitat que una part de les joves enquestades siguin més influenciades per l'entorn (a l'hora de fer la tria de la llengua a usar o de donar opinions sobre la situació lingüística) del que ho són els joves; això tant a favor del català com del castellà.

Igualment, les **diferències de curs** no són tampoc factors gaire decisius sobre el sentit de les respostes. Únicament ho són en tractar-se d'algunes preguntes relacionades amb les representacions lingüístiques (el nom i identitat de la llengua, el procés de normalització lingüística, etc.) i, en canvi, no gens en els coneixements i en els usos que diuen tenir i fer.

Així mateix sembla confirmar-se que una gran part dels joves trien la llengua a usar condicionats, de forma molt evident, pel perfil de l'interlocutor o per l'entorn lingüístic en què es

223. En l'estudi ja esmentat sobre els estudiants de 8è d'EGB de Mallorca (Vives 1989), variables equivalents al lloc de residència i a l'origen familiar també es manifesten clarament pertinents.

224. És normal, per tant, que s'insisteixi sobre la necessitat d'actuacions de planificació lingüística sobre Palma per la transcendència que té com a capital (Marí 1994; Moll 1994).

troben. Ara bé, la majoria de castellanoparlants passen a usar el català en moltes menys circumstàncies que els catalanoparlants canvien al castellà.

A part d'aquestes variables (quasi totes de tipus ambiental) que poden ajudar-nos a explicar, en part, el comportament lingüístic diferenciat dels joves, n'hi ha, sens dubte, moltes més (sobretot de tipus individual) que hi intervenen i que queden fora de l'abast del nostre estudi, perquè el nombre de variables que incideixen en el comportament humà és tan elevat que «encara no hi ha cap societat que hagi aconseguit formular una gramàtica del comportament mínimament completa» (Kremnitz 1993: 17).

Igualment, cal tenir en compte que, en la redacció del qüestionari, sempre hem procurat referir-nos a la llengua de Mallorca, sense donar-li nom, perquè preteníem treballar, en la majoria de qüestions, sobre la realitat lingüística i evitar les distorsions que etiquetar-la amb un nom o amb un altre haurien pogut provocar. En aquest sentit s'han d'interpretar els valors que es donen a la llengua catalana²²⁵.

En línies generals, la metodologia seguida, pensam que ha estat adequada, ja que ens ha permès obtenir la major part de les informacions que preteníem.

Així i tot, hi ha hagut una sèrie de defectes que caldria tenir en compte en ulteriors treballs d'aquestes característiques.

En primer lloc, pensam que en un treball de tipus individual, com aquest, no s'hauria d'haver plantejat una descripció tan

225. La problemàtica del nom de la llengua obliga que, si es volen obtenir resultats vàlids (no sols relatius al nom, sinó també als usos), calgui estudiar bé quines han de ser les preguntes del qüestionari i la metodologia d'enquesta per evitar que es produeixin esbiaixades, que poden arribar a afectar greument els resultats i les conclusions. Sembla que, en la població tractada en aquesta enquesta, una pregunta relacionada amb l'ús de la llengua que utilitzàs el nom *català* podria provocar només al voltant d'un 78% de respostes correctes (els qui responen que el *català* és el nom de la llengua de les Illes sumats als qui responen que es tracta de la mateixa llengua) i que en l'altre 22% d'enquestats hi hagués problemes per respondre adequadament a causa del nom.

V. Conclusions

extensa de la situació. Probablement, hauria estat oportú reduir-lo a un sol tipus d'alumnes (a partir de l'origen familiar o del lloc de residència, per exemple) o simplificar l'estudi reduint el nombre de variables tractades; d'aquesta manera segurament s'hauria acurçat la distància temporal entre la recollida de dades i la conclusió del treball. Així i tot, ja hem deixat de tenir en compte part de les preguntes dels qüestionari, les que ens semblaven menys rellevants amb relació a l'objectiu que preteníem assolir.

A part de la lentitud en l'elaboració del treball que ha provocat l'extensió del camp a estudiar, també aquesta mateixa característica va fer que en les sessions de recollida d'informació, el temps destinat pels alumnes a completar el qüestionari fos molt just. Això ha fet que alguns, pocs, no l'acabassen de completar.

Un altre fet a tenir en compte és que, en determinats casos, alguns alumnes no han sabut completar correctament les preguntes que estaven disposades en forma de graella. Una altra vegada, però, han estat pocs els afectats, com ja hem comentat en la descripció dels resultats quan ens hi hem trobat.

Sens dubte, aquestes limitacions s'hauran de tenir en compte en futures investigacions d'aquestes característiques. La forma més idònia de recollir informació tal volta sigui amb entrevistes personals en què l'enquestador completa el qüestionari. la qual cosa evita errors de comprensió a causa del disseny, però aquest mètode, a part de fer-nos el treball molt més costós en tots els sentits, també pot coartar més les respostes.

Com que la variable bàsica que hem usat ha estat la del tipus de família segon l'origen dels progenitors, hauria estat interessant també recollir informació sobre l'origen dels avis. D'aquesta manera podríem haver discriminat els pares i mares que són immigrants de segona generació i afinar molt més en el comportament dels autòctons i dels matrimonis mixtos.

D'altra banda també hauria estat positiu poder contrastar, a través d'algunes proves, la competència lingüística declarada amb la real.

Així i tot, convé destacar que determinades parts del qüestionari que abans de començar el treball ens semblaven més marginals han esdevingut de molta utilitat per millorar la qualitat de les dades que obteníem en algunes preguntes. Igualment creiem encertat haver formulat les preguntes de tal manera que hagi estat possible evitar citar el nom de la llengua i que hagi obligat els enquestats a donar-lo ells. En aquest sentit, l'opció de referir-nos a la llengua com a *llengua* (), quan no podíem evitar de donar un nom, pensam que ha estat adequada, ja que d'aquesta manera s'ha evitat l'esbiaixament en les respostes que hauria provocat el nom *català* i la confusió de l'ús de *mallorquí*. Sens dubte un qüestionari que permetés assignar el nom de la llengua que l'enquestat consideràs adequat, seria el millor; per això hem procurat aproximar-nos-hi. D'altra banda, també ha estat necessari tractar algunes preguntes perquè la informació fos controlable, com ha estat el cas del grau de *catalanitat dels centres* o l'agrupació de la diversitat de noms assignats a les llengües, quan el que ens interessava no era res relacionat amb la denominació, sinó amb altres aspectes com, per exemple, els usos.

En el procés de normalització lingüística és imprescindible conèixer a fons la situació sobre la qual actuar. Un treball com aquest, que deixa molts d'aspectes i factors al marge, no pot ser considerat més que com una peça de la descripció global de què és necessari disposar.

Consideram que és d'interès, per aprofundir en el coneixement de la situació de conflicte lingüístic entre els joves mallorquins i a la societat en general, realitzar noves recerques. En aquest sentit serien oportuns estudis, entre d'altres, que s'ocupassin de:

- 1) Determinar el grau de vitalitat etnolingüística dels mallorquins.
- 3) Aprofundir en el coneixement de les relacions que existeixen entre les representacions lingüístiques dels parlants i els usos que fan de la llengua catalana.

V. Conclusions

- 4) Estudiar les variacions que es produeixen entre la competència lingüística declarada i la competència real dels membres dels distints grups lingüístics que hi ha a Mallorca.
- 5) Determinar els efectes de les característiques dels docents que ensenyen català (o en català) sobre la representació que els alumnes es fan de la matèria que imparteixen i sobre les seves actituds lingüístiques.
- 6) Analitzar el volum i tipus d'interferències (català <---> castellà) entre la població, de distintes procedències i edats, de Palma i de pobles.
- 7) Estudiar la presència del català en les relacions laborals i comercials en àmbits diferents (Palma/pobles/zones turístiques, grans i petites empreses, branques d'activitat diferents, etc.).
- 8) Fer el seguiment d'una cohort d'alumnes de característiques diferents, des de primària fins a la Universitat, analitzant les variacions que s'hi produeixen en aspectes com competència, comportaments, actituds i representacions.
- 9) Realitzar una investigació semblant a aquesta periòdicament per poder comparar-los i veure com evoluciona la situació del català entre els joves.
- 10) Coordinar investigacions comparables aplicades a punts diferenciats de l'àrea catalana per poder estudiar els efectes que diferents contextos i polítiques tenen sobre l'evolució del conflicte lingüístic.
- 11) Mesurar el grau d'esbiaixament que pot provocar en enquestes lingüístiques l'ús dels diversos noms que s'apliquen a la llengua catalana parlada a les Illes.

12.2. SITUACIÓ, CAUSES I PROCESSOS

12.2.1. Panoràmica global.

El moviment immigratori, intensificat a partir dels anys 60, és un dels principals factors que condiciona les característiques lingüístiques de la població jove de Mallorca.

Prop de la meitat (45,1%) dels joves enquestats tenen un progenitor (24,7%) o tots dos (20,4%) nascuts fora de l'àrea catalana.

El fet que la pràctica totalitat de la immigració sigui originàriament de parla castellana i la irregular distribució que té sobre el territori fa que es creïn àrees en les quals el pes social del castellà, majoritzat políticament i socialment, sigui molt important. Als pobles hi ha una àmplia majoria de joves fills de matrimonis autòctons (73,0%)²²⁶, mentre que a Palma no hi representen ni la meitat (43,3%)²²⁷. Els dos àmbits de residència tenen, per tant, una composició poblacional bastant diferenciada²²⁸ que fa, juntament amb els efectes de la política lingüística, que una part dels joves visquin en un context lingüístic amb forta pressió ambiental a favor de la castellanització (Palma), mentre que per a la resta aquesta pressió no és tan intensa (pobles). Tot això explica, en part, que entre els que resideixen a Palma només el 34,7% declari tenir el català com a L1, mentre que als pobles són el 80,5%. Amb aquestes dades és lògic, per tant, que el comportament lingüístic dels joves en molts d'aspectes estigui relacionat amb el lloc de residència.

226. Els que tenen ambdós progenitors immigrants només són el 10,1% dels que viuen als pobles.

227. Els joves immigrants de segona generació són el 28,3%.

228. A petita escala encara continua la irregularitat en la distribució, ja que a Palma hi ha variacions importants segons les barriades i als pobles hi ha diferències entre els petits pobles de l'interior i les principals ciutats i els pobles de la costa.

V. Conclusions

En l'àmbit familiar la tendència predominant és conservar la llengua dels cònjuges com a llengua de relació interna. Aquesta tendència és sobretot clara en el grup AUT que viuen a pobles (en què es dóna el major manteniment del català) i en el grup IMM amb residència a Palma (on hi ha la manca quasi absoluta de presència d'aquesta llengua). En el grup AUT de Palma, entre la generació dels pares i la dels fills, es produeix un retrocés de presència del català que arriba, en alguns casos, als 25 punts. En els matrimonis mixtos, la presència del català és molt inferior al que seria d'esperar en una societat en què és la llengua pròpia, si aquesta estigués normalitzada. Així i tot, sembla clar que l'entorn sociolingüístic extrafamiliar condiciona de manera important el comportament intern de les famílies: entre els que viuen als pobles el manteniment del català és molt més elevat que entre els matrimonis residents a Palma. En cap cas, però, l'ús del català a l'àmbit familiar entre la generació dels fills no supera el que té entre la generació dels pares.

En el conjunt de la població resident a Mallorca, a pesar de l'estabilitat que es produeix en alguns casos, l'evolució mitjana de l'ús del català en l'àmbit familiar sembla que tendeix a reduir-se en passar de la generació dels pares a la dels fills. La presència més elevada del català és dóna a L1 dels progenitors; la més baixa, en l'ús que fan els fills entre ells. No obstant això, en tots els casos l'ús/presència del català entre les famílies mallorquines és superior al del castellà; encara que els valors s'igualen quan ens referim a la llengua que usen entre ells els germans.

Una de les causes més importants del descens que es produeix entre la L1 dels pares i mares i l'ús del català que fan entre ells s'ha de cercar en el comportament dels membres catalanoparlants de parelles mixtes²²⁹ que tendeixen a comunicar-se en castellà amb el cònjuge, encara que aquest pugui entendre sense

229. Tant si ho són de procedència i llengua com si ho són només de llengua. Per tant s'explicaria el descens no sols en les parelles mixtes, sinó en les autòctones, ja que hi ha membres d'aquestes (de vegades, però no sempre, immigrants de segona generació) que tenen el castellà com a L1.

dificultats el català. En canvi, l'ús del català pels membres castellanoparlants, o que cadascun dels dos mantengui la seva llengua en les converses, sembla ser molt més excepcional. Són comportaments d'àmbit familiar que no fan més que reproduir els que es donen en les intercomunicacions habituals entre catalanoparlants i castellanoparlants (Bastardas 1991: 11-32). El descens en l'ús del català que els progenitors fan amb els fills pot deure's a la concepció del castellà com a llengua més útil, de més prestigi, etc.²³⁰; és a dir, a causa de la intenció de determinats pares, en societats en conflicte lingüístic, de *protegir-los* de la llengua dominada (Kremnitz 1993: 100). L'increment probable de matrimonis mixtos, per tant, ajudarà a debilitar la vitalitat del català com a L1 dels mallorquins, si no canvia el sentit de la seva influència.

Les causes del descens en els usos dels alumnes enquestats es poden justificar per la tendència de les societats al monolingüisme. Aquesta tendència, bastant general, es concreta en l'adopció de la llengua que és percebuda com a més comuna i neutra dins la societat. La reducció més alta es produeix en l'ús entre germans, els quals, en el cas dels matrimonis bilingües, haurien de ser lliures d'establir la relació en qualsevol de les dues llengües. La llengua que usen els progenitors entre ells, però, deu ser determinant en la tria dels fills. També, entre els joves, hi ha d'haver nous aspectes que condicionen la seva inclinació cap al castellà (consciència de major coneixement d'una o altra, llengua dominant en els cercles d'amistat, etc.).

L'alt nivell de competència en llengua catalana que tenen alumnes i progenitors, sobretot en les capacitats receptives, mostra, per una banda, la fàcil intercomprensió entre el català i el castellà; i, per l'altra, que part de l'aprenentatge d'una llengua pot fer-se gràcies a exposicions lingüístiques especta-

230. Normalment els arguments que s'usen a favor del coneixement del castellà es basen en criteris d'utilitat i necessitat, mentre que els que donen suport al coneixement del català solen ser de tipus sentimental o patriòtic (v. Aracil 1982; Grup 1991; Kremnitz 1993).

V. Conclusions

dores (Bastardas 1986: 18). Si no fos així, no s'explicaria l'alt nivell de comprensió del català en el conjunt de la població resident a Mallorca, tenint en compte la important proporció d'immigrants al·loglots que hi ha i les circumstàncies sociopolítiques que han afectat directament la situació de la llengua catalana. Malgrat tot, la importància de l'escolarització en el terreny de la competència és prou clara. És insignificant el nombre d'alumnes, de qualsevol grup d'origen, que consideren no posseir alguna de les habilitats estudiades (comprensió i expressió orals i escrites); en canvi, entre els progenitors, segons l'origen, aquestes capacitats varien clarament, sobretot les productives.

La causa de la diferència de coneixements entre els pares i mares i els fills, sobretot en les dues habilitats de llengua escrita, s'ha de cercar, amb seguretat, en la manca d'escolarització en llengua catalana que han patit els progenitors (alguns perquè estava prohibit mentre estudiaven, altres perquè procedeixen de terres de parla no catalana). Així i tot, l'escolarització en castellà, per la semblança de codis, permet l'assoliment de la lectura en català sense gaire esforç, mentre que aconseguir-ne la capacitat d'escriure, sense el suport d'un ensenyament específic, és bastant més difícil, la qual cosa explica que en el darrer cas les distàncies siguin molt superiors.

La variació d'intensitat i durada en el contacte amb una llengua, sens dubte, diferencia el procés i el nivell final d'adquisició de competències en aquesta llengua. Això ho mostra el fet, com ja hem dit, que entre els alumnes les diferències de domini del català, tenint en compte el grup d'origen familiar, siguin molt menors que entre els progenitors. Els progenitors del grup AUT i els alumnes de tots els grups han nascut en territori català, per tant el contacte amb aquesta llengua, més o menys intens, s'inicia des del naixement; en canvi, aproximadament un 50% de pares i mares del grup MXT i tots els del grup IMM, no deuen haver entrat en contacte amb el català fins que han estat adults i això els diferencia granment dels del grup AUT. Així mateix, el fet que entre els pares del grup IMM ten-

guin, sobretot a Palma, una major competència en català que les mares pot ser degut que una bona part d'aquestes mares, per l'ocupació laboral, tinguin menys contacte amb persones i ambients catalanoparlants que els seus marits. Les persones que treballen fora de la llar es troben més exposades a la pressió integradora, tot i que aquí no passi gaire més enllà d'afectar només l'habilitat comprensiva.

L'influx de la freqüència de contacte en l'aprenentatge d'una llengua, s'evidencia també pel fet que els cònjuges immigrants de matrimonis mixtos tenen, en general, més domini del català que els casats amb altres immigrants. L'oportunitat i la necessitat d'entrar-hi en contacte, així com la freqüència amb què es fa, semblen determinar el nivell i qualitat d'aprenentatge de qualsevol llengua.

Les diferències de lloc de residència no influeixen en el grau de coneixements de català que tenen els pares i mares del grup AUT. En aquest cas, probablement les diferències d'entorn extrafamiliar són neutralitzades per l'alt ús que en fan en el cercle familiar i perquè, en el moment en què aprengueren la llengua, les diferències sociolingüístiques entre Palma i els pobles no eren tan pronunciades com actualment. En canvi sembla ser pertinent en els grups MXT i IMM, probablement perquè, una bona part dels membres, han après la llengua més tardanament i perquè l'ús familiar que en fan és molt menor.

Molt pocs enquestats (quasi tots del grup AUT amb residència a pobles) consideren tenir major competència en català que la que tenen en castellà o igual, a pesar de viure en una societat en què la primera és la llengua *pròpia*. No és estrany, doncs, que pervisqui la idea que el català és més difícil que el castellà. Sembla que l'escola, tal com és actualment, no aconseguirà equilibrar, encara que legalment ho declari, el domini de les dues llengües i, si continua així es limitarà a eliminar la

V. Conclusions

incapacitat d'expressar-se en català²³¹, com es desprèn de les dades de què disposam.

Veient aquests resultats es fàcil dubtar que el català pugui funcionar com a llengua preferent, o sigui sentida com a *pròpia*, pel conjunt de joves de Mallorca. Si els joves, sobretot els d'origen autòcton, es contemplen com a bilingües i ho accepten com a tret definidor del seu grup, es fa un avanç molt important cap a la substitució lingüística. A llocs on tots els parlants de la llengua dominada han après la llengua dominant, en poc temps --encara que no d'una manera forçosa-- la llengua dominada pot patir un fort retrocés social, com mostren els casos de l'occità, l'irlandès, etc. L'únic remei, en aquests casos, és la revalorització col·lectiva de la llengua dominada.

Pel que fa a la manera com aprenen a parlar en català, podem dir que no gaire més de la meitat dels joves de Mallorca ho fan gràcies a la família (com a nadius, per tant). La resta, bàsicament fills de matrimonis mixtos i d'immigrants, necessiten actuacions planificades específiques. Si exceptuam l'escola, aquestes actuacions actualment són molt poc importants, sobretot a Palma, tal com mostren les dades de l'enquesta. Això evidencia que aquests tipus de famílies, globalment, no actuen a favor de la normalització. Si sembla un fet habitual entre els immigrants (Mackey 1976: 378-379), no ho deu ser entre els matrimonis de procedència mixta. Així i tot, aquests darrers matrimonis, quan resideixen als pobles tenen un comportament molt més semblant als autòctons que els que tenen la residència a Palma. Sembla que el fet de viure a pobles fa augmentar considerablement la possibilitat de parlar el català des de sempre.

Si, en lloc de considerar únicament l'aprenentatge oral, valoram l'aprenentatge global de la llengua catalana, la importància que donen a l'escola retalla diferències amb la família.

231. Uns resultats semblants es donen a Erill et al. (1992) i a Huguet-Serra (1993).

A més, els alumnes de COU tendeixen a valorar més la importància dels cursos de BUP que els d'EGB.

Pel que fa a l'entorn extrafamiliar, cal dir que, encara que visquin en el mateix lloc (Mallorca, Palma, pobles), els catalanoparlants estan en contacte amb entorns més catalanitzats que els no catalanoparlants. Així i tot, amb independència del grup a què pertanyin, als pobles el predomini del català en tots els àmbits socials analitzats sempre és superior al del castellà; en canvi a Palma el predomini és del castellà. En cap d'aquests àmbits la percepció de la presència equilibrada de les dues llengües, segons sembla, no és freqüent.

La diferent proporció de castellanoparlants que trobam als pobles i a Palma, el funcionament lingüístic discrepant dels àmbits que actuen de manera més planificada (església i escola²³²) i el contacte amb desconeguts²³³ i al·loglots, més freqüent a les grans ciutats (Mackey 1991: 13; Viladot 1993: 31), poden ajudar a entendre part d'aquestes variacions.

Les diferències en la percepció que tenen els membres dels distints grups d'origen familiar amb el mateix tipus de residència es poden explicar per diverses circumstàncies. En primer lloc, la distribució espacial que tendeix a l'homogeneïtzació segons la procedència, fa que a determinats pobles la proporció de castellanoparlants sigui més elevada que en altres i, per tant, que la majoria de castellanoparlants observin un major ús de castellà i que la majoria de catalanoparlants observin un major ús de català. Això mateix es dona amb relació a la dis-

232. En un altre apartat de l'enquesta es mostra com la catalanització de les escoles és més elevada a pobles que a Palma. Per tant, a la major pressió ambiental, també s'hi ha de sumar la de l'escola. Ho corrobora que, durant el curs 93-94, el 23,4% d'alumnes de 3 a 14 anys de Palma rebien ensenyament en català, totalment o de forma parcial. Mentre que en els pobles aquesta proporció era el doble, 46,2% (Martínez 1995: 15).

233. En aquests casos, normalment el parlant bilingüe tria la llengua que intueix que li causarà menys problemes, la qual, a Mallorca, és el castellà "perquè tothom l'entén".

V. Conclusions

tribució per barriades a Palma²³⁴ i fins i tot en algunes altres localitats. En segon lloc, l'hàbit bastant generalitzat dels catalanoparlants a canviar de llengua en haver-hi castellanoparlants presents.

També hi deu influir una determinada tendència a la *segregació* (Colomer 1992); és a dir, a relacionar-se, en aquest cas, amb persones de la mateixa llengua²³⁵. Aquesta *segregació*, originada per la *por de les minories*, en algunes societats pot arribar a ser tan gran que tendeixi, en els casos extrems, a crear dues comunitats monolingües impermeables.

«Així, un membre d'una minoria lingüística té més oportunitats d'usar la seva llengua materna si restringeix les seves relacions amb membres de la majoria lingüística. En altres paraules, la segregació disminueix la discriminació.» (Colomer 1992: 218)

En el nostre cas, caldria veure quin dels dos principals grups lingüístics (català o castellà) té consciència de *minoria lingüística* i quin de *majoria*. És probable, però, que aquesta tendència a la *segregació* es doni en els dos grups, o --com a mínim-- en una bona part dels dos.

Vistes aquestes tendències, deixa de ser estrany que la mateixa realitat sigui percebuda de manera diferent per catalanoparlants i castellanoparlants; i, en conseqüència, és normal que el sector que té més catalanoparlants també sigui el sector que més percep un ús majoritari de català al voltant, sigui on sigui el seu lloc de residència.

234. Els alumnes enquestats que viuen a Palma es distribueixen segons l'origen de la següent manera: a) Centre: AUT, 55%; MXT, 22,2%; IMM, 22,2%; b) Eixampla: AUT, 45,3%; MXT, 32,7%; IMM, 22,1; c) barriades (on hi entren llocs tan diferents, amb relació a la població, com Sant Jordi i Son Gotleu): AUT, 38%; MXT, 26,3; IMM, 35,8. Vegeu també Alomar (1995).

235. La importància de la segregació residencial urbana sobre el procés d'integració lingüística dels immigrants ha estat destacada per investigadors diversos (v. Hernández-Bourbeau 1995).

Sembla clar, per tant, que el tipus de pressió lingüística que exerceix el medi no és el mateix sobre tots els individus que viuen en una mateixa societat.

Amb relació a la presència escolar del català, fora de l'assignatura pròpia, cal dir que els usos que li són més favorables són els menys formals i fixos (els orals), en canvi a l'extrem oposat hi ha el llibre de text. Això mostra que l'ús del català a les classes encara continua depenent més de la voluntat individual (d'alumnes i professors) que no d'una planificació administrativa coherent. En aquest mateix sentit, s'ha d'interpretar el fet que els alumnes que assisteixen als centres de perfil més proper a la normalització lingüística són els més catalanitzats per origen familiar, per lloc de residència i per les experiències escolars anteriors. És evident també que la catalanització de l'escola, a més d'afavorir l'aprenentatge, ajuda a descobrir *normes d'ús* diferents a les observades al carrer.

Sembla clar que els grups menys catalanitzats són els que pateixen, en tots els sentits, una major pressió castellanitzadora, fins i tot a l'escola; la qual, per tant, en comptes d'acostar els grups lingüístics sembla que tendeix a allunyar-los. Això, si no intervinguessen altres factors, podria fer que, des d'un punt de vista lingüístic, de cada vegada es dividís més la població de Mallorca. A més, globalment, l'escola, sobretot pel que fa als centres de Palma, continua amb una pràctica més orientada a reemplaçar la llengua catalana entre els autòctons que a facilitar la integració lingüística dels al·loglots i, per altra banda, presenta unes característiques lingüístiques encara més pròximes a models de substitució lingüística que de normalització, en donar un tracte de llengua pròpia al castellà superior al que atorga al català (Melià 1993b: 9).

El predomini del contacte amb els mitjans de comunicació en castellà és general en tots els casos. L'àmplia majoria d'oferta en aquesta llengua fa que hi hagi moltes més oportunitats d'en-

V. Conclusions

trar en contacte amb els mitjans en castellà, i els enquestats ho fan així massivament.

El fet que l'exposició a mitjans audiovisuals en una o altra llengua no sigui excloent, permet veure quina és la principal diferència de comportament entre uns alumnes i altres, segons el grup a què pertanyen: els valors que tenen els mitjans en castellà no presenten gaire variacions segons l'origen familiar, el lloc de residència o la L1 dels alumnes; en canvi, els dels mitjans en català oscil·len de manera clara a partir d'aquestes mateixes variables.

Una part de les causes del predomini en audiència i seguiment dels mitjans en castellà, poden explicar-se, potser, per la inèrcia a continuar sintonitzant les emissores de sempre, que eren i són en castellà. Però també per la major oferta de productes en castellà, pel fet que no hi hagi premsa diària ni emissores de ràdio i de televisió de perfil normal pròpies de les Illes Balears en llengua catalana, o perquè les úniques que hi ha en aquesta llengua siguin vistes com a pertanyents a altres comunitats, etc.

La major anormalitat del català en l'àmbit dels mitjans de comunicació es manifesta, a part de fer-ho per la baixa proporció d'alumnes que hi tenen contacte continuat, per la poca estabilitat; és a dir, per la influència que circumstàncies diverses hi semblen tenir. En canvi amb els que són en castellà això no sol succeir.

La lectura de llibres, encara que és una activitat practicada amb poca assiduïtat pels alumnes (i en la majoria de casos ho és com a obligació escolar), és la que dona uns valors relatius més favorables al català. Malgrat això, només una sisena part dels alumnes llegeix més llibres en català que en castellà. Les variables de residència, origen familiar i L1 són, de nou, determinants en aquests valors; en algun cas, els alumnes de COU (els més escolaritzats), es mostren més favorables a llegir en català.

Probablement la major influència de l'escola en la realització d'aquesta activitat i l'abundant oferta bibliogràfica cata-

lana (probablement el sector més normalitzat de tots els que analitzam) fan que el català hi assoleixi els valors més alts de predomini. En canvi, els mateixos factors que en els mitjans anteriors i la major autoseguretat dels alumnes en el domini del castellà, expliquen que el castellà hi continuï tenint una preeminència tan clara.

Si miram en conjunt el comportament de la població amb relació als mitjans audiovisuals i escrits, sembla que la variació en la quantitat d'oferta de productes en castellà i en català en condiciona proporcionalment la distribució del consum en una o altra llengua. Per tant, potser, la quantitat de població que consumiria productes en català d'aquest tipus no és fixa, sinó que augmenta en créixer el pes relatiu de l'oferta.

En darrer lloc, i tal com es desprèn de l'enquesta, el mercat de productes en castellà és més o menys uniforme i majoritari per tota l'illa, en canvi el mercat en català, a més de minoritari, presenta, en alguns aspectes, variacions importants segons l'origen de les persones i el lloc de residència.

Els sectors de població més catalanitzats són altre cop els que més contacte tenen amb els mitjans en català. A més, per als que tenen el castellà com a L1 és freqüent que la tria de mitjans en castellà impliqui l'exclusió dels que són en català i, en canvi, entre els catalanoparlants, el procés contrari és pràcticament inexistent. Tenim de nou una mostra que els que més tenen una actuació que podríem considerar *bilingüe*, d'acord amb la definició de Weinreich (1979), són els catalanoparlants; mentre que els castellanoparlants actuen com a monolingües, pràcticament sense fissures. La distinta vitalitat lingüística de cada un dels grups és sens dubte a la base d'aquestes diferències.

Amb relació als usos lingüístics que fan el conjunt dels joves estudiats, cal dir que la tria de llengua depèn en primer lloc del tipus d'interlocutor. La tendència general és que, quan parlen amb interlocutors castellanoparlants, usin el castellà pràcticament la totalitat dels alumnes i en totes les situacions descrites; en canvi, si els interlocutors són catalanoparlants,

V. Conclusions

no gaire més de la meitat dels alumnes usen el català, amb importants variacions segons el tipus de relació que hi tenen (en termes de poder, confiança, valoració social...).

Igualment, els factors que determinen la llengua a escollir en el moment d'adreçar-se a un estrany, afavoreixen àmpliament el castellà. L'elecció de llengua, però, no es produeix de manera uniforme, sinó que les **característiques del desconegut** (rol social, sobretot) i la situació, fan variar notablement l'ús del català i del castellà que hi fan els alumnes enquestats. Les característiques dels alumnes (origen familiar, lloc de residència, etc.) incideixen sobre la freqüència d'ús del català en les situacions estudiades (com més catalanitzades són, lògicament, més alt és), però no gaire sobre el sentit de les variacions que es produeixen degudes al tipus d'interlocutor desconegut.

Cal dir, també, que en aquests usos el **lloc de residència** és més determinant que l'**origen familiar**, quan la diferència només és d'un progenitor: els fills de matrimonis mixtos amb residència als pobles usen més freqüentment el català que els de matrimonis autòctons que viuen a Palma; això mateix passa entre els fills d'immigrants residents a pobles i els fills de matrimonis mixtos de Palma.

Tot i aquest condicionament de l'entorn, cal tenir en compte que una sisena part dels alumnes no diuen que usin el català en cap situació de les descrites; en canvi només una cinquantena part no diuen usar-hi el castellà. Aquesta diferència es pot explicar perquè les persones que perceben el seu grup amb una alta vitalitat tendeixen poc a convergir amb els membres dels grups que consideren de menor vitalitat (Viladot 1993: 50-53).

Les circumstàncies en què es realitza l'acte de comunicació determinen molt clarament, per tant, la tria de la llengua que en cada cas usen els alumnes. Això s'evidencia molt més en les situacions en què el factor de **condicionament lingüístic** és explícit, com mostra l'estreta relació entre la llengua de docència i la que usen per prendre apunts o l'alt ús de català que han fet per contestar el qüestionari de l'enquesta, que hi està redactat. En aquests casos, les altres variables tenen molt

menys incidència sobre les respostes dels alumnes. Així i tot, però, és evident que els factors favorables al castellà són molt més determinants que quan són a favor del català. Aquest fet tot sol justifica una política de discriminació positiva a favor del català. Es podria dir que, quan un grup social que no pot fer necessari l'ús de la seva llengua en la societat que creu controlar, és perquè, probablement, no la controla o, com a mínim, no com creu controlar-la.

Els usos de prestigi i institucionals (en el nostre cas representats per l'entorn escolar, els adults i els professors) són els que poden condicionar més el canvi de llengua dels alumnes a favor del català. De fet, aquest és un dels principals aspectes, de vegades contradictoris, que controlen el comportament lingüístic dels individus i els processos lingüístics: les característiques individuals, les característiques del medi i les característiques institucionals.

En la previsió d'usos futurs que els alumnes manifesten tenir es percep una tendència d'evolució positiva cap a un major ús del català en les generacions joves, sobretot en les relacions familiars si la parella és catalanoparlant. Així i tot, en conjunt, les previsions que tenen no s'allunyen gaire de la situació present. La inèrcia social, que sol manifestar-se en totes les societats, ajudada pel manteniment d'un major pes del castellà en el món escolar, pot explicar el major pes de la persistència enfront al canvi en la construcció del seu futur lingüístic. En proporcions molt elevades, el comportament lingüístic es regeix per les convencions de l'entorn; la gent, segons Linton (1945: 23-31), s'aferra als costums i a les normes de la seva societat tant pel desig d'aprovació com pel temor del càstig; uns costums i unes normes que generalment sobrepassen, pels dos extrems, els límits temporals de la vida dels individus.

L'elecció de la llengua a usar sempre es fa, entre els joves estudiats, en el sentit de cercar confluïr amb l'interlocutor (i en el futur sembla que continuarà essent així). Però hem de tenir en compte que, amb molta freqüència, en els contactes de catalanoparlants i castellanoparlants, els primers tendeixen a

V. Conclusions

canviar de llengua; per tant, deixen d'exercir de catalanoparlants i, en conseqüència, d'actuar d'elements favorables al canvi lingüístic dels immigrants; és a dir, a la seva integració.

Si els catalanoparlants en potència (els qui són capaços d'expressar-s'hi) són molts, tal com hem vist, en canvi són molts menys els que realment hi actuen en la majoria de les situacions plantejades. Això mateix també passa en altres indrets del domini català:

«En l'anàlisi dels resultats de l'enquesta ens trobàvem sovint davant una població catalanoparlant en potència, en un percentatge molt gran, però que només es definia com a activament catalanoparlant en un terç dels casos. És a dir, que quedava ben diferenciada la preparació lingüística adquirida per l'ensenyament o l'entorn, de l'ús real, pràctic que hom fa d'una llengua que coneix prou bé d'una manera passiva.» (Erill et al. 1992: 51)

Així i tot, per a la gran majoria dels alumnes el coneixement de les dues llengües els serveix perquè puguin passar, amb molta facilitat, de l'ús d'una a l'ús de l'altra segons les circumstàncies²³⁶, encara que es detecta una proporció més elevada de manteniment de la pròpia en quasi tots els casos entre els castellanoparlants, entre els fills de matrimonis mixtos o de procedència immigrant i entre els que viuen a Palma. En canvi els altres tendeixen més a comportar-se com a bilingües reals.

A la vista d'aquests resultats, és evident que, si hem de parlar en termes de fidelitat lingüística, entre els castellanoparlants aquesta és àmpliament majoritària molt més elevada que entre els catalanoparlants; la fidelitat lingüística és, també, evidència de la vitalitat que tenen uns i altres com a grup. Els catalanoparlants que canvien de llengua davant els castellanoparlants són pràcticament tots (tal com indiquen els usos convencionals vigents), amb indiferència del lloc on viuen, encara que ho facin amb més alta proporció els de Palma. Per

236. Emili Boix (1993), per descriure la situació lingüística entre els joves de Barcelona parla d'una *situació de portes obertes*, en la qual els joves d'una i altra llengua passen amb freqüència d'un costat a l'altre.

tant, el *bilingüisme passiu*, des del punt de vista de la llengua catalana, tot i que sembla tenir una àmplia acceptació teòrica entre els joves catalanoparlants, és duit a la pràctica molt poques vegades.

Les causes de la diferència de comportament entre els dos grups poden ser molt diverses. Per exemple, la incapacitat dels castellanoparlants d'expressar-se amb fluïdesa suficient en català, el paper d'interllengua que la societat atorga al castellà, les poques dificultats que tenen (i, més important encara, que creuen tenir) els catalanoparlants d'expressar-se en castellà, la norma social (implícita en aquests moments) que obliga al canvi lingüístic davant els castellanoparlants, etc.

Aquesta situació mostra clarament que els hàbits vigents són favorables a l'avanç de la substitució lingüística. En lloc d'assenyalar un procés d'integració de les segones generacions d'immigrants, els resultats que hem obtingut semblen indicar-ne més clarament un d'assimilació de la generació equivalent d'autòctons.

La necessitat que la planificació lingüística incideixi sobre els distints entorns socials per tal de catalanitzar-los s'evidencia, per exemple, en les diferències d'ús que es produeixen entre pobles i Palma, per una banda, i, en un altre sentit, en el poc ús que es fa del català amb els interlocutors més estretament vinculats al món juvenil.

En la previsió d'ús futur que fan els alumnes sembla que les perspectives, globalment, són més optimistes que la situació actual. És a dir, hi ha per part dels enquestats, una major previsió d'ús del català del que fan en l'actualitat. Si després, en realitat, es produeixen unes altres actituds de les previstes, queda fora d'aquesta anàlisi. Sembla, però, que podem dir que per part dels joves hi ha una major predisposició a usar el català que l'ús que en fan. Que augmenti o no, dependrà de si es facilita o s'obstaculitza la creació d'un medi social que afavoreixi aquesta tendència.

V. Conclusions

En el terreny de les representacions de la realitat i de les idees sobre la situació lingüística, la gran majoria d'enquestats es decanten per respostes i solucions que, observades sense tenir en compte les possibles conseqüències, poden tenir, hauríem de considerar moderades i allunyades de la conflictivitat. Aquestes opcions, però, en molts de casos signifiquen un lleu avanç en la normalització lingüística global i, fins i tot, amb relació al comportament particular de cada un.

Majoritàriament, creuen que a Mallorca cadascú ha de parlar en la llengua que vulgui i que no cal canviar a la llengua de l'interlocutor si es garanteix la intercomprensió.

Quasi la meitat dels alumnes diuen que mai no s'han vist obligats a canviar de llengua contra la seva voluntat. Això deu ser així perquè veuen natural el canvi d'una llengua per l'altra i perquè, com que les dominen totes dues, el fan sense cap problema. Cal dir, però, que els que s'hi han sentit més obligats han estat els que viuen en àmbits on la llengua obligada té menys ús; així, els fills de matrimonis autòctons i els que viuen a pobles són els que menys se senten obligats a parlar en català; en canvi, els fills d'immigrants i els que viuen a Palma són els que més s'hi han sentit. Igualment entre els alumnes dels cursos superiors n'hi ha menys que diuen haver-se sentit obligats a parlar en català. Encara que els castellanoparlants, com hem vist, canvien de llengua en poques ocasions, manifesten sentir-s'hi obligats amb una freqüència semblant a la dels catalanoparlants, els quals en pocs casos conflictius mantenen el català. Això sembla que es pot explicar perquè entre els catalanoparlants el canvi de llengua és un hàbit convencional, és vist i assumit com a natural per la majoria; en canvi, els castellanoparlants veuen menys espontaneïtat i més intencionalitat en les situacions en què han de canviar de llengua.

A Mallorca, per tant, també es dona un fenomen bastant general en societats en conflicte lingüístic si, sobretot, estan en procés de normalització: la llengua que és més obligada per l'entorn (la llengua dominant) és la que els membres d'aquesta societat menys senten com a imposada; en canvi, la llengua prò-

pia del país (la llengua minoritzada), la que més freqüentment és abandonada pels seus parlants i que en molt poques ocasions és usada pels al·loglots, se sent en més ocasions com una imposició.

La percepció sobre l'evolució lingüística que tenen els alumnes enquestats coincideix amb la més estesa entre la població (encara que des de posicions més científiques no es vegi de la mateixa manera). Gran part dels alumnes, amb independència del grup de pertinença, creuen que de cada vegada, a Mallorca, hi ha més gent que parla el català i que el parlen més correctament. En consonància amb aquestes idees és lògic que la gran majoria d'ells també considerin que la llengua catalana està normalitzada o que avança en aquest sentit, i que molts pocs creguin que tendeix cap a la desaparició. L'explicitació pública, abans inexistent, de la necessitat de normalitzar la llengua i l'existència d'algunes disposicions en aquest sentit (ensenyament, exigències laborals, etc.) poden fer creure a bona part de la població que són mesures suficients per a garantir-ne el progrés.

Encara que pertànyer a grups de característiques més catalanitzades (origen familiar, lloc de residència, tipus de centre escolar, etc.) sembla que fa esperable una actitud més favorable a la llengua catalana o una visió més optimista en aquest sentit, no és tan determinant com ho era amb relació als usos. La residència a pobles fa creure, en general, més en l'avanç de la llengua, com també cursar COU o 2/2FP. Els que són de família autòctona són els que menys consideren que la llengua estigui normalitzada, tot i que també són els que més creuen que avança en aquest sentit.

La gran majoria d'alumnes considera útil el català, tant en sentit genèric com si la utilitat s'aplica a facilitar aconseguir feina. Així i tot, en aquest darrer cas, descendeix prop d'un terç el nombre dels que la consideren útil; per tant, per una part dels enquestats, la utilitat del català té un abast que

V. Conclusions

no coincideix amb l'aplicació laboral. La coincidència de la utilitat, des del punt de vista genèric i laboral, és molt més alta entre els fills d'immigrants que en la resta. És a dir, els que més coneixements tenen de català són els que menys consideren que els serveix per trobar feina, i els que en tenen un menor domini, contràriament, tendeixen a veure-la més útil laboralment. Sembla clar que, com més pròxims són a la llengua (per l'origen familiar i pel lloc de residència), menys creuen que conèixer-la els facilita trobar feina. Mentre que, en els que n'estan més allunyats, la creença que aquest coneixement (que, tal volta, ells o els parents no tenen prou consolidat) els faria trobar-ne amb més facilitat, provoca que doni una proporció de respostes positives molt semblant a la que donen els catalanoparlants. El catalanoparlant pot no adonar-se dels avantatges que ser-ho té per trobar feina; però, alhora, el castellano-parlant pot atribuir les dificultats d'aconseguir-ne a la manca de domini d'aquesta llengua.

Altra volta ens trobam amb la construcció de la imatge de la realitat a partir de la pròpia experiència, que es fa valer com a general.

La situació de la llengua catalana a Mallorca sembla que no és percebuda de la mateixa manera per tots els joves. Els que vitalment s'hi troben més vinculats (com a L1, pel grup d'origen o el lloc de residència) són els que menys normal la consideren; mentre que els que n'estan més distanciat creuen en major proporció que aquesta situació és normal. De fet, els joves que la tenen com a pròpia es troben que amb freqüència l'han d'abandonar; en canvi els que no la hi tenen deuen considerar-la amb una presència social suficient. Així i tot, com que majoritàriament no veuen que corri perill de desaparèixer, si no s'activa la comparació de les situacions d'una i altra llengua és difícil que en percebin les desigualtats i s'adonin de la inconsistència del seu sentiment de seguretat.

Els factors essencials en el procés de normalització lingüística, segons els alumnes, són els mateixos que sempre solen presentar-se com a tals: la família, l'escola i els mitjans de

comunicació. Aquesta consideració la tenen amb independència del grup a què pertanyen, encara que entre els fills dels matrimonis autòctons la família assoleix un protagonisme relativament més important que en els altres dos grups, probablement a causa del pes que té l'experiència personal en aquesta opinió.

El perfil escolar ideal que dibuixen no s'allunya gaire del teòric actual, tot i que a la pràctica la importància que hi té el català és molt inferior. Una gran majoria dels enquestats, amb independència de la seva L1, pensen que el model escolar monolingüe no és satisfactori per a la nostra societat i que, per tant, l'escola ha de garantir l'aprenentatge de més d'una llengua (l'opció majoritària és la de tres: català, castellà i anglès). Aquesta opció al multilingüisme escolar és major en els cursos superiors (COU i 2/2FP).

Els que opten per una sola llengua (aproximadament un terç del total), s'agrupen en dos sectors, pràcticament idèntics, un de lleugerament majoritari que diu que la llengua a assegurar per l'escola ha de ser el català, i l'altre que creu que ha de ser el castellà. Entre aquests alumnes, evidentment, l'origen familiar i el lloc de residència són determinants en l'elecció d'una o altra opció.

La majoria de l'alumnat, per tant, no fa més que inclinar-se pel model actual, quant al nombre i a les llengües que hi ha en els plans d'estudis. Les propostes dels alumnes que no hi estan d'acord es col·loquen a banda i banda d'aquesta situació. Sembla, doncs, que no queda més remei que considerar, sense entrar a valorar l'efectivitat de l'aplicació que se'n fa, que el model actual és l'acceptat. La causa pot ser-ne la tendència social a admetre com a normal el que hi ha en cada moment.

En canvi, la idea que tenen de quin model de llengua vehicular de l'ensenyament hi hauria d'haver discrepa molt de la realitat. Mentre, segons la nostra enquesta, només el 10% dels alumnes consideren que la llengua vehicular única hauria de ser el castellà, prop del 70% de la població escolar mallorquina rep

V. Conclusions

exclusivament ensenyament en aquesta llengua²³⁷. Un poc més de la meitat dels alumnes s'inclina per l'ús habitual de les dues llengües oficials i quasi el 30% donen com a única llengua vehicular de l'escola el català. En aquest cas, l'origen familiar, el lloc de residència, la L1 i experiències anteriors d'ensenyament en català dels alumnes incideixen clarament sobre aquestes opcions.

Les causes d'aquesta opció clarament favorable al català com a llengua docent, poden ser diverses. En primer lloc, en el fet que tots els alumnes tenen un bon nivell de comprensió del català (per tant, rebre ensenyament en català no els suposa un contratemps objectivament important). En segon lloc, en el fet que la presència del català com a llengua vehicular és menys càrrega, per a ells, del que ho va ser, en un primer moment, la incorporació de l'assignatura, ja que va significar més hores de docència i més matèria d'estudi. Igualment, una part de l'alumnat ha de participar en teoria de la idea que la llengua de l'ensenyament sigui la llengua pròpia del territori. I, en darrer lloc, ja hi ha alumnes que han viscut l'experiència de rebre ensenyament en català, la qual, segurament, deu haver estat percebuda com a més positiva que negativa.

En aquest cas podem veure, per tant, que les disposicions legals, en el moment de l'enquesta i encara ara, van per darrera les perspectives teòriques dels alumnes. La generalització d'ensenyament en català a tots els alumnes, segons la nostra enquesta, satisfaria, o com a mínim no crearia conflicte, pràcticament a prop del 90% dels alumnes.

Amb aquests darrers valors, que mostren una predisposició molt favorable a la llengua catalana, sobretot si es compara amb la situació real, contrasta el fet que la majoria d'alumnes es mostri contrària a les propostes de legislació lingüística igualitària que hi ha al qüestionari (l'oposició a fer que els alumnes de territori castellanoparlant hagin d'aprendre una altra

237. v. Martínez (1995: 14)

llengua de l'estat, però, és superior a fer que el català sigui l'única llengua oficial de Mallorca). Així i tot, les variables que hem anat considerant, determinen en part el grau d'oposició a cada una de les dues propostes, que decreix com més trets de catalanitat tinguin els grups a què pertanyen.

El major grau d'acceptació general de la segona proposta amb relació al de la primera, sobretot destacable en alguns grups en què la diferència supera el 10%, és, pensam, fàcilment explicable. La resposta negativa a la primera pregunta i afirmativa a la segona, no entra en contradicció perquè pot manifestar, en ambdós casos, una opinió favorable a solucions tendents a preservar el monolingüisme territorial. De tota manera hem de tenir en compte que aquesta proposta, tot i l'augment d'acceptació, encara resta com a minoritària. És ben possible que, en una bona part de les generacions joves de Mallorca, sobretot si són residents a Palma, se'ls faci difícil imaginar la seva societat en una situació en què no hi hagi una presència constant del castellà, o, fins i tot, una situació en què la llengua catalana tinguí una extensió i un ús socials superiors als que té el castellà, perquè aquestes generacions només han conegut una situació semblant a l'actual²³⁸.

S'expressa, per tant, un rebuig majoritari a produir canvis importants en la situació lingüística que coneixen. Sembla que l'explicació d'aquesta actitud la podem trobar en la tendència general a considerar, pels distints grups generacionals, la situació que els toca viure com a normal, com si hagués estat la normalitat sempre, la situació que cal mantenir. La voluntat de la majoria de no trastocar significativament la situació establerta, concorda amb el fet que tot intent de desviació radical de l'ordre institucional, objectivat com a conjunt de veritats sobre la realitat, apareix com un apartar-se d'aquesta realitat, tal com genèricament afirmen Berger i Luckmann:

238. El fort arrelament que la situació vigent sol tenir com a exponent de la normalitat, és il·lustrat amb originalitat per G. Bibiloni (Bibiloni-Joan, 1994: 27-41)

V. Conclusions

«La desviació podrà ser batejada de depravació moral, de malaltia mental, o simplement d'ignorància, i a la víctima li tocarà de patir, en cada cas, les conseqüències que se'n derivin» (1966: 99)

Tot i les prevencions davant mesures dràstiques en la legislació lingüística, la conveniència que tota la població faci ús de la llengua catalana té una acceptació molt alta entre els enquestats, amb independència de l'origen familiar i del lloc de residència. Així doncs, és lògic que pràcticament tots els alumnes enquestats també creguin que és positiu que la llengua catalana es conservi a Mallorca.

De tota manera aquesta voluntat favorable a la llengua catalana, com hem vist, es localitza molt més en el camp de les intencions, de la coincidència ideològica, que en la pràctica individual o en el suport a mesures concretes necessàries perquè l'objectiu pugui dur-se a terme. En aquest mateix sentit també són part de les conclusions d'E. Boix sobre els joves de Barcelona (1993: 203-204). És evident que, a pesar de tot, les construccions ideològiques no poden fer que els parlants regulin el comportament lingüístic al marge del seu entorn social, ja que han de comunicar-s'hi (Kremnitz 1993: 110).

Seria convenient intentar esbrinar què entenen aquests joves per conservar la llengua. Si les condicions de pervivència en què es troba ara semblen adequades a la majoria, com s'apunta en les respostes en alguns apartats del treball, difícilment es podrà assolir l'objectiu de mantenir-la.

Caldria analitzar, també, per quina aó, entre els enquestats, els usos de la llengua catalana són baixos i l'oposició davant mesures que pretenen generalitzar l'ús del català és elevada en comparança amb el que opinen sobre generalitats de l'ús i conservació de la llengua.

En gran part dels alumnes el gentilici que amb més comoditat s'apliquen és «mallorquí» i, a molta distància, se situa «espanyol». El grau d'identificació amb aquests gentilicis, es veu interferit per les variables d'origen familiar, lloc de residèn-

cia i L1 dels alumnes. A més, aquests identificadors, sembla que també actuen d'indicador de l'actitud davant determinades situacions lingüístiques, ja que els que s'identifiquen com a mallorquins, de qualsevol grup, tendeixen a expressar-se més en català davant els castellanoparlants que la resta d'alumnes. Igualment, però només entre els castellanoparlants, els que s'identifiquen més com a mallorquins tendeixen a donar respostes més favorables al català amb relació a les actituds i a les representacions de la situació lingüística.

Pel que fa al nom de la llengua, queda clar que és majoritari reconèixer que el *mallorquí* és català (explícitament o implícitament), però en canvi és molt menys freqüent fer referència a la llengua de Mallorca amb el nom *català*, sobretot de manera espontània.

La resistència a donar el nom de *català* encara que se sàpiga que és la mateixa llengua, pot ser deguda a diverses causes:

1) L'existència del terme *Catalunya* com a nom d'una part de tota l'àrea lingüística i el de *català* amb l'accepció de "pertanyent a aquesta part"²³⁹ pot ser causa de la prevenció a usar el nom *català*. Per tant pot haver-hi la intenció d'evitar el possible malentès que, si contesten *català*, s'interpreti que parlen en la variant que popularment s'expressa amb aquest nom (el barceloní, entès, des de Mallorca, com a forma de parlar de tot el Principat²⁴⁰). La necessitat d'explicar que parlen català, però a la manera de Mallorca, dóna suport a aquesta interpretació. O també, en el mateix sentit, pot ser un intent de marcar que allò

239. Joan Fuster exposa un cas semblant en referir-se a la provincialització del País Valencià: «I fou amb la provincialització que la unitat del poble valencià va patir unes fissures d'amarga duració. Si els de la província de València eren "valencians", els habitants de les províncies d'Alacant i de Castelló de la Plana havien de ser, respectivament, "alacantins" i "castellonencs", i la falta d'una denominació superadora, supraprovincial, no tardà a donar els seus efectes disgregadors.» (Fuster 1982: 11)

240. Des de València és també freqüent identificar "català" i "barceloní" (Aracil 1986: 158).

V. Conclusions

que es parla no és aquella forma de la llengua anomenada *català estàndard*, sinó la variant dialectal.

2) Inèrcia de donar espontàniament el nom que popularment s'usa amb més freqüència.

3) Temor que pel fet de donar el nom que pertoca de la llengua es provoquin reaccions contràries, de rebuig, en determinats sectors²⁴¹.

4) Impuls de base *sentimental* a emprar el nom *mallorquí* i no *català*. Aquest ús augmenta sobretot quan hi ha molta d'impliació de tipus personal. Com més s'implica l'individu en la designació d'aquest nom i/o es fa referència a l'ús personal i no al col·lectiu, més tendència hi ha a preferir el nom *mallorquí* o equivalents i a no acceptar el nom *català*²⁴². El temor que reconèixer la unitat de la llengua és com perdre quelcom propi, quelcom que és particular i que a partir d'ara s'ha de compartir o sotmetre a altres²⁴³.

5) Per que, a darrera el reconeixement de la llengua, hi vagi la igualació a un sector de l'estat (els *catalans*) que han estat assídua diana de les crítiques i desqualificacions pel poder central i pel sentiment espanyolista. El fet que la qüestió de la unitat de la llengua no es posi tant en dubte per persones

241. És un temor que es manifesta molt freqüentment (sobretot en contactes personals o de grups) en actuacions, no particularment destinades a qüestions lingüístiques, en les quals (per por a provocar reaccions de rebuig) s'usa el nom *mallorquí*, encara que qui l'usa té ben clar que el nom és *català* i, fins i tot, encara que en altres ambients aquest seria el nom que usaria la mateixa persona.

242. Al País Valencià sembla que actuen factors semblants a aquests ja que, segons una enquesta realitzada per la Universitat de València, la consideració que el «valencià» és una «llengua compartida» amb el català és més alta a la zona castellanoparlant (57%) que a la mitjana de tot el territori (51%) (*Avui*, 3/10/1992).

243. L'any 1932, Antoni Salvà (*Nostra Terra*, 57-58; cita extreta de Lluïl 1975, II: 322) ja feia referència a aquests temors i provava de negar-los: «Ésser català de Mallorca no suposa la necessitat, ni tan sols la conveniència, que la nostra illa s'hagi de sotmetre forçosament a la Catalunya del continent. Vol dir simplement que la nostra sang és sang catalana i que la llengua que parlem és la catalana. La raça i la llengua constitueixen respectivament el cos i l'esperit d'un poble, i un poble que viu amb el mateix cos i el mateix esperit d'un altre poble és evidentment el mateix poble.»

que procedeixen de fora de zones implicades²⁴⁴ i, en canvi, sí pels propis, indica que hi ha d'haver una altra lectura (a part de l'objectiva de les diferències lingüístiques) de tipus sociològic o de psicologia de grup, que expliqui aquest fenomen. A més, sovint, la discussió, es treu del terreny científic, objectiu, i es du al terreny polític, sentimental o visceral.

Les variables d'origen familiar, lloc de residència i L1 dels alumnes no semblen incidir de cap manera sobre l'ús del nom de la llengua ni sobre la consideració del *mallorquí* com a *català*. En canvi, hi influeix de manera molt clara el curs en què estan matriculats. Com més "selectiu" culturalment és el curs més adequades a la realitat i més allunyades dels prejudicis són les respostes. De fet, el curs inferior de BUP en aquests resultats s'igualava molt al superior d'FP. A FP, en línies generals i sense voler fer altres afirmacions que les que fem, hi arriben, normalment, els alumnes que menys èxit escolar han tingut a l'EGB. Als cursos superiors, hi accedeixen els alumnes que són capaços de superar els estudis que cal per arribar-hi. A part d'indicar aquesta relació que hi deu haver entre la major maduresa intel·lectual i capacitat d'abstracció i el reconeixement de la unitat de la llengua i de l'abast del nom, sense prejudicis, cal assenyalar que també hi deuen influir, sens dubte, els estudis de llengua catalana que fan, generalment, de manera més sistemàtica a ensenyament mitjà que a EGB. Això mostra que l'escolarització, sobretot la d'ensenyament mitjà, incideix sobre les idees dels alumnes.

244. «Per als homes no nascuts en els Països Catalans, la unitat del món cultural català mai no ha estat posat en dubte», afirma Josep Melià (1970: 100; trad. pr.), no sols des del punt de vista lingüístic, sinó també ètnic; de tota manera a Espanya políticament hi ha hagut (i hi ha) intents de fragmentar-lo, i els espanyolistes a Mallorca potencien la divisió perquè els beneficia.

V. Conclusions

12.2.2. Caracterització dels alumnes dels diferents grups d'origen familiar

a) Fills de matrimonis autòctons.

Les famílies dels alumnes d'aquest grup, molt majoritàriament, tendeixen a mantenir l'ús de la llengua catalana dins el cercle familiar i, en conseqüència, transmetre-la als seus fills.

El contacte amb al·loglots, gairebé sempre castellanoparlants, però, els fa abandonar, amb molta freqüència la seva llengua. Això ja es produeix dins la família; només que un dels cònjuges sigui castellanoparlant la llengua de relació familiar passa a ser la d'aquest i serà, també, la dels fills.

Els mateixos efectes produeix el contacte amb el castellà quan és de tipus ambiental. Així, a Palma, on la proporció de no-castellanoparlants és bastant més elevada que als pobles (i on, també, ho són les situacions de contacte que prioritzen la tria d'opcions lingüístiques *comunes*), els membres d'aquest grup abandonen l'ús de la seva llengua amb més freqüència que als pobles (dins la família i fora).

Entre la població jove, aquesta reiterativa deserció és possible, i sense que els suposi gaire problemes, perquè, a pesar que tots dominen perfectament la llengua catalana, són del parer que els coneixements de castellà que tenen són iguals o, majoritàriament, superiors.

Aquesta consciència de bilingüisme instrumental probablement sigui una de les causes que, en les relacions extrafamiliars, la gran majoria dels alumnes facin servir amb molta assiduitat les dues llengües. La tria d'una o de l'altra és bàsicament determinada per la voluntat de confluïr lingüísticament amb l'interlocutor, ja sigui perquè, prèviament, el tenen identificat en aquest sentit o perquè, per l'entorn i les característiques personals, suposen que ha de ser parlant d'una o altra llengua. Aquestes actituds, al costat del comportament que van tenir a

l'hora de contestar el qüestionari o dels usos que diuen que fan en prendre apunts o en parlar amb els professors, semblen indicar que sotmeten, amb molta freqüència i sense resistir-s'hi gaire, la seva tria de llengua als condicionants de la situació.

L'entorn altament castellanitzat que creen, entre altres factors, els mitjans de comunicació i, encara que amb excepcions, l'escola és compensat als pobles pel predomini de la llengua catalana en els entorns immediats. Però aquest reequilibri no es produeix a Palma, sinó que també, la major població castellano-parlant que hi conviu, ha ajudat a crear un ambient en què els alumnes hi perceben un predomini molt ampli del castellà. Deu ser aquesta una de les causes que permeten explicar les grans diferències que, segons les nostres dades, hi ha en les actuacions lingüístiques (des del manteniment generacional de l'ús de la llengua catalana fins als usos amb desconeixuts) que fan els joves de Palma i els dels pobles; entre els primers podria parlar-se, amb totes les excepcions que calgui, d'un comportament en alguns aspectes paral·lel al que tenen les poblacions immigrants en societats normalitzades.

En tots els casos, amb independència del lloc on viuen, el pas del cercle familiar al social suposa per a tots els joves mallorquins fills de matrimonis autòctons iniciar la renúncia (moltes de vegades gens problematitzada) a usar, tant activament com passivament, la seva llengua²⁴⁵.

Una dada interessant, i alhora preocupant, és la tria de llengua que fan amb l'amic o amb l'amiga que més els agrada. Mentre que als pobles és molt majoritari l'ús del català, a Palma la llengua més usada amb molta diferència és el castellà. Si aquest tipus de relació es pot projectar cap a com serà en el futur la que mantendran amb la parella sembla que la deserció lingüística en les famílies autòctones pot passar amb molta rapidesa a deixar de ser una simple anècdota que només n'afecta una minoria. Tenint en compte com han actuat els pares en la

245. Vives (1989) també observa aquesta progressiva reducció del català així com ens allunyam del cercle familiar.

V. Conclusions

transmissió lingüística als fills i la resposta que els enquestats donen a quina llengua usaran amb els fills quan en tinguin, sembla que podem estar a les portes d'un retrocés importantíssim de la llengua catalana com a L1 entre els fills dels matrimonis autòctons que es començaran a formar a partir d'aquí a menys de deu anys. Així i tot, també cal tenir en compte que és freqüent que persones grans tornin cap a la llengua en què han experimentat la primera socialització, la qual cosa suposa un senyal d'una major independència respecte a les exigències de la societat (Kremnitz 1993: 125)²⁴⁶.

Amb relació a les idees sobre la situació lingüística, en línies generals podem dir que sembla que van més enllà del que per la pràctica se'n pot deduir²⁴⁷. En principi no és qüestionada la conveniència de mantenir l'ús de la llengua catalana a Mallorca ni que aquest es generalitzi en tota la població, de tal manera que veuen que ha de ser present en tots els àmbits sobre els quals se'ls interroga, majoritàriament amb el castellà; tot i que també hi ha més partidaris de mantenir-hi sols el català que no de mantenir-hi sols el castellà.

En situacions conflictives, les solucions que hi aporten solen ser d'equilibri, de convivència de les dues llengües, encara que amb un major nombre de partidaris d'afavorir el protagonisme i la preponderància del català.

Sembla, per tant, que majoritàriament accepten la situació lingüística actual tot i que proposen avançar més cap a aconseguir una major expansió de l'ús del català. Això concorda amb la visió que tenen del procés que segueix la llengua catalana a Mallorca: per un sector molt ampli no està normalitzada però avança en aquest sentit.

246. Això es manifesta, de vegades, en joves que mentre estudiaven a l'institut feien un ús quasi exclusiu del castellà i que, després, han passat a usar amb molta més freqüència el català.

247. En aquest sentit s'ha d'interpretar la utilització del nom «català» per referir-se a la llengua, que només és usat pel 25%, mentre que el reconeixement de la unitat de la llengua, a nivell pràctic, assoleix pràcticament el 100% de la mostra.

En tots aquestes preguntes de tipus més ideològic les diferències entre Palma i els pobles no són tan importants com en els usos. Així i tot, generalment entre els que viuen fora de la capital n'hi ha un nombre més gran que tendeixen a fer propostes i a adoptar solucions més determinadament favorables a la normalització lingüística. En el conjunt d'aquest grup, per les respostes que hem obtingut, sembla que el sector que les ha donades més ideologitzades a favor del català és més ampli que el que les ha donades a favor del castellà; encara que en ambdós casos, pensam que es tracta de sectors no gaire amplis.

L'atribució més còmoda d'un gentilici la fan quan aquest és marcat per trets relacionats amb la mallorquinitat més que no amb l'espanyolitat.

La gran majoria d'alumnes d'aquest grup se situen en posicions pròximes a l'apatia davant el conflicte lingüístic. La resta o, majoritàriament, adopten actituds de fidelitat a la llengua pròpia, o, els més pocs, s'inclinen a integrar-se en el corrent dominant i trenquen la fidelitat al propi grup.

b) Fills de matrimonis mixts.

En els matrimonis mixtos és més freqüent trobar marits d'origen immigrant espanyol que esposes. Per una banda perquè, encara que amb poca diferència, n'hi ha més formats amb esposes d'origen autòcton que forà i, per l'altra, perquè és més freqüent que quan un dels dos és estranger sigui l'esposa, fet que, probablement, en part deu ser fruit de la forta expansió turística dels anys 60 i la consegüent influència que tengué en alguns costums dels mallorquins.

Encara que aquests matrimonis hagin establert la residència en territori de parla catalana, la majoria d'ells han optat pel castellà com a llengua de relació conjugal. Aquesta elecció, en bona part, deu ser deguda a la pressió sociopolítica existent i també al caràcter de llengua comuna, en uns casos, i de llengua pont, en els altres, que s'atorga al castellà. En el mateix

V. Conclusions

sentit s'ha de poder explicar també que, majoritàriament, els fills d'aquests matrimonis siguin de L1cast, tot i que la llengua catalana, a part de ser la llengua territorial, sigui també la d'un dels progenitors en la majoria de casos.

De tota manera l'elecció de la llengua de relació entre la parella i amb els fills, en aquest tipus de matrimonis, no la fan només els cònjuges sinó que també hi intervé clarament l'entorn lingüístic. De fet, els matrimonis mixtos actuen molt segons la pressió ambiental. Això explica que la llengua catalana tenguí més presència entre les famílies residents als pobles que entre les que resideixen a Palma. En aquest mateix sentit podem veure que, així com globalment els alumnes fills de parelles mixtes s'acosten molt més en quasi tots els aspectes als fills d'immigrants, a altres indrets del domini lingüístic amb més vitalitat del català, s'aproximen més als comportaments dels fills d'autòctons; per exemple, a Vilafranca del Penedès (Bastardas 1985) i a Sabadell (Erill et. al 1992).

En conjunt, el català és més present en l'ús i com a L1 entre la generació d'aquests pares i mares que no entre la dels fills. Això vol dir que, amb els matrimonis mixtos com a vehicles del procés, hi ha una regressió en la situació de predomini del català; aquest retrocés es complementa amb una avanç clar de la llengua castellana, tant en ús com en prioritat.

Els coneixements que la majoria dels membres d'aquestes famílies en tenen, els donen competència suficient perquè la majoria d'ells puguin expressar-s'hi sense dificultats. Evidentment el major domini correspon als que han nascut a territori català; per tant, als fills i a un dels cònjuges.

Així i tot hi ha una circumstància que deu fer difícil que els fills s'expressin en català en situacions que no estiguin clarament condicionades a favor d'aquesta llengua: gairebé tots es consideren més capacitats en llengua castellana que en llengua catalana. En aquesta apreciació, que en molts de casos pot ser certa, hi deuen influir el punt de partida familiar, per una banda, i la pressió ambiental de l'altra (des de l'escola als mitjans de comunicació).

Els mitjans de comunicació fan part d'aquest entorn, i la seva incidència, bàsicament, afavoreix clarament la castellanització. Així i tot, entre els joves que resideixen a Palma el contacte amb mitjans en català encara és molt menys freqüent, sobretot quan no es tracta de televisió, que entre els que resideixen a pobles.

Totes aquestes circumstàncies, conjuntament, fan que en situacions en les quals els factors explícits afavoreixen el castellà, pràcticament la totalitat dels fills de matrimonis mixtos hi usen aquesta llengua. En canvi, si els mateixos factors són favorables al català, només és una part d'aquests alumnes que hi conflueixen lingüísticament; en aquests casos els que viuen a Palma ho fan de manera més excepcional que els que viuen a pobles.

De la mateixa manera, quan la situació que se'ls planteja no té explicitada la tendència lingüística de l'entorn, la tria del castellà també és majoritària i les variacions en els valors depenen, altra vegada, del lloc de residència i del paral·lelisme que estableixen entre el cas plantejat i l'experiència pròpia en situacions semblants.

Les idees d'aquest grup sobre la situació lingüística a Mallorca, en general, són més favorables a la llengua catalana que el que podríem suposar observant-ne el comportament pràctic.

A grans trets podríem dir que, per majoria, s'inclinen a favor de deixar totalment a la voluntat individual la tria d'una o altra llengua i a no veure-hi conflicte. L'escola, segons ells, ha de donar cabuda a les dues llengües, com a assignatures i com a llengües vehiculars; la qual cosa, en aquest cas, seria més avançat del que passa en realitat.

Creuen que l'expansió social de l'ús del català seria positiva, com ho és que se'n procuri la conservació a Mallorca. Però, en canvi, quan s'apunten mesures concretes que d'alguna manera farien recular el castellà, majoritàriament s'hi manifesten contraris.

D'altra banda, no deixa de ser sorprenent que, en el grup en què més deserció lingüística es produeix, sigui on menys creuen que el català a Mallorca avança cap a la desaparició i, per

V. Conclusions

lògica amb aquesta resposta, són majoria els que creuen que de cada vegada hi ha més gent que parla català i que es parla millor. Tot això mostra que, en general, hi ha un ampli desconeixement del que suposa normalitzar una llengua i del procés que segueix el conflicte lingüístic a Mallorca i, en bona part, a tot el domini de la llengua catalana.

Per altra banda, en el camp de les idees les diferències segons el lloc on viuen no són tan àmplies com quan es tracta d'usos.

Segons aquests resultats, doncs, els matrimonis mixtos són un dels principals escenaris de la substitució lingüística, com sol passar en altres situacions de conflicte lingüístic.

c) Fills de matrimonis d'immigrants.

El comportament dels fills d'aquestes famílies, com assenyala Strubell (1988: 67), és la veritable prova de foc de la integració dels immigrants. Per les dades que hem recollit en aquest estudi, sembla que podem dir que una bona part dels immigrants de segona generació viuen a Mallorca, pel que fa a l'ús del català, com si visquessin en territori castellanoparlant. L'única excepció clara la dona el fet que gairebé tots diuen tenir un nivell de coneixements suficients per poder comunicar-se en llengua catalana.

La vida en el cercle familiar és pràcticament tota en castellà (cosa bastant freqüent en aquesta classe de famílies, com ja hem vist). La percepció que tenen de l'entorn en què viuen (tant l'immediat com el que formen els mitjans de comunicació) és que el castellà hi domina clarament. Sens dubte aquesta és una de les causes que expliquen que a partir d'aquí el seu comportament no sigui, en general, el propi d'una segona generació d'immigrants:

«Normalment, la família [d'immigrants] continua usant exclusivament la seva llengua mentre aprèn gradualment la llengua del medi. Els infants s'adapten ràpidament a una dicotomia (llar/comunitat) en llur comportament lingüístic» (Mackey 1976: 378-379; trad.pr.).

Són pocs els joves d'aquest grup que no diuen ser capaços d'expressar-se en català, però són pocs els que ho fan amb relativa freqüència. Sens dubte, per les condicions i motivacions del seu aprenentatge, majoritàriament s'hauria de parlar de bilingüisme *instrumental*, l'efectivitat del qual, en el nostre cas, moltes de vegades no supera els límits de l'escola; en canvi, la motivació de l'aprenentatge seria més alta, i en conseqüència també l'efectivitat, si aquesta instrumentalització fos més general o si la motivació fos la del bilingüisme *integratiu*²⁴⁸.

Amb la majoria d'interlocutors, els joves que formen part de la mostra, parlen castellà. L'únic cas en què l'ús del català té una relativa importància és quan l'interlocutor és catalanoparlant, sobretot si és major que ells i, encara més, si hi té algun tipus d'ascendent. En aquest mateix sentit, en contextos molt condicionats a favor del català la resposta d'ús lingüístic d'una part d'aquests joves s'hi acomoda.

Les idees que majoritàriament tenen amb relació a la situació lingüística a Mallorca, a grans trets, podria resumir-se dient que estan a favor del manteniment de la llengua catalana sempre que no suposi un retrocés social de la llengua castellana i, d'alguna manera, també sembla veure's que perviu la idea que la llengua castellana és, i ha de ser, la principal, la comuna, mentre que el català s'ha de mantenir en una situació de subordinació.

La majoria d'aquests alumnes s'identifiquen primer amb un gentilici referit a l'estat (*espanyol*, sobretot) que no amb els que fan referència a l'element diferencial illenc (*mallorquí*). La qual cosa sembla que mostra que, en una bona part, els joves immigrants de segona generació no se senten integrats al territori on viuen, o no els interessa sentir-s'hi. Claudi Esteva explica les facilitats que han tingut els immigrants per no integrar-se gràcies a la identificació que han pogut fer amb el concepte *espanyol*, que era el que propugnava l'estat:

248. v. Kremnitz 1993: 48-49.